

การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง

นางสาว ศศิวิมล เชื้อมขิต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสื่อสารการแสดง ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHILD'S DEVELOPMENT THROUGH PLAY AND PERFORMANCE

Miss Sasiwimon Chuemchit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Performing Arts
Department of Speech Communication and Performing Arts

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง

โดย

นางสาวศศิวิมล เชื้อมขิต

สาขาวิชา

สื่อสารการแต่ง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ติรนนท์ อนวัชศิริวงศ์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ยุกต เบญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. จิรยุทธ สินธุพันธุ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ติรนนท์ อนวัชศิริวงศ์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครวิน เนตรโพธิ์แก้ว)

ศศิวิมล เจียมชิต : การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง
(CHILD'S DEVELOPMENT THROUGH PLAY AND PERFORMANCE)

อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ.ดิเรกนันท อนุวัชศิริวงศ์, 120 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงการบูรณาการการแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่นในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก (2-3 ขวบ) (2) ศึกษาถึงพัฒนาการของเด็กเล็กจากการใช้การแสดง โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้นำกิจกรรม 10 คน และผู้ปกครองที่นำเด็กมาเรียนที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรี สาขาเพชรเกษม 10 คน ประกอบกับการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมเป็นระยะเวลา 3 เดือน จากเด็กที่เรียนโปรแกรม Play and learn ตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป จำนวน 10 คน และการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 30 คน

ผลการวิจัยพบว่า การแสดงสามารถนำมาบูรณาการกับรูปแบบกิจกรรมการเล่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กได้ โดยการเล่นและการแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการต่างๆของเด็กได้ดังนี้ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กๆ ได้พัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กในระหว่างการเล่นกิจกรรม และเกิดความเชื่อในสิ่งที่กำลังสมมติอยู่ทำให้พยายามทำกิจกรรมและเคลื่อนไหวร่างกายด้วยตัวเอง 2) พัฒนาการทางด้านสติปัญญา เด็กๆ ได้เรียนรู้ลักษณะและลำดับความสัมพันธ์ของสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว เกิดการคิดอย่างเป็นระบบ เรียงลำดับเหตุการณ์อย่างเป็นเหตุและเป็นผลได้อย่างต่อเนื่อง 3) พัฒนาการทางด้านภาษา เด็กๆ ได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆ ทั้งไทยและภาษาอังกฤษ การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติยังกระตุ้นให้เกิดกระบวนการสื่อสาร เด็กๆ กล้าได้ตอบด้วยการพูดและท่าทางมากขึ้น 4) พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม เด็กๆ ได้เรียนรู้จักพื้นฐานในการเข้าสังคม เช่น การรอคอย การเข้าคิว การช่วยเหลือและแบ่งปันผู้อื่น และจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก ผ่านการเล่นและการแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาได้มากที่สุด รองลงมาเป็นพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม พัฒนาการทางด้านภาษา พัฒนาการทางด้านร่างกาย ตามลำดับ ซึ่งการพัฒนาการทั้งสี่ด้านนี้จะเป็นส่วนสำคัญให้กับเด็ก ในการเตรียมพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่โลกหรือสังคมภายนอกได้เป็นอย่างดี

ภาควิชา ภาควิชาและสื่อตัวอักษรแสดง ลายมือชื่อนิติ.....

สาขาวิชา สื่อตัวอักษรแสดง

ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ปีการศึกษา 2552

##5084746828 : MAJOR PERFORMING ARTS

KEYWORDS : CHILD'S DEVELOPMENT, PLAY AND PERFORMANCE

SASIWIMON CHUEMCHIT : CHILD'S DEVELOPMENT THROUGH PLAY AND PERFORMANCE. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. THIRANAN ANAWAJSIRIWONGS, 120 pp.

The objectives of this research were 1. to explore the integration among performance and play for child's development promotion 2. to explore child's development through performance. In-depth interview of 10 parents who brought their child to study at Gymboree Petchkasem, In-depth interview of 10 teachers who teach at Gymboree from different branches, participatory observation, and questionnaire were used for collected data.

Research result revealed that the integration among performance and play can promote the child's development, are as follow 1. Physical development, Children can develop gross motor skills and fine motor skills while they were playing activities. 2. Intellectual development, Children learned about cause and effect in any circumstances 3. Language development, Children learned some new vocabularies including Thai and English, Moreover role playing motivate children to communicate in verbal and non-verbal communication 4. Emotional development and social development, Children learned how to deal with other children and also dealing participating activities such as, waiting, queuing, and sharing to other people. Research result also revealed performance and play can promote the child's development in Intellectual development the most and follow with emotional development and social development, language development and physical development. All of these developments are the important parts for children's life which make they grow up in the world.

Department : Speech Communication and Performing Arts

Field of study : Performing Arts

Academic year : 2009

Student's Signature.....

Advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ความรู้สึกรั้งแรกที่ก้าวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในรั้วจามจุรี คือ ความภาคภูมิใจและตื่นเต้นสำหรับการเรียนที่ห่างหายไปประมาณ 4 ปี และมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่า ต้องนำไปปริญญาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาฝาก พ่อ แม่ และพี่สาวสุดที่รักให้ได้ เพราะทุกคนต่างฝากความหวังพร้อมทั้งเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเดินทางจนมาถึงวันนี้...วันที่ได้รับความภาคภูมิใจอย่างแท้จริง

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งให้คำแนะนำ มอบโอกาสและมุมมองใหม่ๆให้กับผู้วิจัย ดร. จิรยุทธ สินธุพันธ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัคริน เนตรโพธิ์แก้ว กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการทำวิจัยในครั้งนี้

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ คงเกิดขึ้นไม่ได้หากผู้วิจัยไม่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในองค์กรของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี ขอขอบคุณคุณพิเชษฐ์ สิทธิอำนาจ ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลบางส่วน มาประกอบในการวิจัย คุณชไมพร รวยฟูพันธ์ ผู้เป็นเจ้านายที่เข้าใจและมีความปรารถนาดีกับผู้วิจัยตลอดมา รวมไปถึงสมาชิกครอบครัวจิมโบรีทุกคน ตลอดจนคุณครูผู้นำกิจกรรม คุณพ่อและคุณแม่ทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบคำถาม และที่สำคัญที่สุด ขอขอบคุณ น้องหนูตัวน้อยๆ ที่ทำให้ชีวิตและจิตใจของผู้หญิงคนหนึ่ง มีชีวิตชีวา และมีความสุขตลอดการทำงานและการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และพี่สาวที่แสนดี ผู้เป็นแรงและกำลังใจ ส่งหัวใจของข้าพเจ้าให้เข้มแข็ง จนก้าวมาสู่วันแห่งความสำเร็จนี้ได้ ขอขอบคุณค่ะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหานำวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก.....	6
2.2 แนวคิดการเล่นเพื่อการพัฒนา.....	9
2.3 แนวคิดบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร.....	12
2.4 แนวคิดและปรัชญาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก.....	16
2.5 แนวคิดและหลักการสอนของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรี.....	18
2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	26
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	27
3.1 เครื่องมือในการวิจัย.....	27
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	29

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	31
4.1 วิเคราะห์สถานการณ์ภาพและทัศนคติของผู้ปกครองต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก	31
4.2 วิเคราะห์พัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง.....	35
4.3 การบูรณาการการแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่นในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก.....	37
4.4 พัฒนาการของเด็กเล็กจากการใช้การแสดง.....	50
4.4.1 พัฒนาการด้านร่างกาย.....	51
4.4.2 พัฒนาการด้านสติปัญญา.....	61
4.4.3 พัฒนาการด้านภาษา.....	71
4.4.4 พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม.....	79
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	89
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	89
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	101
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	108
รายการอ้างอิง.....	110
ภาคผนวก	114
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	120

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพได้นั้น ต้องผ่านกระบวนการฝึกฝนและพัฒนาในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ และสังคม ใ้รู้จักรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม ใ้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักสิ่งที่ถูก สิ่งที่ไม่ดี และมีจริยธรรมที่ดีงาม ซึ่งกระบวนการพัฒนาเด็กแต่ละขั้นตอนเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนและต้องอาศัยความเข้าใจในการเลี้ยงดูเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องการพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ ตลอดจนอารมณ์ และบุคลิกภาพของเด็กในแต่ละวัย ซึ่งพ่อแม่จะเป็นบุคคลสำคัญในการอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนการเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูก

ช่วงชีวิต 3 ขวบปีแรก เป็นวัยแห่งการเริ่มต้นและเรียนรู้สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นกฎแห่งการควบคุมร่างกาย การก่อรูปความคิด การเข้าสังคมและการติดต่อสื่อสารกับคนอื่น ๆ และที่สำคัญยังเป็นช่วงที่เซลล์สมองของเด็กมีการสร้างและพัฒนาอย่างเต็มที่ เนื่องจากสมองของคนเราจะพัฒนาไปกว่าร้อยละ 80 เมื่ออยู่ในช่วง 3 ขวบปีแรก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสเรียนรู้และพัฒนา โดยผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัยและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ซึ่งพัฒนาการของเด็กมิใช่มีเพียงแต่พัฒนาการด้านร่างกาย สมอง และระบบประสาทเท่านั้น แต่ยังประกอบด้วยพัฒนาการด้านอื่นๆ ได้แก่ พัฒนาการด้านภาษา พัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม และพัฒนาการด้านความคิดและเชาว์ปัญญา (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2551 : 8)

ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” (Gymboree) เป็นสถาบันแห่งความรู้และกิจกรรมเพื่อเสริมพัฒนาการเด็กเล็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี มีวัตถุประสงค์หลักคือ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กแบบบูรณาการให้ครบทุกด้านไปพร้อมๆกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ภาษา การเรียนรู้ และสติปัญญา ซึ่งกิจกรรม เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยเฉพาะกิจกรรมสำหรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 3 ปี เนื่องจากผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิด และเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะสามารถเสริมสร้างพัฒนาการให้แก่เด็กได้ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองยังเป็นการ

เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก ซึ่งถือเป็นรากฐานที่สำคัญของการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) ให้กับเด็กอีกด้วย

โดยศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” (Gymboree) ก่อตั้งขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2519 โดย โจน บาร์น (Jane Barnes) ผู้ต้องการหาสถานที่ปลอดภัยให้กับ พ่อ แม่ ลูก ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน จึงได้พัฒนากิจกรรมสำหรับเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก จนกลายเป็นโปรแกรมที่ได้รับการยอมรับและได้รับความนิยมในสหรัฐอเมริกา ซึ่งในปัจจุบันมีสาขามากกว่า 540 สาขา ใน 26 ประเทศทั่วโลก เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา จีน สิงคโปร์ และประเทศไทย เป็นต้น และสำหรับประเทศไทย ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” (Gymboree) เริ่มเปิดดำเนินการครั้งแรกในปี พ.ศ. 2543 ที่สาขาสุขุมวิท และจนถึงปัจจุบันมีสาขาทั้งหมด 10 สาขา ได้แก่สาขา สุขุมวิท บางนา รัชโยธิน พระราม 3 รัชสิต เพชรเกษม ปิ่นเกล้ารามคำแหง แจ้งวัฒนะ และชิดลม

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรในฐานะครูผู้นำกิจกรรม ทำให้ผู้วิจัยได้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก ที่สามารถช่วยเติมเต็มและช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความอยากเรียนรู้กับสิ่งใหม่ที่อยู่รอบตัว โดยกิจกรรมของศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” เน้นให้เด็กเรียนรู้ผ่านทางการเล่นที่เหมาะสมกับพัฒนาการและวัยของเด็กแต่ละคน เพราะการเล่นสามารถช่วยสร้างประสบการณ์แห่งความสุขและความสนุกสนาน รวมถึงการปลดปล่อยจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการเข้าสังคมให้กับเด็กได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้การเล่น ยังถือเป็นพฤติกรรมที่สำคัญของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็ก เพราะธรรมชาติของเด็กมักต้องการการเคลื่อนไหว หรือการแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการสนองความต้องการพื้นฐาน คือ ความสนุกสนานเพลิดเพลินและความพอใจ การเล่นถือว่ามีส่วนช่วยในการพัฒนาร่างกายและจิตใจของเด็กและเยาวชนให้สมบูรณ์แข็งแรง และส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการเรียนรู้ให้เร็วไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพอีกด้วย (วรรณู จีระเดชากุล, 2551 : 15)

Edgar Klugman (www.gymboree.co.th) ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก ได้กล่าวถึงการเล่นแบบสวมบทบาท ดังนี้

การเล่นแบบสวมบทบาท : จุดเด่นของการเล่นแบบนี้อยู่ที่เด็กจะสมมติสิ่งต่างๆรอบตัวให้เป็นไปตามจินตนาการของพวกเขา การสวมบทบาทนั้นเกิดขึ้นได้ทั้งเวลาอยู่คนเดียวและอยู่กับเป็นกลุ่ม และจะพบได้มากที่สุดของเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียนและวัยอนุบาล โดยจะลดความสำคัญลงเมื่อเด็กโตขึ้น ประโยชน์ที่ได้จากการเล่นแบบนี้ก็คือเด็กจะได้รับรู้อารมณ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต และได้ฝึกฝนทักษะการเข้าสังคม เรียนรู้เกี่ยวกับค่านิยมของสังคม นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะด้านภาษาและเสริมสร้างจินตนาการอีกด้วย

และจากแนวคิดหลักของ ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” ที่ให้เด็กได้เรียนรู้และพัฒนา โดยผ่านกิจกรรมการเล่นที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของแต่ละคน เปิดโอกาสให้เด็กได้มีอิสระทางความคิดในการเลือกกิจกรรมหรือการเล่นที่ชอบ หลักสูตรของศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” จึงมีความหลากหลายและสามารถเป็นทางเลือกหนึ่ง ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัย ซึ่งมีพัฒนาการและความต้องการแตกต่างกัน โดยหนึ่งในหลักสูตรนั้น ได้นำการแสดงหรือการเล่นบทบาทสมมติมาเป็นส่วนประกอบสำคัญในการเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านต่างๆของเด็กอายุ 1 ขวบ 10 เดือน – 3 ขวบ ซึ่งเป็นวัยที่กำลังเตรียมพร้อมจะเรียนรู้สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวจากสังคมภายนอกประจักษ์ในบ้าน การแสดงบทบาทสมมติจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถ สอดแทรกทัศนคติในการเข้าสังคม ตลอดจนการมีเหตุผลในแต่ละการกระทำ ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก โดยผ่านการเล่นและการจินตนาการอย่างมีความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง ซึ่งผู้วิจัยคาดว่า การศึกษาถึง การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดงจะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและพัฒนาวิธีการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กเล็กได้เป็นอย่างดี

ปัญหานำวิจัย

1. การแสดงสามารถนำมาบูรณาการกับรูปแบบกิจกรรมการเล่นในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กได้อย่างไร
2. การแสดง สามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กในด้านใดบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงการบูรณาการการแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่นในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก
2. เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการของเด็กเล็กจากการใช้การแสดง

ขอบเขตของการวิจัย

1. สัมภาษณ์ผู้ปกครอง จำนวน 30 คน โดยใช้แบบสอบถาม
2. สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปกครอง ที่นำเด็กมาเรียนที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี สาขาเพชรเกษม 10 ราย (นอกเหนือจากข้อ 1)
3. สัมภาษณ์ครูผู้นำกิจกรรมศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี สาขาต่างๆ ตั้งแต่ระดับ 1-7 จำนวน 10 คน
4. สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม โดยจะศึกษาจากเด็กที่มาเรียนที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” สาขาเพชรเกษม โปรแกรม Play and Learn ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไปจำนวน 10 คน ระยะเวลา รวม 3 เดือน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. พัฒนาการ หมายถึง การเจริญเติบโตทางร่างกาย ภาษา สติปัญญา สังคมและอารมณ์
2. เด็กเล็ก หมายถึง เด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 0-6 ขวบ ซึ่งเป็นวัยที่เป็นรากฐานของการพัฒนาและเรียนรู้ที่จะหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม จริยธรรม ภาษาและสติปัญญา (อ้างอิงสำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา) ในงานวิจัยนี้ จะศึกษาเฉพาะเด็กหญิงและเด็กชายในช่วงอายุ 2-3 ขวบ
3. การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก หมายถึง วิธีการกระตุ้นการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย ภาษา สติปัญญา สังคม และอารมณ์ สำหรับเด็กหญิงและเด็กชายช่วงอายุระหว่าง 0-6 ขวบ ซึ่งในงานวิจัยนี้ จะศึกษาเฉพาะเด็กหญิงและเด็กชายในช่วงอายุ 2-3 ขวบ
4. การเล่น หมายถึง รูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กในแต่ละวัย ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์และความสนุกสนานเพลิดเพลินไปพร้อมๆกัน
5. การแสดง หมายถึง การเล่นบทบาทสมมติโดยมีโครงเรื่องกำหนดให้ มีจุดประสงค์เพื่อฝึกและพัฒนาทักษะทางด้านร่างกาย ภาษา สติปัญญา สังคมและอารมณ์ ของเด็กหญิงและเด็กชายในช่วงอายุ 2-3 ขวบ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กเล็ก โดยใช้กิจกรรมการเล่นและทักษะการแสดง หรือการแสดงบทบาทสมมติ
2. เพื่อเป็นพื้นฐานด้านการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป อาทิ โรงเรียนสอนการแสดงสำหรับเด็ก การแสดงเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆ การแสดงหรือละครบำบัดสำหรับเด็กเยาวชน เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยที่เน้นการศึกษาไปที่การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กจากการใช้กิจกรรมการเล่นและการแสดง ผู้วิจัยจึงได้นำ “แนวคิดเรื่องพัฒนาการเด็ก” มาอธิบายให้เห็นถึง พัฒนาการที่สำคัญหลายๆด้านที่เด็กแต่ละช่วงวัยมีการพัฒนาที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังได้ใช้ “แนวคิดเรื่องการเล่นเพื่อการพัฒนา” มาเป็นแนวทางไปสู่ความเข้าใจในเรื่องกิจกรรมการเล่นที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็ก รวมไปถึงการใช้ “แนวคิดบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร” มาอธิบายเรื่องส่งเสริมพัฒนาการของเด็กจากจินตนาการและบทบาทสมมติ ตลอดจนการใช้ “แนวคิดและปรัชญาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก” มาอธิบายถึงการบูรณาการการแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่น และการแสดงบทบาทสมมติ นอกจากนี้ยังใช้ “แนวคิดและหลักการสอนของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี” มาอธิบายให้เห็นถึงการใช้ทักษะการแสดงในกิจกรรมการเล่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กเล็ก

แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย

1. แนวคิดพัฒนาการเด็ก
2. แนวคิดการเล่นเพื่อการพัฒนา
3. แนวคิดบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร
4. แนวคิดและปรัชญาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก
5. แนวคิดและหลักการสอนของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี”

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก

พัฒนาการ (Development) คือ การเปลี่ยนแปลงด้านการทำหน้าที่และคุณภาพของอวัยวะระบบต่างๆ รวมทั้งตัวบุคคล ทำให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการเพิ่มทักษะและการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมใหม่ๆในสังคม เช่น ทักษะในการทรงตัว การใช้ภาษา การสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น เด็กจะมีร่างกายเติบโตและมีคุณภาพเพิ่มขึ้นตามลำดับ ในระหว่างที่มีอายุเพิ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ดังนั้น “วัยเด็ก” จึงเป็นวัยที่เป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างแท้จริง (จันทิชาติตา พฤกษานานนท์ และคณะ, 2546 : 73)

พัฒนาการของเด็กอาจแบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะทารก เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ
2. ระยะของเด็กก่อนเข้าโรงเรียน อายุประมาณ 2-5 ขวบ
3. ระยะของเด็กวัยเรียน อายุประมาณ 6 -12 ขวบ

โดยพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กแต่ละระยะ จะมีความแตกต่างกันออกไป สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ จะขอแสดงรายละเอียดเฉพาะ 2 ระยะแรก เนื่องจากเป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะเด็กหญิงและเด็กชายในช่วงอายุ 2-3 ขวบ

สุรวงศ์ จันทน์เอม (2524 : 46-51) ได้อธิบายถึงพัฒนาการเด็กไว้ดังนี้

1. ระยะทารก ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ

พัฒนาการทางด้านต่างๆของเด็กในระยะนี้ เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว

พัฒนาการทางด้านร่างกาย (Physical Development)

ระยะทารก เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายมากกว่าระยะใดๆ ทั้งน้ำหนักและส่วนสูงจะเพิ่มเร็วกว่าในระยะอื่นๆ การประสานงานของประสาทและกล้ามเนื้อจะเจริญอย่างรวดเร็ว เด็กในระยะนี้จะพยายามเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างจากการสัมผัส มือและแขนของเด็กจะไม่อยู่นิ่ง มักจะไขว่คว้าจับสิ่งต่างๆ อยู่ตลอดเวลา

พัฒนาการทางด้านสติปัญญา (Intellectual Development)

พัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กวัยนี้ เริ่มเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ในการเรียนรู้ความหมายของสิ่งรอบตัว เช่น การใช้มือ ปาก ลิ้น สัมผัสของต่างๆ เพื่อทราบถึงลักษณะของสิ่งนั้นว่า แข็ง อ่อนหรือนุ่ม หรือมีรสเป็นอย่างไร การรับรู้และการตัดสินใจทางประสาทของเด็กจะแม่นยำยิ่งขึ้น และจัดเป็นกระบวนการสำคัญของการพัฒนาการทางด้านสติปัญญา การใช้กิริยาท่าทางของทารกก่อนพูดได้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นอย่างหนึ่งว่าเด็กเข้าใจผู้ใหญ่ เด็กแสดงความต้องการของตนให้ผู้ใหญ่รู้ด้วยการใช้กิริยาท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย แม้แต่การใช้เหตุผลของทารก ก็มักแสดงออกด้วยการกระทำทั้งสิ้นในระยะนี้ เช่น การร้องไห้ หรือการปิดมือในขณะที่ป้อนอาหารแสดงว่ายังไม่อยากกิน เป็นต้น

พัฒนาการทางด้านภาษา (Language Development)

พัฒนาการทางด้านภาษา มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางด้านสติปัญญาอย่างใกล้ชิด ถ้าเด็กมีการเจริญเติบโตทางภาษาดี ก็จะช่วยให้มีการเจริญเติบโตทางปัญญาเพิ่มขึ้น การร้องของทารกก็คือภาษาพูดอย่างหนึ่งตอนแรกเกิด ต่อมาการร้อง ก็ค่อยๆ เปลี่ยนเป็นการยิ้มและส่งเสียงอ้ออออก หัวเราะ พูดอ้อแอ้ และในที่สุดจะใช้คำพูดที่เป็นประโยคสั้นๆ ได้ เมื่อสิ้นระยะทารก

พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม (Emotional Development and Social Development)

เด็กในวัยนี้จะค่อยๆ รู้จักสนใจผู้อื่น ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่างๆ มากขึ้น ซึ่งผิดกับระยะแรก ที่เด็กยังไม่สนใจกับบุคคลอื่นเลย เมื่อหิวก็ร้องให้เพื่อที่จะได้รับอาหาร แต่เด็กยังแยกไม่ออกว่า ผู้ที่ช่วยหาอาหารให้ นั้นเป็นมารดาหรือใคร เมื่อเติบโตขึ้นเล็กน้อย เด็กจะเริ่มคุ้นกับคนที่เลี้ยงดูมากขึ้น เด็กเริ่มสนใจกับคนอื่นในบ้านมากขึ้น เช่น ชอบเฝ้ามองดูเด็กคนอื่นๆ มีการยิ้ม หัวเราะเมื่อได้รับความพอใจ และมีการโกรธการร้องเมื่อถูกขัดใจ

2. ระยะของเด็กก่อนเข้าโรงเรียน อายุประมาณ 2-5 ขวบ

พัฒนาการทางด้านร่างกาย (Physical Development)

ในวัยนี้ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและการเติบโตทางน้ำหนักและส่วนสูงยังคงดำเนินต่อไป แต่ไม่มากเท่ากับระยะทารก การเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ เช่น มือ แขน ขา จะดำเนินไปด้วยดีกว่ากล้ามเนื้อมัดเล็ก ในระยะนี้เด็กจึงมีความมองไว สามารถยืน ย้น นั่ง และลุกได้อย่างคล่องแคล่ว ระยะนี้เด็กจึงต้องการวิ่งเล่นและต้องการของเล่นต่างๆ เพื่อช่วยให้เด็กพัฒนาทางด้านกล้ามเนื้อ นอกจากนี้เด็กในวัยนี้ยังสามารถช่วยตัวเองในการรับประทานอาหารและการแต่งตัวได้บ้างแล้ว เพราะฉะนั้นควรสนับสนุนให้เด็กรู้จักแต่งตัวเองบ้าง เช่น ผลัดเครื่องแต่งตัวเอง รู้จักรักษาความสะอาดของเสื้อผ้า รวมไปถึงการรู้จักล้างมือก่อนรับประทานอาหาร เป็นต้น

พัฒนาการทางด้านสติปัญญา (Intellectual Development)

เด็กในวัยนี้ สามารถเลียนแบบทั้งกิริยา ภาษา มารยาท นิสัย ทำทางต่างๆ จากผู้ใหญ่ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงการเจริญเติบโตทางด้านสติปัญญาของเด็กอีกอย่างหนึ่ง และที่สำคัญ เด็กในระยะนี้จะมีจินตนาการและสนใจนิทานรวมไปถึงเรื่องเล่าต่างๆ มากขึ้น

พัฒนาการทางด้านภาษา (Language Development)

เด็กในวัยนี้จะรู้จักใช้คำพูดที่เกี่ยวกับตนเองก่อน เช่น รู้จักเรียกชื่อตัวเองและสิ่งของที่เป็นของตน แล้วจึงค่อยรู้จักการเลียนแบบคำพูดจากผู้ใหญ่ เด็กจะเริ่มมีคำศัพท์ใช้มากขึ้น แต่การออกเสียงยังไม่ชัดและถูกต้องนัก แต่ปลายขวบที่ 5 เด็กโดยทั่วไปจะไม่ใช้คำพูดแบบเด็กอีกต่อไปแล้ว เด็กจะตั้งคำถามชนิดผู้ใหญ่ตอบแทบไม่ทัน ทั้งนี้เพราะเด็กมีความสนใจต่อสิ่งใหม่ๆ รอบตัวมากยิ่งขึ้น

พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม (Emotional Development and Social Development)

เด็กจะเริ่มรู้จักเล่นกับเพื่อนๆ ได้แล้ว แต่มักจะมีการทะเลาะกันง่าย และมีความต้องการที่จะเป็นอิสระแก่ตัวมากขึ้น เช่น รู้จักรับผิดชอบในเรื่องบางอย่าง เช่น แต่งตัวเอง ป้อนข้าวเอง เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เด็กมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ถ้าหากสามารถหา กิจกรรมหรือการเล่นที่เหมาะสมกับเด็กในช่วงวัยนั้นๆ ก็จะช่วยให้เด็กๆ มีพัฒนาการที่ดีขึ้นได้

แนวคิดในเรื่องพัฒนาการเด็กนี้ ผู้วิจัยจะนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก โดยใช้การแสดง(บทบาทสมมติ)และการบูรณาการแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่นในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก ตลอดจนการสรุปและอภิปรายผล

แนวคิดการเล่นเพื่อการพัฒนา

“การเล่น” คือ งานของเด็ก เป็นโอกาสที่เด็กจะได้สำรวจและเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ เมื่อโตขึ้น ทักษะก็เพิ่มพูนไปเรื่อยๆ เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ด้านต่างๆ (จันทจิตา พฤษานานนท์ และคณะ, 2546 : 191) ดังนั้น การเล่นกิจกรรมหรือการกระทำใดๆ ของเด็กๆ มักเกิดจากความสมัครใจ ที่ได้ความสนุกสนานและปลดปล่อยความกดดันในใจ ซึ่งการเล่นนั้น เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้เด็กเข้าใจความเป็นไปของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวได้ดียิ่งขึ้น

ฌอง เปียเจท์ (Jean Piaget) นักจิตวิทยาเห็นว่าการเล่นเป็นส่วนสำคัญของวิวัฒนาการของสติปัญญา การเล่นเป็นการกระทำและเป็นการคิดที่เจ้าตัวพอใจ การเล่นของเด็กจะพัฒนาไปตามลำดับขั้นของพัฒนาการทางสติปัญญาที่ต่อเนื่องกันไป ไม่สลับซับซ้อน ซึ่งโครงสร้างของ

สติปัญญาในพัฒนาการแต่ละขั้นนั้น มีโครงสร้างและมีลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจกำหนดอายุโดยประมาณของแต่ละขั้นได้ดังต่อไปนี้ (นิรมล ชยุตสาหกิจ, 2524 :3-7)

พัฒนาการขั้นแรก (Sensorimotor) ช่วงอายุแรกเกิดถึง 2 ปี ในช่วงนี้เด็กจะเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ และมีกิจกรรมต่างๆ โดยการใช้ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว เช่น มีพฤติกรรมได้ตอบจากประสาทอัตโนมัติ เช่น การดูด หยิบของที่มองเห็นขึ้นมาถือในมือ และเมื่อการกระทำใดเป็นที่พอใจ เด็กจะทำซ้ำอีกด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน และหลังจากได้เรียนรู้ประสบการณ์จากการเล่นมากขึ้น การเล่นหรือการทำกิจกรรม จะมีเป้าหมายมากขึ้น มีการกระทำอย่างตั้งใจและมีจุดมุ่งหมาย พยายามหาวิธีการแก้ปัญหาแบบใหม่ ที่ตนเองไม่เคยทำ

พัฒนาการขั้นที่สอง (Preconceptual Phase) อายุ 2-4 ปี เด็กในช่วงวัยนี้กำลังช่างพูดช่างเจรจา สนใจใคร่รู้ จึงควรสนับสนุนให้เด็กได้พูด เล่าเรื่อง เล่นสมมติ ซึ่งเป็นการปลูกฝังและส่งเสริมการจินตนาการของเด็กได้เป็นอย่างดี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552 : 61) การเล่นเป็นเครื่องมือพื้นฐานสำหรับการปรับตัว เด็กเปลี่ยนรูปแบบของการเรียนรู้และการคิดในลักษณะรับรู้ข้อมูลด้วยการสัมผัสและการเคลื่อนไหวมาเป็นการรับรู้และคิดด้วยการใช้สัญลักษณ์ การเล่นของเด็กจึงเป็นการใช้สัญลักษณ์โดยนำเอาสิ่งหนึ่งมาสมมติเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เช่น เอาไม้มา 2 อัน อันหนึ่งสมมติเป็นกระต่าย อีกอันหนึ่งเป็นผัก เป็นต้น นอกจากนี้การเลียนแบบที่เป็นสัญลักษณ์ก็มีมากในเด็กวัยนี้ เช่น เด็กถือปากกาในมือและก้มหน้าทำท่าเขียน คือ เขาเลียนแบบที่พ่อหรือแม่ทำ หรือเด็กเอาหมวกตำรวจของพ่อมาสวมโดยคิดว่าตนคือตำรวจ การเลียนแบบในระดับที่เด็กรับรู้และเข้าใจได้นั้น ช่วยทำให้โครงสร้างสติปัญญาของเด็กมีสัญลักษณ์ใหม่เข้ามาสะสมเพิ่มพูนขึ้น ทำให้พฤติกรรมมีการขยายรูปแบบของการแสดงออกได้กว้างขวางขึ้น การเลียนแบบช่วยเปลี่ยนความสนใจ ของเด็กที่มีเฉพาะต่อตนเอง ให้ขยายไปสู่ความสนใจในบุคคลอื่นๆ และสิ่งอื่นๆ รอบตัวมากขึ้น ประสบการณ์ที่ได้ จะทำให้เด็กต้องประเมินความรู้เดิมของตนเองใหม่

พัฒนาการขั้นที่สาม (The Phase of Intuitive Thought) อายุ 4-7 ปี ในขั้นนี้เด็กมีความสัมพันธ์ทางสังคมมากขึ้น มีการใช้ภาษาเป็นสื่อของการติดต่อและการคิดมากขึ้น ลักษณะสำคัญของการเล่นในวัยนี้คือ การที่เด็กเล่นกับเด็กคนอื่นๆ และได้เรียนรู้ทางสังคม ในตอนปลาย

ของขั้นนี้ การเล่นแบบใช้สัญลักษณ์หรือการสมมตินั้นจะลดน้อยลง เพราะเด็กมีโอกาสรับรู้จากสังคมและมีความคิดความเข้าใจต่อสภาพความเป็นจริงของสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้น

พัฒนาการขั้นที่สี่ (The Phase of Concrete Operation) เด็กมีความสามารถในการเข้าใจถึงสิ่งต่างๆ ได้โดยเปรียบเทียบตัวอย่างกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม ความอยากรู้อยากเห็นของเด็กจะไม่แสดงออกมาในรูปของการเล่นมากนัก แต่จะเป็นการสำรวจและทดลองในทางการคิดและใช้สติปัญญามากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเด็กเล่นเด็กจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ซับซ้อนได้ การเล่นโดยมีกติกาหรือกฎเกณฑ์บังคับจึงเป็นการเล่นที่สำคัญของเด็กในวัยนี้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เด็กในแต่ละวัย จะมีความสนใจต่อสิ่งรอบตัวที่แตกต่างกัน ดังนั้นการจัดการการเล่นที่เหมาะสมให้กับเด็กในแต่ละช่วงวัยนั้น จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของการเรียนรู้และสติปัญญาของเด็กได้เป็นอย่างดี เพราะการเล่นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเด็กและเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ เจริญเติบโต ช่วยให้เด็กรู้สึกสบาย ร่าเริงแจ่มใส รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นการออกกำลังกายที่ดีอีกด้วย

การเล่นของเด็กจัดว่าเป็นการศึกษาอย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถส่งเสริมให้เด็กมีความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้นนอกจากตำราเรียน และสิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การเล่นจะช่วยให้เด็กรู้จักตนเองดีขึ้น นั่นคือ รู้ว่าตนเองชอบอะไร มีความสามารถทางไหนเพียงใด เป็นต้น

การเล่นยังจัดเป็นการแสดงออกของเด็ก เพราะเด็กจะได้ระบายอารมณ์และความต้องการต่างๆ อันเป็นการผ่อนคลายไม่ให้เกิดความตึงเครียดเมื่อเด็กมีความต้องการ เช่น เด็กต้องการได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่ไม่ได้รับ เด็กก็จะสมมติว่าได้รับโดยการเล่น เป็นการชดเชยสิ่งที่เด็กขาดไป และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การเล่นเป็นการฝึกการเข้าสังคม เด็กจะรู้จักการกระทำที่ถูกต้องและผิดจากการเรียนรู้จักความยุติธรรม รู้แพ้รู้ชนะ รู้จักการให้และการรับ เพราะสิ่งเหล่านี้เด็กจะได้รับฝึกฝนจากการเล่นกับคนอื่นนั่นเอง

แนวคิดการเล่นเพื่อการพัฒนา จะนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์การส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก โดยใช้การแสดง(บทบาทสมมติ)และการบูรณาการแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่นในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก ตลอดจนการสรุปและอภิปรายผล

แนวคิดบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร

การเล่นบทบาทสมมติ เป็นการแสดงโดยการจำลองสถานการณ์ ซึ่งให้อิสระกับผู้เล่น ในแง่การคิด การพูด การจินตนาการ โดยก่อประโยชน์มากมาย อาทิเช่น การเรียนรู้สิ่งที่อยู่รอบตัว และได้ปรับตัวเมื่อต้องเริ่มเล่นกับผู้อื่น (วรตน์ จีระเดชากุล, 2551 : 116)

ความหมายของบทบาทสมมติ

Lee (1974 อ้างถึงในสมสุข ศรีสุก, 2542:11) ได้ให้ความหมายของบทบาทสมมติไว้ว่า บทบาทสมมติเป็นการเรียนรู้จากการดูบทบาทของผู้แสดงในสถานการณ์สมมติ การแสดงบทบาทสมมติจะแตกต่างจากการแสดงละคร คือ ผู้แสดงบทบาทสมมติจะต้องคิดคำพูดและแสดงท่าทาง โดยทันที ไม่มีการเตรียมบทพูดไว้ล่วงหน้า

Taylor and Wolford (1974 อ้างถึงใน วิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา, 2529) ได้ให้ความหมายของบทบาทสมมติว่า บทบาทสมมติเป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่องที่เรียน หรือพฤติกรรมต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งได้ฝึกฝนทักษะการคิด การวิเคราะห์ การอภิปราย การแสดง การแก้ปัญหา การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล โดยครูเป็นผู้จัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทต่างๆ ในสถานการณ์นั้น

Sharan (1976 อ้างถึงใน ศิริวรรณ เจริญจิตต์กุล, 2533) ได้ให้ความหมายของบทบาทสมมติว่า บทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่กลุ่มผู้เรียนจัดแสดงขึ้น เพื่อมุ่งสำรวจปัญหาด้านสังคมที่เป็นประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่จะช่วยพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ความคิด และพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน เพราะผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้อง เหมาะสม เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกับสถานการณ์นั้นๆ

ทัศนา แคมมณี (2536:27) กล่าวถึงบทบาทสมมติว่า บทบาทสมมติเป็นวิธีการที่มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกมส์ แต่มีการกำหนดบทบาทผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมาแล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้นและแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคคลิกภาพ ประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตนเองเป็นหลัก

สุพิน บุญชูวงศ์ (2538:74) กล่าวถึง บทบาทสมมติ สรุปได้ว่า บทบาทสมมติ หมายถึงวิธีสอนที่ใช้บทบาทสมมติขึ้นจากความเป็นจริงมาเป็นเครื่องมือในการสอน โดยที่ครูสร้างสถานการณ์สมมติและบทบาทขึ้นมาให้นักเรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็น มีการนำการแสดงออกทางด้านความรู้ ความคิด และพฤติกรรมของผู้แสดงมาใช้เป็นพื้นฐานในการให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจให้แก่ นักเรียนในเรื่องความรู้และพฤติกรรม และปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาทสมมติ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้ในการเรียนการสอน ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางด้านจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ โดยแสดงออกในรูปแบบการพูด การแสดงอารมณ์ การเลียนแบบ ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจถึงสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ผ่านภายใต้สถานการณ์ที่สมมติขึ้นนั่นเอง

ความหมายของการแสดงละคร

การแสดงละคร เป็นศิลปะที่เก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่ง ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นจากการเลียนแบบชีวิต เพื่อแสดงออกถึงเรื่องราวความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ซึ่งการเลียนแบบชีวิต หรือการแสดงละครนั้น มีหลากหลายรูปแบบ และหลากหลายจุดประสงค์ เช่น **ละครเวที** เป็นผลงานการแสดงที่มีองค์ประกอบหลายอย่างด้วยกัน ทั้งนักแสดง ผู้กำกับ สถานที่ที่ทำให้เกิดการแสดง การตีความบท การฝึกซ้อม รวมไปถึงการออกแบบและการสร้างฉาก เสียงดนตรี ฯลฯ โดยองค์ประกอบทั้งหมด ต้องหลอมหลอมเป็นจุดประสงค์เดียวคือ ให้ความบันเทิงที่มีสาระและความสนุกสนานแก่ผู้ชม **ละครเพื่อการศึกษา** คือ ผลงานละครเวทีที่ยังรักษาไว้ซึ่งองค์ประกอบของละครเวทีทั่วไป อาจมีการลดรูปแบบทางเทคนิคลงเพื่อความเรียบง่าย และความคล่องตัวในการสัญจรไปในที่ต่างๆ โดยมุ่งเน้นให้ผู้ชมได้ตระหนักถึง ข้อคิดหรือคำตอบ จากประสบการณ์ที่ได้ชมละคร **ละครสร้างสรรค์** (Creative Drama) เป็นกิจกรรมการแสดงบทบาทหรือการแสดงละครอย่างไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ไม่ได้เป็นการแสดงเพื่อสนองความต้องการของกลุ่มผู้ชมหรือการอวดฝีมือ แต่การเล่นละครสร้างสรรค์นั้น จะต้องเล่นในสถานที่ที่ผู้ร่วมกิจกรรมรู้สึกปลอดภัย ไม่เครียด ไม่กังวลใจ และสามารถแสดงออกได้อย่างเสรี โดยมุ่งประโยชน์ไปที่พัฒนาการของผู้ร่วมกิจกรรมเป็นหลัก จึงอาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมละครสร้างสรรค์นั้น เป็นการเล่นบทบาทสมมติในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ แทนที่จะมีนักแสดงกลับมี “นักร่วมกิจกรรม” (Participants) แทนที่จะมีผู้กำกับการแสดงกลับมี “ผู้นำกิจกรรม” (Leader) ที่ช่วยอำนวยความสะดวก (Facilitate) ในกระบวนการทั้งหมด (ปาริชาติ จีงวิวัฒน์ภรณ์, 2546 : 12-14)

ดังนั้น จากละคร ทั้ง 3 ประเภท ที่ได้กล่าวมา อาจสรุปได้ว่าบทบาทสมมติเป็นรูปแบบหนึ่งของละครสร้างสรรค์ เพราะมีจุดประสงค์เดียวกันคือ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เล่นได้เกิดการพัฒนาทักษะทางด้านต่างๆ

Brian Way (อ้างถึงในชมพูนุท ธนบดี และคณะ, 2548:23-24) ได้กล่าวไว้ว่าละครเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะของมนุษย์ 7 ด้าน ดังนี้

1. สมาธิ (Concentration)
2. ประสาทสัมผัส (Senses)
3. จินตนาการ (Imagination)
4. กายภาพ (Physical self)
5. การพูด (Speech)
6. อารมณ์ (Emotion)
7. สติปัญญา (Intellect)

จึงสรุปได้ว่า ทักษะที่จำเป็นสำหรับการแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งผู้เรียนควรได้รับการพัฒนา มีดังนี้

1. ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ การใช้ตา หู จมูก ปาก และการสัมผัส ที่จะต้องถ่ายทอดออกมาทางอารมณ์ และการเคลื่อนไหวร่างกาย เป็นต้น
2. สมาธิและจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ คือ การใช้ความรู้สึกนึกคิด การใช้จิตให้เห็นภาพ นึกภาพ แล้วแสดงออกผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5
3. ท่าใบ้ คือ การใช้ท่าทาง ร่างกาย การเคลื่อนไหว ซึ่งมาจากทักษะประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนาของการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการสื่อสารและแสดงบทบาท
4. การพูดต้นสด คือ การใช้วาจา ภาษาที่เกิดจากการจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และปฏิภาณ จนกระทั่งนำไปสู่ความเข้าใจในสถานการณ์นั้น ซึ่งจำเป็นต้องเริ่มจากพื้นฐานที่มีอยู่แล้วในตัวผู้เรียน แล้วค่อยๆ พัฒนาในระดับที่สูงขึ้น ยาวขึ้น และซับซ้อนขึ้น

ประโยชน์ของบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร

บทบาทสมมติหรือการแสดงละคร มีองค์ประกอบของการพัฒนามนุษย์อย่างครบถ้วน และหากมีการนำไปใช้ในการเรียนการสอน ก็ยิ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกมากมาย ได้แก่

1. พัฒนาจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพราะจินตนาการเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะสานต่อไปถึงการลงมือสร้างสรรค์ (ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์, 2547 : 29)
2. พัฒนาทักษะการคิด เนื่องจากกระบวนการของการแสดงบทบาทสมมติและละครสร้างสรรค์นั้น ต้องอาศัยทักษะในการถามอย่างสร้างสรรค์จากผู้นำกิจกรรม กระบวนการคิดมักจะเกิดขึ้นเมื่อเด็ก ๆ ถูกถามด้วยคำถาม “ชวนคิด” ซึ่งเป็นคำถามที่ทำให้เด็กต้องแสวงหาคำตอบ “การคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เป็นกระบวนการที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ ที่ต้องให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนทุกคน” (ทัศนยา เขมมณี, 2540 : 97)
3. พัฒนาทักษะของการสื่อสารกับผู้อื่น จากการใช้ทักษะการพูด การอ่าน การเคลื่อนไหวในการแสดง เพราะการแสดงละคร เป็นกระบวนการที่ใช้ทักษะการสื่อสารทุกขั้นตอน (ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์, 2547 : 30)
4. พัฒนาทักษะทางสังคมจากการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เด็ก ๆ ต้องรู้จักเสียสละ ปรับตัว และพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งเด็ก ๆ จะเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น (วรตัญญู จีระเดชากุล, 2551 : 117)
5. พัฒนาการมองคุณค่าเชิงบวกในตนเองและเสริมสร้างบุคลิกภาพของตนเอง การได้แสดงออกอย่างเป็นตัวของตัวเอง ภายใต้บรรยากาศที่ปลอดภัยและเป็นกันเอง และปฏิกริยาในเชิงบวกจากผู้นำกิจกรรม เช่น คำชื่นชม ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมแต่ละคนเกิดความรู้สึที่ดีเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานความมั่นคงภายในจิตใจอีกด้วย (ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์, 2547 : 30)
6. พัฒนาการรับรู้และสร้างความเข้าใจสภาพความเป็นจริงในสังคม ตระหนักถึงปัญหาที่มีอยู่ในสังคม โดยสะท้อนผ่านการแสดงบทบาทภายใต้สถานการณ์ที่สมมติขึ้น (ชมพูนุท ธนบดี และคณะ, 2548 : 26)
7. พัฒนาทักษะในการใช้ร่างกายและการใช้ภาษา โดยรูปแบบของการแสดงหรือการเล่นบทบาทสมมติ มักเป็นแรงจูงใจที่ดีที่ช่วยให้ผู้เล่นเกิดความต้องการ ที่จะแสดงออกด้วยร่างกายและภาษาที่ถูกต้อง ภายใต้การเล่นสมมติที่สนุกสนาน (ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์, 2547 : 31)

8. พัฒนาทักษะการอ่าน กิจกรรมส่วนใหญ่ของละครสร้างสรรค์ หรือการแสดงบทบาทสมมติ มักจะมีจุดเริ่มต้นจากนิทาน เรื่องสั้น ฯลฯ เมื่อผู้ร่วมกิจกรรมมีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการอ่านที่ดี ก็น่าจะเป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านได้ด้วยอีกทางหนึ่ง (ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์, 2547 : 31)

9. บทบาทสมมติและละครสร้างสรรค์ เป็นจุดเริ่มต้นไปสู่ความเข้าใจในศิลปะที่แท้ของการละคร “การเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะการละครโดยมีประสบการณ์เบื้องต้นจากการเล่นสมมติแบบนี้ ตั้งแต่เยาว์วัยนั้น จะทำให้เด็กคนนั้นพัฒนาการเลือกชมการแสดงอย่างมีคุณภาพ ในวาระต่อมาเขาจะแยกแยะได้ว่า อะไรคือการแสดงที่ฉาบฉวย และอะไรคืองานศิลปะ” (McCaslin 1984, อ้างถึงใน ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์, 2547 : 32)

10. พัฒนาจิตใจให้ละเอียดอ่อน และสร้างเสริมจริยธรรมในจิตใจ เป็นการเข้าใจจิตใจของผู้อื่นจากบทบาทที่แสดง นำไปสู่การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์และความคิด (ชมพูนุท ธนบดี และคณะ, 2548 : 27)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการใช้บทบาทสมมติหรือการแสดงละครมาเป็นรูปแบบหนึ่งในกิจกรรมการเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการพัฒนาทักษะหลายด้าน เช่น จิตใจ สังคม อารมณ์ และสติปัญญา เรียนรู้ที่จะคิดและแก้ปัญหา ตลอดจนเกิดทักษะการพึ่งตนเอง และเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อีกด้วย

แนวคิดบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร จะนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์การส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก โดยใช้การแสดง(บทบาทสมมติ)และการบูรณาการแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่นในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก ตลอดจนสรุปและอภิปรายผล

แนวคิดและปรัชญาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก มีหลากหลายวิธีและหลากหลายทฤษฎี ซึ่งในสังคมไทย ได้นำแนวคิดเหล่านั้น มาประยุกต์ใช้ในโรงเรียน ซึ่งได้รับความนิยมและประสบความสำเร็จ จากการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 1) ซึ่งตรงกับแนวคิดของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรี ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางในกิจกรรมการเล่น อาจกล่าวได้ว่า การเรียนโดยการเล่นซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ตรงกับแนวคิดหรือปรัชญาที่น่าสนใจดังนี้

ปรัชญาและแนวคิดมอนเตสซอริ

มอนเตสซอริ เป็นแนวทางการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุล เป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณ ซึ่งแพทย์หญิงคนแรกของอิตาลี คือ Dr.Maria Montessori (1870-1952) เชื่อว่า การจัดการศึกษาประมวญตามแนวคิดของมอนเตสซอริ คือการที่ต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียนหรือเด็กมากที่สุด โดยมีเป้าหมายพัฒนาเด็กให้เป็นเด็กที่สมบูรณ์ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เขาคายอยู่ รู้จักปรับตนเองได้สอดคล้องกับเวลา สถานที่ วัฒนธรรม รวมไปถึงมีความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ เหตุการณ์ต่างๆได้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เหล่านี้ เป็นกระบวนการธรรมชาติที่ค่อยๆเกิดขึ้น เด็กจะสามารถซึมซับสิ่งต่างๆรอบตัวได้อย่างง่ายดาย ผ่านจากการจัดสภาพแวดล้อม หรือกิจกรรมต่างๆให้กับเด็ก โดยสอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ตามแต่ละช่วงวัยของเด็ก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 1-3)

ปรัชญาและแนวคิดไฮสโคป

แนวคิดไฮสโคป ได้มีการพัฒนาแนวคิดจากทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญา (Cognitive theory) ของเปียเจต์ คือ การสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียน ซึ่งเน้นการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ และทฤษฎีของอิริคสัน โดยให้โอกาสเด็กเป็นผู้ริเริ่มการเล่น หรือการทำกิจกรรมต่างๆ อย่างอิสระ ซึ่งหลักสำคัญสำหรับการพัฒนาเด็กเล็ก คือ การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ โดยมีองค์ประกอบดังนี้

- สื่อ (Material) วัสดุอุปกรณ์ต้องมีหลากหลายและพอเพียง เหมาะสมกับระดับอายุของเด็ก
- การสัมผัส (Manipulation) การเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำ เด็กจะได้สำรวจและเรียนรู้ด้วยตัวเอง
- การเลือก (Choice) เด็กจะเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมจากความสนใจและความตั้งใจของตนเอง
- ภาษา และความคิด (Child language and Thought) เด็กสามารถอธิบายได้ว่าตนเองกำลังทำอะไร จากการสื่อสารด้วยภาษาและท่าทาง ในขณะที่กำลังทำกิจกรรม
- การสนับสนุนจากผู้ใหญ่ (Adult Scaffolding) ผู้ใหญ่ควรสนับสนุนและกระตุ้นให้เด็กพยายามเรียนรู้กับสิ่งต่างๆ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้ด้วยตัวเอง

ซึ่งกิจกรรมการเล่นต่างๆ ที่เด็กได้กระทำนี้ จะเป็นประสบการณ์โดยตรงที่เขาได้สัมผัสผ่าน การเรียนรู้การกระทำด้วยตนเอง จากสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่ได้มีการจัดเตรียมไว้ให้ (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 1-6)

ปรัชญาแนวคิดมอนเตสซอรี และปรัชญาแนวคิดไฮสโคป ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ ของเด็กหรือผู้เรียนมากที่สุด โดยเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการกระทำจากกิจกรรม หรืออุปกรณ์ เครื่องเล่น สิ่งแวดล้อม ที่เหมาะสมกับเด็กในแต่ละวัย เพราะธรรมชาติของเด็ก เมื่ออยู่ใน สภาพแวดล้อมที่ดีที่ตนเองรู้สึกปลอดภัย และมีอิสระในการคิดการเล่น หรือการทำกิจกรรม ที่ เหมาะกับช่วงวัยของเขา เด็กจะสามารถซึมซับประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้เรียนรู้ได้อย่างดี เช่นเดียวกับแนวคิดของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรี ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรม โดยให้เด็กๆ ได้เรียนรู้จักสิ่งใหม่ๆ รอบตัว จากการเล่นที่เหมาะสมกับเด็กในแต่ละช่วงวัย ใน สภาพแวดล้อมที่ปราศจากการแข่งขัน แต่ได้เรียนรู้ไปด้วยกันพร้อมกับพ่อแม่และคุณครู

แนวคิดและปรัชญาในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก ผู้วิจัยจะนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการ วิเคราะห์ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก โดยใช้การสังเกตบทบาทสมมติ และการบูรณาการ การแสดง กับรูปแบบกิจกรรมการเล่น ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก ตลอดจนการสรุปและ อภิปรายผล

แนวคิดและหลักการสอนของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี”

ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี ก่อตั้งขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1976 หรือ พ.ศ. 2519 ในปัจจุบัน ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี มีสาขามากกว่า 540 สาขา ใน 26 ประเทศ ทั่วโลก เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา จีน ไต้หวัน สิงคโปร์ มาเลเซีย เกาหลีใต้ และไทย สำหรับใน ประเทศไทยนั้น ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี สาขาแรกเริ่มเปิดดำเนินการในปี 2543 ที่สาขา สุขุมวิท และเริ่มขยายสาขาตั้งแต่นั้นปี 2545 จนถึงปัจจุบันมีสาขา 10 สาขาทั่วกรุงเทพฯ

ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี คือสถาบันแห่งความรู้และกิจกรรมเพื่อเสริมพัฒนาการ เด็กเล็ก ตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กแบบ บูรณาการให้ครบทุกด้านไปพร้อมๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ภาษา การเรียนรู้ และสติปัญญา

หลักการสอนของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี คือ การเชื่อว่าเด็กๆ สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้โดยผ่านกิจกรรมที่เหมาะสม จำแนกตามวัยและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน นอกจากนี้ยังเน้นการเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้มีอิสระทางความคิด มีสิทธิในการเลือกกิจกรรมหรือการเล่นที่ชอบ และยังเน้นให้เด็กๆ ได้สำรวจ สัมผัส คุปกรณ์หรือกิจกรรมได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะส่งผลดีต่อความทรงจำในระยะยาว (Long term memory) โดยมีคุณครูที่เข้าใจในพัฒนาการเด็ก เป็นผู้นำกิจกรรมนอกจากนี้กิจกรรมยังเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยเฉพาะกิจกรรมสำหรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 3 ปี เพราะคุณพ่อคุณแม่เป็นผู้ที่ใกล้ชิดและมีความสำคัญที่สุดในการส่งเสริมพัฒนาการให้แก่ลูกนั่นเอง

หลักสูตรของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” หรือ Gymboree Learning Program

การจัดระบบการเรียนการสอนของ ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี นั้น เน้นการที่ให้ผู้เรียนมีระบบการเรียนการสอนที่ต่อเนื่องและเป็นธรรมชาติ โดยได้แบ่งระดับการเรียนรู้ของเด็กให้สอดคล้องกับพัฒนาการออกเป็น 7 ระดับย่อย ในแต่ละระดับ จะมีการเตรียมพร้อมเพื่อให้เด็กๆ สามารถที่จะเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นไปอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ซึ่งกิจกรรมในแต่ละระดับจะมีความเป็นลักษณะเฉพาะตัว ไม่ซ้ำกัน ดังนั้นการที่ได้เรียนครบทุกระดับชั้นจะทำให้นักเรียนได้ประโยชน์สูงสุด

ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี ได้แบ่งหมวดการเรียนรู้ออกเป็น 2 หมวด คือ หมวดวิชาหลัก และหมวดวิชาเสริม หมวดวิชาหลัก (Core Program) ประกอบด้วยวิชา 1. Gymboree play and learn 2. Music และ 3. Art ซึ่งเป็นวิชาที่เน้นพัฒนาการหลักใหญ่ๆที่เด็กๆควรเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่วนหมวดวิชาเสริม (Optional Program) ประกอบด้วย 6 วิชาย่อย คือ 1. Baby Signs 2. Fitness Fun 3. Global Kids 4. Yoga Fun 5. Learning lab และ 6. Mommy and Baby Fitness นั้นเป็นโปรแกรมเสริมช่วงสั้นๆ ให้เด็กและผู้ปกครองได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมมากขึ้นตามความชอบของแต่ละบุคคล

การศึกษาวิจัยนี้ได้นำหลักสูตรของ Gymboree play and learn มาประกอบในการวิเคราะห์ เนื่องจากเป็นโปรแกรมที่นำการแสดงบทบาทสมมติ มาเป็นส่วนหนึ่งในรูปแบบกิจกรรมการเล่น

Gymboree Play and Learn เป็นกิจกรรมเสริมพัฒนาการเด็กเล็กแบบองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ภาษา และสติปัญญา 1 คลาสใช้เวลา 45 นาที สัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นกับอุปกรณ์นานาชนิด และมีการส่งเสริมเป้าหมายพัฒนาการในแต่ละช่วงวัยอย่างเด่นชัด ซึ่งแบ่งได้เป็น 7 ระดับตามช่วงอายุและพัฒนาการโดยละเอียด ที่สำคัญกิจกรรมยังมีการเล่นเป็นหัวข้อ ซึ่งจะเปลี่ยนหัวข้อและรูปแบบการจัดวางอุปกรณ์ทุก 2 สัปดาห์อีกด้วย

Level 1 (0-6 เดือน)

เด็กในวัยนี้เป็นวัยที่เรียนรู้สิ่งรอบๆ ตัวผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ กิจกรรมจึงเน้นการกระตุ้นประสาทสัมผัสด้านต่างๆ ของเด็ก

Level 2 (6-10 เดือน)

ในวัยนี้เด็กสามารถที่จะคืบและคลานได้ กิจกรรมจะเน้นทั้งทางด้านร่างกายและสติปัญญาให้เด็กได้เรียนรู้จุดประสงค์ผ่านการเล่นกิจกรรม

Level 3 (10-16 เดือน)

เด็กช่วงอายุ 10-16 เดือน กิจกรรมในช่วงนี้จะเน้นด้านการเดินเพื่อให้เด็กเดินได้อย่างมั่นคง และเรียนรู้ที่จะสื่อสารสองทาง

Level 4 (16-22 เดือน)

เด็กจะพยายามสำรวจถึงสิ่งของรอบๆ ตัว ว่าสามารถทำอะไรได้บ้าง กิจกรรมในระดับขั้นนี้จึงสอนให้พ่อแม่ตั้งปัญหาให้กับเด็กๆ โดยให้เด็กแก้ปัญหาผ่านคำต่างๆ หรือคำตรงกันข้ามง่ายๆ เช่น คำว่า in and out (ข้างในและข้างนอก)

Level 5 (22-28 เดือน)

เด็กเริ่มสามารถที่จะจินตนาการได้ แต่เด็กๆ จะต้องเห็นภาพจริงของสิ่งนั้นก่อน เพื่อให้เกิดภาพวัตถุจริงๆ ในสมองและเล่นสมมติได้ เช่น สมมติว่าท่อนไม้เป็นกระดูก ลูกบอลเป็นผลไม้ ซึ่งกิจกรรมจะให้เด็กๆ ได้ดูรูปภาพจริงๆ ก่อนแล้วจึงเล่นไปตามอุปกรณ์ต่างๆ เช่น หัวข้อเรื่อง “สุนัข” คุณครูจะสอนก่อนว่าสุนัขนั้นเป็นอย่างไร โดยผ่านการให้ดูรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนั้นๆ หลังจาก

นั้นจะให้เด็ก ๆ ได้สวมบทบาทเป็นสุนัขทั้งเดิน 4 ขา, เหา , ว่างเก็บจานมาให้เจ้าของ หรือสลับบทบาทกลับมาเป็นคนเลี้ยงสุนัขเอง เป็นต้น

Level 6 (28-36 เดือน)

เด็กในระดับนี้จะมีจินตนาการที่ซับซ้อนขึ้น มีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลมากขึ้นและสามารถเชื่อมโยงความคิดต่างๆ เข้าด้วยกัน สามารถคาดเดาได้ว่าทำสิ่งนี้แล้วจะมีอะไรเกิดขึ้น เช่น ถ้าโดนไฟจะร้อน น้ำสามารถใช้ดับไฟได้ กิจกรรมสำหรับระดับนี้คือ ให้เด็ก ๆ ได้เล่นเป็นเรื่องราวที่มีเหตุการณ์เชื่อมโยงต่อเนื่องและเป็นเหตุเป็นผลกัน อาทิ ไปเป็นนักดับเพลิง นักดับเพลิงจะต้องใส่ชุดและขับรถดับเพลิงไปดับไฟโดยใช้สายยางฉีดน้ำ และหลังจากนั้นจะต้องเข้าไปสำรวจภายในที่เกิดเหตุและค้นหาผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการจินตนาการนั้นสามารถส่งเสริมทักษะด้านการคิดของเด็กได้

Level 7 “School skill” (3-5 ปี)

เด็กในวัยนี้เป็นวัยที่เริ่มเข้าโรงเรียนอนุบาล กิจกรรมจะเน้นไปที่การส่งเสริมการเรียนรู้เบื้องต้น ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ ภาษา และการสื่อสาร เพื่อให้เกิดความมั่นใจในตัวเอง

จะเห็นได้ว่ารูปแบบกิจกรรม Gymboree Play and Learn ได้แบ่งตามความเหมาะสมของพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัย โดยวิธีการพัฒนาทักษะเด็กทางด้านต่างๆ ของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี อยู่ในรูปแบบให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ผ่านทางการเล่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เด็กรู้สึกปลอดภัยและเป็นอิสระนั่นเอง

จากข้อมูลดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมการเล่นมีความหลากหลาย และจะเป็นประโยชน์สำหรับเด็กในทุกช่วงวัย หากส่งเสริมวิธีการเล่นที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ สำหรับเด็กวัย 2-3 ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุของเด็กที่ผู้วิจัยนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูล กิจกรรมการเล่นที่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้ คือการเล่นผ่านการจินตนาการ และการแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งในหลักสูตรการสอนของ ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี ได้มีการนำกิจกรรมการเล่นจินตนาการ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มาเป็นสื่อหรือช่องทางหนึ่งในหลักสูตรการสอนและกระตุ้นพัฒนาการของเด็ก โดยผ่านโปรแกรม Gymboree Play and Learn ซึ่งมีทั้งหมด 7 ระดับชั้น ดังจะสรุปให้เห็นในตารางดังต่อไปนี้

ระดับชั้น	ช่วงอายุ (เดือน)	พัฒนาการหรือลักษณะเด่น ของเด็กในแต่ละช่วงวัย	รูปแบบกิจกรรม
1	0-6	สนใจสิ่งรอบตัว	การกระตุ้นประสาทสัมผัสทางด้าน การมองเห็น การได้ยิน ฟัน ผิวสัมผัส
2	6-10	เริ่มคืบคลาน และเรียนรู้สิ่ง ต่างๆผ่านการกระทำ	กระตุ้นทักษะทางด้านร่างกาย ให้ มีความคล่องแคล่วและความ มั่นใจในการคลานมากขึ้น พร้อม กับเรียนรู้สิ่งต่างๆเหล่านั้นอย่างมี จุดมุ่งหมาย
3	10-16	เกาะยืน เดินได้ สามารถส่ง เสียงที่ไม่มีความหมาย และ ทำทางที่บ่งบอกความต้องการ ของตนเอง	กระตุ้นทักษะด้านการสื่อสารทั้ง ภาษากาย และการเปล่งเสียง ควบคู่ไปกับการพัฒนาการ ทางด้านร่างกาย
4	16-22	เดินได้คล่อง พูดเป็นคำๆ ชอบ สำรวจ สังเกต และทำตาม	พัฒนาทักษะด้านร่างกาย สติปัญญา และภาษา ผ่านหัวข้อที่ เป็นคำศัพท์หนึ่งหรือสองคำ
5	22-28	เริ่มมีจินตนาการ เล่นบทบาท สมมติ มีความคิดเชิง สัญลักษณ์ (Symbolic Thinking)	ส่งเสริมทักษะการจินตนาการ ผ่านการเล่นและการคิดเชิง สัญลักษณ์ เช่น เห็นลูกบอล เป็นลูกแอปเปิ้ล ท่อนไม้เป็น กระดุก หรือบันไดเป็นราง รถไฟ โดยผ่านหัวข้อต่างๆที่ถูก กำหนดขึ้น และเรียนรู้ลักษณะ ของสิ่งต่างๆผ่านการเล่น บทบาทสมมติ เช่น สมมติเป็น สุนัข เดินสี่ขาไปหากระดุก (ท่อนไม้) ที่อยู่ในหลุม (อุโมงค์) เป็นต้น

ระดับชั้น	ช่วงอายุ (เดือน)	พัฒนาการหรือลักษณะ เด่นของเด็กในแต่ละช่วง วัย	รูปแบบกิจกรรม
6	28-36	มีจินตนาการที่ซับซ้อนขึ้น สามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ ต่างๆได้ และมีความคิดที่เป็นเหตุและ ผล	เด็กจะได้เรียนรู้กฎกติกา เหตุ และผลของสิ่งต่างๆที่อยู่ รอบตัว ผ่านกิจกรรมการเล่น บทบาทสมมติที่ซับซ้อน เชื่อมโยงเหตุผลและการกระทำ ต่างๆให้เป็นเหตุและผลกัน เช่น มีเหตุไฟไหม้ ทุกคนช่วย เอาน้ำไปดับไฟ ปีนขึ้นตึกเพื่อ ไปช่วยพาผู้ได้รับบาดเจ็บส่ง โรงพยาบาล โดยการเล่นทุกกิจ กิจกรรม สถานที่หรืออุปกรณ์ เป็นสิ่งที่สมมติขึ้นทั้งสิ้น เพื่อให้เด็กได้ใช้จินตนาการ และใช้ความคิดเชิงสัญลักษณ์ พร้อมกับเชื่อในสถานการณ์ที่ สมมติขึ้น
7 (School Skills)	3-5 ปี	การพัฒนาการทางด้าน ร่างกายครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็น การวิ่ง กระโดด การรับส่ง สิ่งของ และเริ่มเรียนรู้เข้าใจ กฎเกณฑ์ กติกากลุ่ม	ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษา และการสื่อสาร การฝึกคิด ผ่าน เครื่องเล่นอิเล็กทรอนิกส์

จากตารางจะเห็นได้ว่า กิจกรรมการเล่นผ่านจินตนาการ และการแสดงบทบาทสมมติ เป็นส่วนหนึ่งในรูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กของ โปรแกรม Gymboree Play and Learn ในระดับชั้นที่ 5 และ ระดับชั้นที่ 6 โดยแนวคิดและหลักการสอนของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” จะนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์หว่า กิจกรรมการเล่นโดยใช้ทักษะการแสดง สามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กในด้านใดบ้าง ตลอดจนการสรุปและอภิปรายผล

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปาริชาติ จีงวิวัฒนาภรณ์ (2546) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียน จากงานวิจัยพบว่า วิธีการสอนโดยใช้ละครสร้างสรรค์นั้น สามารถทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านสติปัญญา ความรู้ ความรู้สึก ทักษะคิด คุณธรรม และการปฏิบัติได้เป็นอย่างดี รวมถึงทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็ว และสามารถจดจำความรู้นั้นได้แม่นยำอีกด้วย

ปิยะรัตน์ เรืองแสง (2546) ศึกษาผลของการแสดงบทบาทสมมติในการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอานวยวิทย์ พบว่า การแสดงบทบาทสมมติทำให้กลุ่มทดลองมีประสิทธิภาพในการสื่อสารสูงขึ้น และเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารบุคคลมากขึ้น

สมสุข ศรีสุก (2542) ศึกษาผลของการเรียนการสอน ด้วยกิจกรรมบทบาทสมมติในวิชาคณิตศาสตร์เรื่องดัชนีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า หลังจากการเรียนคณิตศาสตร์เรื่องดังกล่าวด้วยกิจกรรมบทบาทสมมติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า ก่อนการเรียนด้วยบทบาทสมมติ

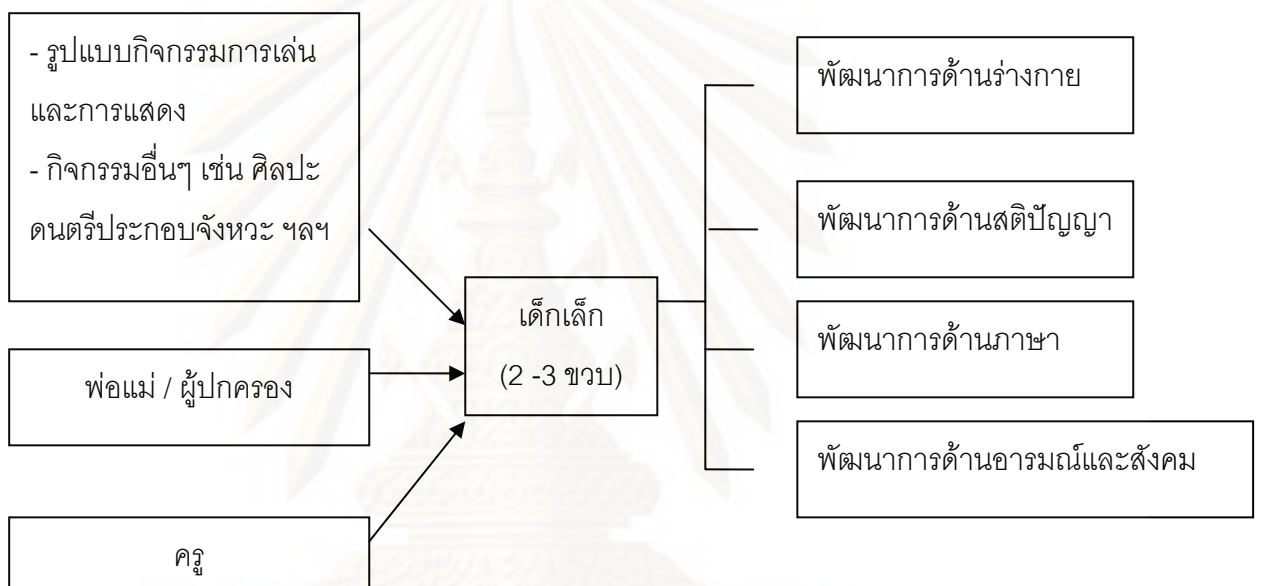
จากงานวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การแสดงบทบาทสมมติสามารถนำมาประยุกต์เป็นแบบแผนในการเรียนการสอน เพื่อการพัฒนาทักษะทางด้านต่างๆได้ ทั้งในการศึกษาชั้นระดับประถมและมัธยม โดยผ่านการสอดแทรกความรู้ต่างๆ จากจินตนาการและการมีส่วนร่วมไปกับการเรียนการสอน ซึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานและจดจำความรู้นั้นได้แม่นยำมากขึ้น

บทสรุปที่ได้จากงานวิจัยคือ การแสดงบทบาทสมมติได้ทำหน้าที่เสมือนเป็นสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องมาจากความรู้ที่เด็กๆ ได้มาจากการแสดงบทบาทสมมตินั้น ไม่ได้สูญหายตามกาลเวลาที่ผ่านไป แต่เด็กๆ สามารถระลึกถึงได้ เพราะความรู้ที่ได้ในขณะนั้น มาจากความสนุกสนาน และการได้มีส่วนร่วมไปกับเรื่องราวที่สมมติขึ้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยข้างต้นยังไม่ได้มีการศึกษาการละครหรือการแสดงบทบาทสมมติในการเรียนรู้หรือการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก ดังนั้น งานวิจัย เรื่อง การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง จึงมุ่งศึกษารูปแบบของการเล่นและการแสดงในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านสติปัญญา พัฒนาการทางด้านภาษา และพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคมของเด็กเล็กอายุ 2-3 ขวบ เนื่องจากการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ เป็นรูปแบบกิจกรรมการเล่นที่สามารถโน้มน้าวและง่ายต่อการเรียนรู้และเข้าใจของเด็กเล็กนั่นเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยวิธีการศึกษาวิเคราะห์กรณีศึกษา (Case Study) ถึงพัฒนาการของเด็กเล็ก ที่เรียนรู้ผ่านรูปแบบกิจกรรมการเล่นและการแสดง

เครื่องมือในการวิจัย

ตอนที่ 1 การตอบแบบสอบถาม

ประเด็นในแบบสอบถามมีดังต่อไปนี้

- ระยะเวลาของเด็กที่มาเรียน
- ความคาดหวังในเรื่องพัฒนาการเด็กก่อนเข้าเรียน
- เด็กมีการพัฒนาการทางด้านใดบ้าง เช่น พัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม
- พัฒนาการทางด้านใดที่เด่นชัดที่สุด

ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

สัมภาษณ์ผู้ปกครอง ประเด็นคำถามหลัก ได้แก่

- ความคาดหวังของผู้ปกครองในเรื่องพัฒนาการเด็กจากการเรียนที่ ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี
- ปฏิบัติครั้งแรกที่เด็กๆมาเรียนที่ ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี
- ในแต่ละช่วงวัยที่เด็กเข้าร่วมกิจกรรม มีพัฒนาการที่ดีขึ้นทางด้านใดบ้าง
- เมื่อถึงวัยที่เด็กเริ่มมีจินตนาการ การเล่นเกมบทบาทสมมติในห้องเรียน สามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านใด
- หลังจากการเล่นบทบาทสมมติในห้องเรียน เด็กมีปฏิกริยาอย่างไรเมื่อกลับไปที่บ้าน

- คุณพ่อคุณแม่หรือเด็กๆ ได้มีการทบทวนกิจกรรมที่เรียนไปหรือไม่ และใครเป็นฝ่ายซักชวน
- การเล่นเกมบทบาทสมมติ สามารถช่วยให้เด็กรู้จัก เชื่อมต่อเหตุการณ์ที่เป็นเหตุเป็นผลกันได้หรือไม่
- ความประทับใจต่อศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี”

สัมภาษณ์ครูผู้นำกิจกรรม ประเด็นคำถามหลัก ได้แก่

- ระยะเวลาในการสอน
- การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการต่างๆของเด็กในชั้นเรียน
- การเล่นเกมและการแสดงมีส่วนช่วยในเรื่องพัฒนาการมากน้อยแค่ไหน
- ประโยชน์ของการเล่นเกมและการแสดง ในการเป็นสื่อการสอน
- ปฏิภิกิริยาของน้องในการเล่นเกมบทบาทสมมติ
- ประโยชน์ของการเล่นเกมและการแสดงสำหรับพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไป

ฯลฯ

ตอนที่ 3 สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

แนวทางในการสังเกตมีดังต่อไปนี้

- การปรับตัวของเด็กที่ร่วมกิจกรรมการเล่นและการแสดง
- การให้ความร่วมมือของเด็กในกิจกรรมการเล่นและการแสดง
- การเข้าสังคมกับเด็กในวัยเดียวกัน
- การให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมระหว่างกิจกรรมการเล่นและการแสดง

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยจะแบ่งเป็น 4 ตอน คือ

1. การวิเคราะห์รูปแบบการบูรณาการการแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่นของ ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี”
2. สัมภาษณ์เชิงลึก
3. สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม
4. การตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์รูปแบบการบูรณาการการแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่น ของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี”

การวิเคราะห์จะวิเคราะห์หลักสูตรของ ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” โปรแกรม Play and Learn ในระดับชั้นที่ 5 และ ระดับชั้นที่ 6 เพราะเป็นระดับชั้นที่ใช้การแสดงบทบาทสมมติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง ในกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในวัย 2-3 ปี โดยจะวิเคราะห์รูปแบบ กิจกรรมตั้งแต่ต้นจนจบ ว่านำการแสดงมา่วมกับการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กได้อย่างไร

ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

1. โดยจะสัมภาษณ์ผู้ปกครองจำนวน 10 คน ที่นำบุตรหลานมาเรียนที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” สาขาเพชรเกษม อย่างสม่ำเสมอ โดยมีระยะเวลาตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ซึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ เพื่อตอบปัญหานำวิจัยที่ว่าการเล่นและการแสดง สามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างไร และเด็กๆสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่
2. สัมภาษณ์ครูผู้นำกิจกรรมศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” สาขาต่างๆ เพื่อตอบปัญหานำวิจัยที่ว่ารูปแบบกิจกรรมการเล่นและการแสดง สามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างไร

ตอนที่ 3 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัย โดยการสังเกตเด็กในชั้นเรียนที่ผู้วิจัยได้สอน ในช่วงระยะเวลา 1 ปี ขึ้นไป ระยะเวลาประมาณ 3 เดือน เพื่อศึกษาถึงกิจกรรมการเล่นและการแสดง สามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างไร

ตอนที่4 การตอบแบบสอบถาม

โดยแจกแบบสอบถามให้ผู้ปกครองที่นำบุตรหลานมาเรียนที่ ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” สาขาต่างๆ จำนวน 30 คน เพื่อตอบปัญหานำวิจัยที่ว่ากิจกรรมการเล่นและการแสดง สามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างไร

จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ เพื่อสรุปผลและอภิปรายต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง” ได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ 1.วิเคราะห์สถานภาพและทัศนคติของผู้ปกครองต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก 2. วิเคราะห์พัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง

1. วิเคราะห์สถานภาพและทัศนคติของผู้ปกครองต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก โดยการตอบแบบสอบถามของผู้ปกครองที่นำบุตรหลานมาเรียนที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” จำนวน 30 คน

จากการตอบแบบสอบถามของผู้ปกครอง จำนวน 30 คน พบว่า

1.1 รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ปกครองที่นำบุตรหลานมาเรียนที่จิมโบรี ส่วนใหญ่มีรายได้ตั้งแต่ 100,000 บาทขึ้นไป 20 คน คิดเป็นร้อยละ 66.6 รายได้ 50,000-99,999 บาท 9 คน คิดเป็นร้อยละ 30 และรายได้ 10,000-24,999 บาท 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33 ตามลำดับ

1.2 จำนวนบุตร

ในจำนวน 30 ครอบครัวนั้น 22 ครอบครัวมีบุตร 1 คน คิดเป็นร้อยละ 73.33 อีก 8 ครอบครัวมีบุตร 2 คน คิดเป็นร้อยละ 26.66 โดยอายุของบุตรนั้น อยู่ในช่วง 2.4 – 3 ปี 11 คน (ร้อยละ36.66) 1.10 -2.4 ปี 10 คน (ร้อยละ33.33) 5 ขวบขึ้นไป 5 คน (ร้อยละ16.66) ตามลำดับ และอยู่ในช่วงอายุ 10 -16 เดือน และ 3-5 ปี เป็นจำนวนที่เท่าๆกัน คือ 4 คน (ร้อยละ13.33)

1.3 จำนวนบุตรที่เคยเรียนที่จิมโบรี

จากการตอบแบบสอบถามพบว่า 24 ครอบครัว มีบุตร 1 คนที่เรียน/เคยเรียนที่จิมโบรี ในขณะที่อีก 6 ครอบครัว มีบุตรที่เรียน/เคยเรียนที่จิมโบรี จำนวน 2 คน

1.4 โปรแกรมที่บุตรเรียนหรือเคยเรียนที่จิมโบรี

โปรแกรมที่ผู้ปกครองเลือกให้บุตรหลานเรียนที่จิมโบรี คิดเป็นสัดส่วน 2:1:1 โดยเรียนโปรแกรม Play & learn 31 คน โปรแกรม Music 18 คน และโปรแกรม Art 18 คน

1.5 การรู้จักจิมโบรี

ผู้ปกครองส่วนใหญ่รู้จักจิมโบรี จากญาติและเพื่อนแนะนำ คิดเป็นร้อยละ 56.66 (17 คน) รองลงมาเป็นนิตยสาร ร้อยละ 26.66 (8 คน) ป้ายโฆษณา ร้อยละ 16.66 (5 คน) อินเทอร์เน็ต ร้อยละ 6.66 (2 คน) ทิวและการจัดกิจกรรมทางการตลาด (Event) ในจำนวนเท่าๆกัน คือ ร้อยละ 3.33 (1 คน) ตามลำดับ

1.6 การรู้จักศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กสถาบันอื่นๆ

ผู้ปกครองที่รู้จักศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กสถาบันอื่นๆ มีจำนวนทั้งสิ้น 26 คน โดยรู้จักสถาบัน Tumble Tots 13 คน สถาบัน Baby Genius และ Little Gym ในจำนวนเท่าๆกัน คือ 12 คน และสถาบัน Kido 3 คน ตามลำดับ

1.7 สาเหตุที่พาบุตรหลานมาเรียนที่จิมโบรี

สาเหตุส่วนใหญ่ที่ผู้ปกครองพาบุตรหลานมาเรียนที่จิมโบรี คือ ต้องการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ร้อยละ 46.66 (14 คน) รองลงมาก็คือสถานที่เรียนใกล้บ้าน ร้อยละ 23.33 (7 คน) ครูมีความเป็นมืออาชีพ และบรรยากาศ/สถานที่ เป็นจำนวนที่เท่าๆกัน คือ ร้อยละ 20 (6 คน) หลักสูตรมีคุณภาพ ร้อยละ 16.66 (5 คน) เตรียมความพร้อมให้กับบุตรหลานก่อนวัยเรียน และมีญาติเรียน/แนะนำ เป็นจำนวนที่เท่าๆกัน คือ ร้อยละ 10 (3 คน) บุตรหลานรู้สึกชอบและมีความสุขกับการเรียนที่นี่ ร้อยละ 6.66 (2 คน) และได้มีกิจกรรมร่วมกับลูก ร้อยละ 3.33 (1 คน) ตามลำดับ

1.8 สิ่งที่คาดหวังในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการจากจิมโบรี

สิ่งที่ผู้ปกครองคาดหวังมากที่สุดจากจิมโบรี ในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการของบุตรหลาน คือ พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม ร้อยละ 86.66 (26 คน) พัฒนาการทางด้านร่างกาย ร้อยละ 40 (12 คน) พัฒนาการทางด้านสติปัญญา ร้อยละ 23.33 (7 คน) และพัฒนาการทางด้านภาษา ร้อยละ 10 (3 คน) ตามลำดับ

1.9 พัฒนาการของบุตรหลานที่มีการเปลี่ยนแปลงหลังจากมาเรียนที่จิมโบรี

ผู้ปกครอง พบว่าพัฒนาการของบุตรหลานที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุดหลังจากมาเรียนที่จิมโบรีคือ การเข้าสังคมและอารมณ์ดีขึ้น คือ ร้อยละ 52.63 (20 คน) รองลงมา คือ สถิติปัญญาดีขึ้น ร้อยละ 31.57 (12 คน) ร่างกายดีขึ้น ร้อยละ 23.68 (9 คน) ภาษาดีขึ้น ร้อยละ 21.05 (8 คน) และพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ร้อยละ 2.63 (1 คน) ตามลำดับ

1.10 สิ่งที่บุตรหลานได้จากการมาเรียนที่จิมโบรีนอกเหนือจากการเสริมพัฒนาการ

ผู้ปกครองเห็นว่า นอกจากบุตรหลานจะมีพัฒนาการเมื่อมาเรียนที่จิมโบรีแล้ว บุตรหลาน ยังได้รับการส่งเสริมในเรื่องของการเข้าสังคม ร้อยละ 50 (19 คน) มีความสุข และสนุกสนาน ร้อยละ 21.05 (8 คน) เป็นการพัฒนาทางด้านภาษา ร้อยละ 10.52 (4 คน) เป็นการพัฒนาสติปัญญา ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเป็นการทำกิจกรรมยามว่าง คิดเป็นจำนวนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 5.26 (2 คน) รวมไปถึงการมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ร้อยละ 2.63 (1 คน)

1.11 โปรแกรมการเรียนที่ผู้ปกครองชอบและประทับใจมากที่สุด

จากการตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ปกครองชอบและประทับใจโปรแกรม Play and learn มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.66 (26 คน) รองลงมาเป็นโปรแกรม Music และ โปรแกรม Art เท่าๆกัน คือ ร้อยละ 26.66 (8 คน) และโปรแกรมเสริม (Optional Programme) ร้อยละ 3.33 (1 คน) ตามลำดับ

1.12 การเรียนโปรแกรม Play & learn (ตั้งแต่ระดับชั้นใด)

สำหรับการเรียนโปรแกรม Play & learn นั้น พบว่าเรียนในระดับชั้นที่ 3 มากที่สุด ร้อยละ 23.68 (9 คน) รองลงมาคือระดับชั้นที่ 4 ร้อยละ 21.05 (8 คน) ตามด้วยระดับชั้นที่ 2 ร้อยละ 15.78 (6 คน) ระดับชั้นที่ 5 ร้อยละ 10.52 (4 คน) ระดับชั้นที่ 1 ร้อยละ 7.89 (3 คน) และระดับชั้นที่ 6 ร้อยละ 2.63 (1 คน) ตามลำดับ

1.13 ความประทับใจของผู้ปกครองต่อโปรแกรม Play & learn (ประทับใจในช่วงกิจกรรม ระดับชั้นใด มากที่สุด เพราะเหตุใด)

ผู้ปกครองประทับใจโปรแกรม Play & learn ในระดับชั้นที่ 5 มากที่สุด ร้อยละ 43.33

(13 คน) เพราะบุตรหลานมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนจากการจินตนาการ รองลงมาคือ ระดับชั้นที่ 6 ร้อยละ 16.66 และประทับใจทุกระดับชั้น ร้อยละ 16.66 (5 คน) โดยผู้ปกครองให้เหตุผลว่า แต่ละระดับชั้น ส่งผลพัฒนาการที่แตกต่างกันออกไป

1.14 การเรียนของบุตรหลานในโปรแกรม Play & learn ในระดับชั้นที่ 5 และ ระดับชั้นที่ 6 ซึ่งถือเป็นระดับการส่งเสริมพัฒนาการผ่านการแสดงบทบาทสมมตินั้น การเรียนในระดับดังกล่าวได้ส่งเสริมพัฒนาการในด้านใด

ผู้ปกครองพบว่า การเรียนของบุตรหลานในโปรแกรม Play & learn ในระดับชั้นที่ 5 และ ระดับชั้นที่ 6 ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ส่งเสริมพัฒนาการผ่านการแสดงบทบาทสมมตินั้น ได้ส่งเสริมพัฒนาการบุตรหลานในด้านสติปัญญา มากที่สุด ร้อยละ 66.66 (20 คน) รองลงมาเป็นด้านอารมณ์และสังคม ร้อยละ 56.66 (17 คน) พัฒนาการทางด้านร่างกาย ร้อยละ 16.66 (5 คน) และ พัฒนาการทางด้านภาษา ร้อยละ 6.66 (2 คน) ตามลำดับ

1.15 การนำกิจกรรมจากที่เรียนกลับไปปฏิบัติที่บ้าน และการมีปฏิริยาตอบกลับของบุตรหลานจากการนำกิจกรรมกลับไปปฏิบัติที่บ้าน

จากการตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ปกครองทุกคนได้เคยนำกิจกรรมการเรียนกลับไปปฏิบัติที่บ้าน โดยได้นำกิจกรรมการทวนการเล่นบทบาทสมมติกลับไปปฏิบัติมากที่สุด ร้อยละ 36.66 (11 คน) รองลงมาเป็นการร้องเพลง ร้อยละ 16.66 (5 คน) และการทวนคำศัพท์ ร้อยละ 6.66 (2 คน) ตามลำดับ ซึ่งการนำกิจกรรมกลับไปปฏิบัติที่บ้านนั้น พบว่า บุตรหลานมีความพึงพอใจและชอบในกิจกรรมเหล่านั้น ร้อยละ 68.42 (26 คน)

1.16 ประโยชน์ที่ได้รับจากการมาเรียนที่จิมโบรี

ผู้ปกครองพบว่า ประโยชน์ในการพาบุตรหลานมาเรียนที่จิมโบรีนั้น คือการที่บุตรหลานมีพัฒนาการที่ดีในทุกๆด้าน ร้อยละ 53.33 (16 คน) รองลงมา คือ ได้เรียนรู้วิธีการเล่นกับเด็ก ร้อยละ 26.66 (8 คน) ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ปกครองด้วยกัน ร้อยละ 13.33 (4 คน) และได้ทำกิจกรรมร่วมกันกับบุตรหลาน และบุตรหลานมีความสุข คิดเป็นร้อยละ 10 (3 คน) เท่ากัน ตามลำดับ

1.17 สิ่งที่ถูกปกครองประทับใจจากการพานุตรหลานมาเรียนที่จิมโบรี

จากการตอบแบบสอบถาม พบว่า สิ่งที่ถูกปกครองประทับใจมากที่สุดจากการพานุตรหลานมาเรียนที่จิมโบรี คือ ความประทับใจในคณะครู ร้อยละ 76.66 (23 คน) รองลงมา คือ สถานที่ ร้อยละ 33.33 (10 คน) นุตรหลานมีความสุข ร้อยละ 26.66 (8 คน) โปรแกรมการเรียนการสอน ร้อยละ 13.33 (4 คน) นุตรหลานมีพัฒนาการที่ดี ร้อยละ 6.66 (2 คน) และประทับใจผู้ปกครองท่านอื่น แม่บ้าน และดนตรีประกอบ ร้อยละ 3.33 (1 คน) เท่ากัน ตามลำดับ

2. วิเคราะห์พัฒนาการเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน คือ 2.1 การปฏิบัติการและวิเคราะห์เอกสารประกอบ 2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก และ 2.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การปฏิบัติการและวิเคราะห์เอกสารประกอบ เพื่อศึกษาการบูรณาการแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่น จากกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก ของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” “Gymboree Play & Learn” โดยจะวิเคราะห์ 2 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 5 (Level 5) และระดับที่ 6 (Level 6) เนื่องจากทั้งสองระดับนี้ เป็นระดับที่ใช้กิจกรรมการเล่นจินตนาการและการแสดงบทบาทสมมติ มาเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กอายุตั้งแต่ 22 – 36 เดือน

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์ผู้ปกครองและครูผู้สอน

2.2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ปกครอง 10 คน ได้แก่

รายชื่อผู้ปกครอง	ชื่อบุตร	อายุบุตร (ปี)
1. คุณปัทมาวดี ภัคดีวิบูลย์	น้องกาย	2
2. คุณชญานี ศิริวงษ์ศิลป์	น้องนีน่า	2.3
3. คุณสุวรรณี สูงสุวรรณ	น้องมีมี	2.1
4. คุณภาคพล รุ่งเรืองตันสกุล	น้องเป่า	2.7
5. คุณวรวรรณ นัชชภาคย์	น้องกร	2
6. คุณจันทรัตน์ กิตติกลมวงศ์	น้องบิงโก	2.1
7. คุณอรุณวรรณ ปลอดภัยวิมุติ	น้องแอนนี่	2.2
8. คุณนันทวดี สิงห์พี	น้องหมูแฮม	2.8
9. คุณวารุณี บุญแก้วประพันธ์	น้องต้นกล้า	2.4
10. คุณดุชนีย์ รวยฟูพันธ์	น้องเคนจิ	2.3

2.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้นำกิจกรรม จำนวน 10 คน ได้แก่

รายชื่อครูผู้นำกิจกรรม	ระยะเวลาในการทำงานที่ “จิมโปรี” (ปี)
1. คุณยุพิน วีระนันท์	2
2. คุณสมประสงค์ บิณฑวิหค	7
3. คุณกฤษณิศา มัชฌะเนมิ	5
4. คุณภาานิณี ขลิบทอง	2
5. คุณวรรณศิริ โชติชนาวงศ์	1
6. คุณณัชชา จิตตวิเชียร	9
7. คุณวีระวุธ ชื่นสมบัติ	6
8. คุณรณิดา ต้นสีนนท์	3
9. คุณวรรณวิริย์ จันทร์ฉายรัมย์	6
10. คุณสำรวจ บุญเฮ้าส์	1

2.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยสังเกตพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก 10 คน
 ต่อเนื่องจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปกครอง 10 คน

รายงานการวิจัย สามารถตอบวัตถุประสงค์และปัญหาการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. การบูรณาการการแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่นในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก

แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ (1) ระดับชั้นที่ 5 และ (2) ระดับชั้นที่ 6

1. ระดับชั้นที่ 5 สำหรับเด็กอายุ (22 – 28 เดือน)

สำหรับเด็กวัยนี้ รูปแบบการเล่นประกอบด้วย “การจินตนาการ” ถือเป็นจุดเริ่มต้นให้เด็กได้เรียนรู้จักวิธีการเล่นอีกแบบหนึ่ง หรือการเล่นจินตนาการผ่านการเล่นบทบาทสมมติ แต่การที่จะให้เด็กในวัยนี้สามารถเล่นบทบาทสมมติได้นั้น ต้องให้เขาเข้าใจและสามารถนึกภาพตามได้ในสิ่งที่กำลังจะสมมติขึ้นก่อน โดยการเล่นกิจกรรมในระดับชั้นที่ 5 ของ “จิมโบรี” นั้น มีกิจกรรมดังนี้

โดยกิจกรรมในระดับชั้นที่ 5 จะเริ่มจากเรียกเด็กๆ หรือคุณแม่คุณพ่อทุกคนมานั่งตรงกลางห้องและแนะนำตัว รูปที่ 1 เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย และได้รู้จักกับเพื่อนคนอื่นๆ และฝึกการเล่นกิจกรรมเป็นกลุ่มผ่านเชือก รูปที่ 2 โดยให้เด็กๆ ออกความคิดเห็นด้วยว่า ต้องการเล่นกับเชือกอย่างไรเพื่อฝึกความคิดสร้างสรรค์

รูปที่ 1

รูปที่ 2

หลังจากนั้น เด็กๆทุกคนจะได้เห็นลักษณะต่างๆ ของสิ่งที่กำลังจะสมมติ โดยเรียกกิจกรรมช่วงนี้ว่า “Picture Card” (แผ่นรูปภาพ) รูปที่ 3.4 ซึ่งเปรียบเหมือนเป็นบทละครคร่าวๆ ให้เด็กๆได้เข้าใจว่า วันนี้เราจะสมมติบทบาทเป็นอะไร โดยแผ่นรูปภาพที่เตรียมไว้ให้เด็กสังเกตและทำความเข้าใจมีประมาณ 4-5 รูป ซึ่งเป็นรูปภาพที่มีความชัดเจนในรายละเอียดของหัวข้อที่จะเรียน

รูปที่ 3

รูปที่ 4

กิจกรรมในช่วงนี้ ช่วยให้เด็กๆสามารถจินตนาการได้ง่ายขึ้น และเมื่อเด็กๆได้เรียนรู้ถึงลักษณะต่างๆ ของหัวข้อที่เรียนแล้ว ครูผู้นำกิจกรรมก็จะพาเด็กไปเล่นตาม Set up (เครื่องเล่น) ซึ่งอุปกรณ์ต่างๆเหล่านั้นคือตัวเชื่อม ระหว่างการจินตนาการหรือการแสดงบทบาทสมมติกับความเข้าใจของเด็กๆ ยกตัวอย่าง เช่น หัวข้อ (Theme) เรื่อง “Dogs” (สุนัข) เด็กๆจะได้เรียนรู้จากรูปภาพว่า สุนัขมีหน้าตาและลักษณะเป็นอย่างไร หูตั้ง ปากและลิ้นยาว มีสี่ขาใช้สำหรับเดิน วิ่ง และคุ้ยเชี่ยอาหาร เป็นต้น และหลังจากที่ได้ดูรูปเพื่อประกอบความเข้าใจของเด็กๆแล้ว ก็จะเริ่มเล่นกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ ตามที่คุณครูผู้นำกิจกรรมได้เตรียมไว้

รูปที่ 5

รูปที่ 6

จาก รูปที่ 5 “Center Mat” (ลานกลางห้อง) ที่ไว้สำหรับนั่งแนะนำตัว ตอนนี้กลายเป็นสนามหญ้า เพื่อให้สุนัขตัวน้อยๆทั้งหลายได้หัดเดินสี่ขา ดัง รูปที่ 6

รูปที่ 7

รูปที่ 8

รูปที่ 9

จากเครื่องเล่นธรรมดาจาก รูปที่ 7 กลายเป็นบ้านสุนัขให้เด็กๆได้คัดค้านสำรวจเพื่อที่จะเข้าไปนอนได้ ดัง รูปที่ 8 และ 9

รูปที่ 10

รูปที่ 11

รูปที่ 12

รูปที่ 13

รูปที่ 14

จาก รูปที่ 10 นอกจาก “Center mat” (ลานกลางห้อง) จากที่เคยกลายเป็นสนามหญ้า ตอนนี้ได้กลายเป็นที่หาอาหารสำหรับสุนัข (จากรูป 11,12) หาเอามาใส่จาน (รูปที่ 13) และกิน กระดูจากที่หามาได้อย่างเอร็ดอร่อย (รูปที่ 14)

รูปที่ 15

รูปที่ 16

รูปที่ 17

รูปที่ 15 จากเครื่องเล่นที่ทางเดินเป็นลูกคลื่น กลายเป็นอุโมงค์ที่มีสุนัขติดอยู่ข้างใน กิจกรรมในขณะนี้ เป็นการให้เด็กๆ ได้สลับบทบาทจากที่เคยสมมติบทบาทเป็นสุนัข ให้สลับบทบาทกลับมาเป็นคนและช่วยเหลือลูกสุนัขที่ติดอยู่ข้างใน (รูปที่ 16, 17)

รูปที่ 18

รูปที่ 19

รูปที่ 20

รูปที่ 21

จากลานตรงกลาง “Center mat” (รูปที่ 18) ที่สามารถเป็นได้หลายอย่างทั้งสนามหญ้า ที่ซ่อนกระดูก คราวนี้กลายเป็นอ่างอาบน้ำสำหรับสุนัขให้กับเด็กๆ ช่วยอาบน้ำลูกสุนัขที่ตัวเองไปช่วยออกมาได้ (รูปที่ 19) หลังจากอาบน้ำเสร็จช่วยเช็ดตัวลูกสุนัขให้แห้ง (รูปที่ 20) แล้วพาลูกสุนัข

กลับเข้าบ้าน (รูปที่ 21) และหลังจากจบกิจกรรมช่วงนี้ ช่วงต่อไปเด็กๆจะได้พักผ่อนและผ่อนคลายไปกับกิจกรรมการเล่นกับผ้าร่มผืนใหญ่ (Parachute times) (รูปที่ 22, 23, 24)

รูปที่ 22

รูปที่ 23

รูปที่ 24

กิจกรรมในช่วง “Parachute” นี้ จะฝึกเด็กๆในเรื่องการแบ่งปันเล่นกับเพื่อน เวลาจับฟองสบู่ (รูปที่ 22) ฝึกนับเลขและร่วมร้องเพลงไปกับครูผู้นำกิจกรรม (รูปที่ 23) รวมถึงการเปลี่ยนมุมมองเข้าไปอยู่ใต้ร่มเพื่อฝึกการอยู่ในที่แคบ (รูปที่ 24) เป็นต้น

รูปที่ 25

รูปที่ 26

และกิจกรรมสุดท้ายที่เด็กๆรอคอย คือการปรากฏตัวของพี่ “จิมโบ้” เพื่อมาร่วมเต้นรำกับเด็กๆ (รูปที่ 25,26) และก่อนกลับบ้านมีรางวัลให้กับคนเก่งทุกคน ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กๆรอคอยและภาคภูมิใจที่ได้รับสิ่งนี้ คือ การประทับตรารูป “Gymbo stamp” (รูปที่ 27,28) นั่นเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 27

รูปที่ 28

2. ระดับขั้นที่ 6 สำหรับเด็กอายุ (28 – 36 เดือน)

เด็กในวัยนี้ มีจินตนาการที่ซับซ้อนขึ้น และสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆได้ ดังนั้น กิจกรรมในระดับขั้นที่ 6 จะสอดแทรก ความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลให้กับเด็กๆในทุกการกระทำผ่าน กิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ โดยกิจกรรมจะเริ่มจากเรียกทุกคนมาที่กลางห้องเพื่อร้องเพลง ต้อนรับ และแนะนำตัวให้เพื่อนๆได้รู้จักเช่นเดียวกัน พร้อมกับอธิบายหัวข้อ (Theme) ในการเล่น ให้คุณพ่อคุณแม่ได้ฟัง

รูปที่ 1

โดยที่เด็กๆจะได้รู้จักอุปกรณ์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องในการเล่นบทบาทสมมติในวันนั้น ผ่านการ เล่านิทาน (รูปที่ 3) กระเป๋าสีฟ้า (Blue Bag) (รูปที่ 2) ซึ่งมีของที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะเล่นซ่อน อยู่ เช่น หัวข้อ “My pets” (สัตว์เลี้ยงของฉัน) ในกระเป๋าสีฟ้าประกอบไปด้วยตุ๊กตาสุนัข ตุ๊กตาปลา

ตุ๊กตาแมว อาหารที่สัตว์เหล่านั้นชอบกิน ส่วนนิทานมีเนื้อหาเกี่ยวกับการไปซื้อสัตว์มาเลี้ยงนั่นเอง เป็นการนำจินตนาการของเด็กๆ ก่อนที่จะเริ่มเล่นสมมติบทบาทในสถานการณ์ต่างๆ

รูปที่ 2

รูปที่ 3

การเล่านิทานในแต่ละเรื่องจะสอดแทรกความคิดเห็นที่เป็นเหตุและผลให้กับเด็กๆ ก่อน เพื่อปูพื้นฐานความคิดให้กับเขา ผ่านตัวละครที่เด็กๆ ชอบ หลังจากที่เด็กๆ ได้สนุกกับการฟังนิทานแล้ว กิจกรรมการเล่นก็จะเริ่มขึ้น โดยกิจกรรมจะเริ่มจากการพาเด็กๆ ไปร้านขายสัตว์เลี้ยง เพื่อไปเลือกซื้อสัตว์เลี้ยงกลับไปเลี้ยงนั่นเอง

รูปที่ 4

รูปที่ 5

จากการเครื่องเล่นที่มีไว้ ปีนป่าย (รูปที่ 4) กลายเป็นร้านขายสัตว์เลี้ยง (รูปที่ 5 และ 6) โดยเด็กๆ ต้องมาต่อแถว และจ่ายเงินเพื่อนำสัตว์

รูปที่ 6

รูปที่ 7

เลี้ยงกลับบ้าน (รูปที่ 7)
 ซึ่งเป็นการปลูกฝัง
 กฏระเบียบในการเข้า
 สังคม รู้จักการรอคอย
 การเข้าคิว รวมไปถึง
 เรียนรู้เหตุและผลในการ
 กระทำ คือ เด็กๆต้องไป
 ขอเงินจากคุณพ่อคุณแม่
 มาก่อน จึงจะสามารถซื้อ
 สัตว์เหล่านี้กลับบ้านได้

รูปที่ 8

รูปที่ 9

จากเต็นท์ธรรมดา
 (รูปที่ 8) กลายเป็น
 บ้านของแมว
 (รูปที่ 9)

รูปที่ 10

รูปที่ 11

อุปกรณ์พลาสติก
 ทรงกลม (รูปที่ 10)
 เปลี่ยนเป็นบ่อน้ำ
 สำหรับปลาของ
 เด็กๆ (รูปที่ 11)

รูปที่ 12

รูปที่ 13

อุปกรณ์ที่มี
ลักษณะคล้าย
อุโมงค์
(รูปที่ 12) เมื่อนำ
ผ้ามาคลุม
กลายเป็นบ้านของ
เจ้าสุนัข
(รูปที่ 13)

รูปที่ 14

รูปที่ 15

เมื่อพาสัตว์เลี้ยงกลับบ้าน
แล้ว เด็กๆจะต้องไปหา
อาหารมาให้สัตว์เลี้ยงที่
ตัวเองซื้อมาด้วย โดยกลับ
ไปซื้ออาหารที่ร้านขายสัตว์
เลี้ยง (รูปที่ 14) ซึ่งระหว่าง
การเล่นบทบาทสมมติ

เด็กๆจะได้ฝึกการแยกแยะ
และการคิดอย่างเป็นระบบ
ว่า สัตว์เลี้ยงที่ซื้อไป
ต้องการกินอะไร เช่น สุนัข
กินกระดูก (รูปที่ 15) แมว
กินนม (รูปที่ 16) และปลา
กินอาหารเม็ด (รูปที่ 17)

รูปที่ 16

รูปที่ 17

รูปที่ 18

และเมื่อเด็กๆ พาสัตว์
เลี้ยงกลับมาเลี้ยงที่บ้าน
ก็ต้องคอยดูแลอย่างดี
โดยพาพี่แมวไปหาหมอ
เพื่อรับการฉีดยา
(รูปที่ 19 และ 20)

รูปที่ 19

รูปที่ 20

รูปที่ 21

รูปที่ 22

พาพี่สุนัขไปเดินเล่นที่
สวนสาธารณะ (รูปที่
22) เป็นอันเสร็จกิจกรรม
ช่วงแรก ซึ่งกิจกรรมช่วง
นี้ได้สอดแทรกการ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การดูแล
คนอื่น และใน
ขณะเดียวกัน ก็สอนเหตุ
และผลในแต่ละการ
กระทำให้เด็กๆ ด้วย เช่น
พาแมวไปหาหมอ เพราะ
แมวไม่สบาย เป็นต้น

ซึ่งกิจกรรมช่วงที่ 2 เป็นช่วง “Parachute Time” เป็นการให้เด็กๆ ได้สนุกผ่อนคลายกับฟองสบู่และผ้าร่มผืนใหญ่ แต่ความสนุกยังคงเชื่อมโยงกับหัวข้อที่เรียน การเล่นกับฟองสบู่ คือ “การอาบน้ำ” หลังจากไปเล่นกับสัตว์เลื้อยมา (รูปที่ 23) และหลังจากอาบน้ำเสร็จ คุณพ่อคุณแม่ช่วยกันเช็ดตัวให้เด็กๆ โดยเขย่าผ้าร่ม (รูปที่ 24) กันอย่างสนุกสนาน ซึ่งเป็นการฝึกจินตนาการ โดยเป็นเรื่องราวต่อเนื่องกัน ตั้งแต่ต้นจนจบ

รูปที่ 23

รูปที่ 24

และก็ถึงกิจกรรมช่วงสุดท้ายที่เด็กๆ รอคอย คือ การเรียก “พี่จิมโบ้” ออกมาเดินด้วยกัน (รูปที่ 25) สุดท้ายก่อนกลับบ้านมาเข้าแถวรับ การประทับตรารูปจิมโบ้ “Gymbo Stamp” (รูปที่ 26, 27) ซึ่งเป็นรางวัลที่เด็กๆ รอคอยจะนำกลับบ้านเป็นที่ระลึก ไปให้คุณปู่คุณย่าคุณตาคุณยายคุณพ่อคุณแม่ดู ซึ่งเป็นการเพิ่มความภาคภูมิใจในตนเอง

รูปที่ 25

รูปที่ 26

รูปที่ 27

จากรายละเอียดของกิจกรรมในระดับชั้นที่ 5 และ 6 แสดงให้เห็นว่า การบูรณาการ การแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่น เป็นการนำเรื่องราวที่เป็นสิ่งใกล้ตัวเด็กๆ มาเป็นหัวข้อใน กิจกรรมการเล่นมาเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านต่างๆ เช่น จากกิจกรรมในระดับชั้นที่ 5 การฝึก คลานสำรวจบ้านสุนัข (ในรูปที่ 5 และ 6) เป็นการเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านร่างกายเมื่อเด็กๆ ปีนขึ้นสำรวจ และเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านสติปัญญา เมื่อเด็กๆสามารถจินตนาการและมีความเชื่อว่าเป็นสุนัขจริงๆ การเรียนรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น โดยช่วยเหลือสุนัขที่ติดอยู่ในอุโมงค์ (รูปที่ 16 และ 17) เป็นต้น

สำหรับกิจกรรมในระดับชั้นที่ 6 เป็นการเสริมสร้างทักษะทางด้านความคิดและจินตนาการ ที่มีลักษณะซับซ้อนขึ้น โดยกิจกรรมต่างๆ ที่เด็กได้ร่วมกันทำนั้น มักเป็นเหตุและผลที่ต่อเนื่องกัน เสมอ เช่น การไปซื้อสัตว์เลี้ยงต้องมีเงินเพื่อนำไปซื้อ เป็นการเชื่อมโยงความคิด และต้องต่อแถว เข้าคิวเพื่อรอเลือกสัตว์เลี้ยงที่ตัวเองชอบ เป็นการฝึกทักษะการเข้าสังคม (จากรูปที่ 6 และ 7) เมื่อ สัตว์เลี้ยงหิว ต้องไปซื้ออาหารให้สัตว์เลี้ยงกิน ซึ่งสัตว์เลี้ยงแต่ละประเภทก็กินอาหารที่แตกต่างกัน ออกไป (จากรูปที่ 15 16 และ 17) ดังนั้น เด็กๆจึงต้องใช้ความคิดแยกแยะ ซื้ออาหารให้สัตว์ เหล่านั้น เป็นต้น

การนำการแสดงบทบาทสมมติเข้ามาผสมกับการเล่น เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจและดึงดูดใจ สำหรับเด็กในวัยประมาณ 2-3 ปี สามารถโน้มน้าวใจให้เด็กๆมาร่วมกิจกรรมได้ดี รวมทั้งเนื้อเรื่อง เนื้อหาที่นำมาเป็นหัวข้อในการเรียนยังสอดแทรกความรู้ เช่น ลักษณะของสุนัขเป็นอย่างไร ชอบ ทำกิจกรรมหรือกินอาหารชนิดใด สัตว์เลี้ยงแต่ละชนิดกินอาหารแตกต่างกัน อาทิ สุนัขชอบกิน กระดูก แมวกินนม ปลา กินอาหารเม็ดเล็กๆ ในส่วนของการช่วยเหลือผู้อื่น เช่น เมื่อแมวไม่สบาย ต้องรีบพาแมวไปหาหมอ, มีสุนัขติดอยู่ในอุโมงค์ ต้องรีบเข้าไปช่วยเหลือ หรือการเรียนรู้อุปกรณ์ ในสังคม เช่น การไปซื้อสัตว์เลี้ยงต้องต่อแถวเข้าคิว หรือ การสมมติเป็นสุนัข คลานสี่ขาไปเดินเล่น ที่สวนสาธารณะ ก็ต้องคลานต่อแถวกัน สุนัขน้อยๆทั้งหลายจะได้ไม่หลงทาง เป็นต้น ซึ่งวิธีการ แบบนี้เป็นการบอกเด็กทางอ้อมให้เขาทำตาม และเป็นการปลูกฝังความคิดในเชิงบวกให้กับเขา โดยที่เขาไม่รู้ตัว แต่สามารถที่จะจดจำได้นั่นเอง

2 พัฒนาการของเด็กเล็กจากการใช้การแสดง

วัยเด็ก เป็นวัยที่เป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านสติปัญญา พัฒนาการทางด้านภาษา และพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เด็กๆจะได้เรียนรู้จักสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว ผ่านการสำรวจ การสังเกต การทดลองจากการเล่น ซึ่งการเล่นนั้นมีหลากหลายรูปแบบ (จิมโบรี เพลย์ แอนด์ มิวสิค, 2552 : ออนไลน์) / (Singh, 2009 : online) เช่น การเล่นเสริมทักษะฝึกฝนความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อ การเล่นแบบสร้างสรรค์คิดหรือแก้ปัญหาด้วยตัวเอง การเล่นสวมบทบาทฝึกจินตนาการไปพร้อมกับเรียนรู้สิ่งรอบตัว การเล่นแบบมีกติกาฝึกฝนการร่วมมือ เรียนรู้การทำตามกฎ โดยการเรียนรู้ผ่านการเล่นของเด็กๆ จะมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น ขึ้นอยู่กับการได้มีอิสระในการเลือกการเล่นที่ชอบ พร้อมกับควรเป็นการเล่นที่เหมาะสมกับเด็กในแต่ละช่วงวัยด้วย

ปรัชญาแนวคิดมอนเตสซอรี เน้นให้เด็กซึมซับสิ่งต่างๆ ผ่านความต้องการเรียนรู้ตามแต่ละช่วงวัย แต่ในขณะเดียวกัน ปรัชญาและแนวคิดไฮสโคป เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำ ผ่านองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ คือ การเลือก เด็กจะเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมจากความสนใจ และความตั้งใจของตนเอง เพื่อจะได้เกิดการเรียนรู้การสำรวจด้วยตัวเอง (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา, 2550 : 1-6) ดังนั้น เมื่อธรรมชาติของเด็กในช่วงวัย 2-3 ขวบ เริ่มมีจินตนาการและสนใจเรื่องเล่าต่างๆมากขึ้น จึงควรส่งเสริมกิจกรรมการเล่น หรือการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงนั้น คือ การเล่นแสดงบทบาทสมมติ เป็นการส่งเสริมจินตนาการ การคิดและการรับรู้ด้วยการใช้สัญลักษณ์ พัฒนาทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มกับผู้อื่น รวมไปถึงพัฒนาทักษะในการใช้ร่างกาย จะเห็นได้ว่า การเล่นแสดงบทบาทสมมติสามารถช่วยให้เด็กหรือผู้เล่น ได้เกิดการพัฒนาทักษะหลายด้าน

การวิจัยเรื่อง “ การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง ” พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กได้ ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย เมื่อเล่นบทบาทสมมติ ร่างกายของเด็กมีการเคลื่อนไหว ทั้งกล้ามเนื้อมัดใหญ่มัดเล็ก และเกิดความพยายามจะทำกิจกรรมด้วยตัวเองมากขึ้น เช่น กิจกรรมเล่นสมมติไปช่วยเหลือสุนัขที่ติดอยู่ในอุโมงค์ เด็กๆได้เกิดการคิดและการจัดระเบียบร่างกายของตัวเอง เพื่อเข้าไปช่วยเหลือสุนัข เป็นต้น

2. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา เด็กๆจะได้เรียนรู้จักลักษณะของสิ่งต่างๆรอบตัว จากการที่ได้เล่นสมมติขึ้น เช่น หมี่มีลักษณะการเดินอย่างไร กินอะไรเป็นอาหาร รวมไปถึงยังได้เรียนรู้ลำดับความสัมพันธ์และบทบาทหน้าที่ของสิ่งๆที่กำลังสมมติอยู่ เช่น เรียนรู้ว่่านักดับเพลิงมีหน้าที่ดับไฟ บุรุษไปรษณีย์มีหน้าที่ส่งจดหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต่อยอดไปถึงความคิดอย่างมีระบบได้อีกด้วย เช่น การสมมติเป็นนักดับเพลิง เมื่อมีเหตุการณ์ไฟไหม้ต้องรีบไปหาน้ำมาดับไฟ พาคนเจ็บไปโรงพยาบาล เป็นต้น

3. พัฒนาการทางด้านภาษา ในขณะที่กำลังแสดงบทบาทสมมตินั้น เด็กๆจะเกิดการสื่อสารระหว่างการเล่น เช่น การเล่นเกมเป็นบุรุษไปรษณีย์ไปส่งกระดิ่งหน้าบ้านพร้อมกับพูดว่ามีใครอยู่ไหมครับ และในขณะเดียวกัน เด็กๆจะได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆ “บุรุษไปรษณีย์ มาจากคำว่า Postman” ได้เช่นกัน

4. พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้จักการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยจะสอดแทรกจริยธรรม การช่วยเหลือ การแบ่งปันผู้อื่น รวมไปถึงยังสามารถสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้กับเด็กได้อีกด้วย เช่น เล่นบทบาทสมมติไปช่วยพี่ลิ่งที่ป่วย (สอดแทรกจริยธรรมการช่วยเหลือผู้อื่น) เด็กๆต้องไปหากล้วยให้พี่ลิ่งกิน โดยต้องต่อแถว ไม่เช่นนั้นก้วยจะหล่นลงมาจนและ ทำให้พี่ลิ่งไม่มีก้วยกิน (ฝึกการเข้าคิว) เมื่อเด็กๆได้ทำตามกฎและกติกาที่กำหนดไว้ เด็กๆจะสามารถช่วยพี่ลิ่งได้ ซึ่งผลที่ตามมาเขาจะเกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง เป็นต้น

1. พัฒนาการด้านร่างกาย

พัฒนาการด้านร่างกาย นับเป็นพัฒนาการที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าพัฒนาการด้านอื่นๆ เพราะพัฒนาการทางด้านร่างกาย เป็นพัฒนาการที่เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจนมากที่สุด เช่น ความสามารถในการคลาน ความสามารถในการเดิน การทรงตัวบนพื้นที่ไม่มั่นคง หรือแม้แต่การลอดผ่านพื้นที่แคบๆ ทุกอย่างล้วนต้องใช้ความสามารถในการบังคับร่างกายทั้งสิ้น การเดิน ข้าม หรือ ลอดอุปสรรคต่างๆสำหรับผู้ใหญ่ อาจเป็นเรื่องที่ง่าย แต่สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนแล้ว ต้องใช้ความเชื่อมั่นในตัวเองอย่างมาก ในการใช้ความกล้าเข้าไปอยู่ในพื้นที่แคบหรือเดินบนทางเล็กๆที่ไม่มั่นคง แต่เมื่อเด็กสามารถทำได้ ก็จะสามารถบ่งบอกถึงทักษะที่เขาจะมีหรือเรียนรู้ที่จะจดจำได้

กิจกรรมของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” ได้แบ่งระดับชั้นเรียนในโปรแกรม Play & Learn ออกเป็น 7 ระดับชั้นด้วยกัน แต่ละระดับชั้นก็จะมีรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายให้กับเด็กแต่ละช่วงวัยที่แตกต่างกัน

ระดับที่ 1 (0 - 6 เดือน)	ในระดับชั้นนี้ กิจกรรมที่นำมาเล่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย คือ กิจกรรมที่เน้นเรื่องประสาทสัมผัส เช่น การมองเห็น การได้ยิน โดยหัวข้อกิจกรรมจะเปลี่ยนไปทุกๆ 2 อาทิตย์
ระดับที่ 2 (6 - 10 เดือน)	พัฒนาการทางด้านร่างกายในเด็กวัยนี้ ควรที่จะสามารถคว้าหรือคีบคลานได้ ดังนั้นกิจกรรมจึงส่งเสริมทักษะทางการเคลื่อนไหว โดยการคลานผ่านหัวข้อต่างๆ เช่น Ramp & Climbing (ทางลาดชันและการคลาน) ซึ่งกิจกรรมนี้ เด็กๆจะต้องได้เรียนรู้วิธีการคลานขึ้นและลงทางที่ลาดชันอย่างถูกต้อง หรือกิจกรรม Air Pieces (อุปกรณ์ลม) กิจกรรมหัวข้อนี้ คือ จะต้องเรียนรู้การทรงตัว อยู่บนอุปกรณ์ที่มีลมอยู่ข้างใน ซึ่งอุปกรณ์เหล่านั้นค่อนข้างไม่มั่นคง ฝึกทักษะทางด้านร่างกายในเรื่องของการทรงตัว เป็นต้น
ระดับที่ 3 (10 - 16 เดือน)	เด็กในช่วงอายุนี้นี้ควรจะสามารถเกาะยืน เกาะเดิน และเดินได้ด้วยตัวเอง กิจกรรมสำหรับเด็กในระดับชั้นนี้ จึงเน้นความแข็งแรงของกล้ามเนื้อช่วงล่าง (Lower Body Strength) โดยผ่านหัวข้อต่างๆ เช่น หัวข้อ “Rocking” (การโยก) คือ การทรงตัวอยู่บนวัตถุที่สามารถกลิ้งไปมาได้ ต้องเรียนรู้จักการทรงตัวด้วยตัวเอง หัวข้อ “Slide” (กระดานลื่น) เรียนรู้วิธีการปีนขึ้นและลงกระดานลื่นอย่างถูกต้อง

- ระดับที่ 4 (16 - 22 เดือน) เด็กในวัยนี้การปีนป่ายเริ่มคล่องแล้ว ดังนั้นกิจกรรมในห้องจึงเน้นให้เด็กทำด้วยตัวเองและเรียนรู้วิธีการขึ้นหรือลงอุปกรณ์ต่างๆ ด้วยการลองผิดลองถูกจากความต้องการของตัวเอง ผ่านหัวข้อต่างๆเช่นเดียวกัน เช่น Through (การลอดผ่าน การทะลุผ่าน) เด็กๆจะต้องเรียนรู้การจัดระเบียบร่างกายตัวเอง ให้สามารถผ่านพื้นที่อุโมงค์แคบๆไปได้
- ระดับที่ 5 (22 - 28 เดือน) สำหรับระดับกิจกรรมในระดับที่ 5 มีการนำบทบาทสมมติ การจินตนาการ มาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม เด็กๆจะได้จินตนาการพร้อมกับการเล่นอุปกรณ์ที่เสริมสร้างพัฒนาการทางด้านร่างกายไปด้วย เช่น หัวข้อเรื่อง “Monkey” (ลิง) รูปแบบกิจกรรม คือ ให้เด็กๆจินตนาการเป็นลิงไปปีนป่ายบนต้นไม้ โดยอุปกรณ์จะจัดรูปแบบมาให้เด็กๆสามารถไต่เชือกและขาในการปีนต้นไม้ให้มีลักษณะคล้ายลิง
- ระดับที่ 6 (28 - 36 เดือน) กิจกรรมสำหรับเด็กวัยนี้ จะมีลักษณะเป็นบทบาทสมมติเช่นเดียวกับกิจกรรมในระดับที่ 5 แต่จะมีความซับซ้อนของการกระทำมากขึ้น ในทุกการกระทำต้องเป็นเหตุและผลกัน เช่น หัวข้อเรื่อง “Jungle Safari” (ผจญภัยในป่าลึก) เด็กๆต้องเดินข้ามสะพานไม้เล็กๆข้ามแม่น้ำไปได้ และต้องทรงตัวเดินอย่างระมัดระวัง ห้ามตกลงไป เพราะในแม่น้ำนั้นมีจระเข้ อยู่เต็มไปหมด

ระดับที่ 7 (3 - 5 ปี)
(Scholl Skills)

เด็กในวัยนี้ มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย คล่องแคล่ว ว่องไว กิจกรรมพัฒนาทักษะทางด้านร่างกาย สำหรับ ระดับชั้นที่ 7 นี้ จึงเป็นกิจกรรมเสริม เพื่อให้เด็กผ่อนคลายหลังจากที่เรียนรู้วิธีการเขียน การออกเสียง ของ ตัวอักษรภาษาอังกฤษตัวต่างๆ

จะเห็นได้ว่าลักษณะกิจกรรมการเล่นในระดับชั้นที่ 5 และ 6 ได้มีการนำบทบาทสมมติ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการสอน ซึ่งพัฒนาการทางด้านร่างกายของน้องๆที่เรียนในระดับชั้นที่ 5 และ 6 ส่วนใหญ่จะคล่องแคล่วว่องไว และสามารถปีนป่ายอุปกรณ์ได้ด้วยตัวเอง ดังนั้น กิจกรรมการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติในส่วนพัฒนาทักษะทางร่างกาย จึงท้าทายขึ้น และ ให้เด็กๆ คิดและเคลื่อนไหวด้วยตัวเอง

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่า การเรียนรู้ผ่านการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กทางด้านร่างกายได้ เนื่องจากการแสดงบทบาทสมมติ สามารถโน้มน้าวให้เด็กๆ เกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับบทบาทที่กำลังสมมติอยู่ ทำให้เด็กๆเกิดความพยายามในการใช้ร่างกายของตัวเองฟันฝ่าอุปสรรค(อุปกรณ์หรือเครื่องเล่น)ไปด้วยตัวเอง เช่น ในกรณีของเด็กที่มีพัฒนาการทางด้านร่างกายที่ไม่คล่องแคล่วมากนักแต่สามารถใช้ศักยภาพต่างๆที่ตนเองมีอยู่ ฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆไปได้ด้วยความพยายาม

“น้องกาย” ซึ่งพัฒนาการทางด้านร่างกายยังไม่คล่องแคล่วนัก แต่ในหัวข้อการเล่นเรื่อง “Big Bear Little Bear” (เจ้าหมีตัวใหญ่และเจ้าหมีตัวเล็ก) โดยมีกิจกรรมที่สมมติตัวเองเป็นหมี เดินขึ้นภูเขาเพื่อไปจับปลา ซึ่งอุปกรณ์ที่สมมติเป็นภูเขาจะมีพื้นที่ต่างระดับกัน น้องกายสามารถทรงตัว ปีน และพยายามเดินข้ามไปด้วยตัวเอง

ในกรณี “น้องเป่า” การปีนป่ายหรือการใช้กล้ามเนื้อของน้องเป่ายังไม่คล่องแคล่วนัก น้องยังขาดความมั่นใจบางช่วง แต่ก็มี ความพยายามเช่นเดียวกันกับ “น้องกาย” คือ ทำด้วยตนเอง เช่น การไปแคมป์ปิ้ง ต้องเดินทางเข้าไปในป่า ผ่านอุปกรณ์หรือเครื่องเล่นต่างๆ ที่สมมติขึ้นเป็นอุโมงค์ และสะพานไม้เล็กๆข้ามแม่น้ำ น้องพยายามใช้ทักษะทางร่างกายที่มีทำด้วยตนเอง แต่อาจจะช้ากว่าเพื่อนคนอื่นไปบ้าง

สำหรับ “น้องต้นกล้า” ก็เช่นเดียวกัน ที่การเคลื่อนไหวปีนป่ายของเขา ในเครื่องเล่นที่ต้องใช้ทักษะการทรงตัว ยังไม่ค่อยมั่นคงนัก แต่น้องก็มีความพยายามทำด้วยตัวเอง เช่น การไปช่วยแมวที่ติดอยู่บนต้นไม้ น้องต้องปีนอุปกณ์ที่มีลมพอนใหญ่ๆ ซึ่งเป็นทางลาดเอียง ซึ่งอุปกณ์ที่มีลมอยู่ข้างในนั้น ไม่น่าคงยังเป็นทางลาดขึ้นไปก็ยิ่งต้องใช้ทักษะการปีนและทักษะการทรงตัวมากขึ้น และน้องก็สามารถทำได้ แต่ที่สำคัญที่สุดคือ การที่น้องได้มีความพยายามและทำด้วยตัวเอง

จะเห็นได้ว่า แม้พัฒนาการของน้องทั้ง 3 กรณียังไม่คล่องนัก แต่น้องมีความพยายามทำกิจกรรมด้วยตัวเอง ซึ่งนอกจากเด็กๆจะได้พัฒนาทักษะทางด้านร่างกายแล้ว ยังได้ฝึกเรื่องความอดทน ความพยายามไปให้ถึงเป้าหมายที่ตนเองได้ตั้งไว้อีกด้วย

สำหรับในกรณีที่เด็กๆ มีพัฒนาการทางด้านร่างกายที่คล่องแคล่วอยู่แล้ว มักจะเล่นหรือทำกิจกรรมด้วยตัวเองเช่นกัน การเล่นแสดงบทบาทสมมติ ก็เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้น้องเกิดการพัฒนาทักษะทางด้านร่างกายที่คล่องแคล่วขึ้น ได้แก่ “น้องนี่นา” “น้องแอนนี่” “น้องกร” “น้องหมูแฮม” “น้องบิงโก”

เด็กทั้ง 5 คน มีพัฒนาการทางด้านร่างกายที่ดี กิจกรรมนี้ได้เอื้อให้เขาสามารถร่วมเล่นกิจกรรมได้เต็มที่ เช่น กิจกรรมไปเที่ยวป่า “Jungle Safari” ต้องชุดคู่มือเข้าไป เดินข้ามสะพานข้ามแม่น้ำที่มีจะเข้อยู่ และต้องปีนขึ้นไปเก็บกล้วยให้ลิง เพราะพี่ลิงป่วยปีนต้นไม้ไม่ไหว ทุกกิจกรรมต้องใช้ความมั่นใจและทักษะอย่างมาก แต่น้องๆทุกคนก็สามารถทำได้ดี เช่น “น้องนี่นา” และ “น้องกร” ที่มีความพยายามที่จะเดินข้ามสะพานข้ามแม่น้ำไปด้วยตัวเอง ทั้งๆที่กล้วยจะเข้ใจจะขาด ผู้วิจัยสังเกตได้จากอาการเกร็งหลังจากเห็นจะเข้ปลอม ที่คุณครูวางไว้ด้านล่างสะพาน แต่น้องก็สามารถผ่านไปได้ หรือ “น้องแอนนี่” “น้องบิงโก” และ “น้องหมูแฮม” ที่วิ่งไปปีนต้นกล้วยด้วยความชำนาญ เพื่อเอากล้วยไปให้พี่ลิง เพราะพวกเขาเชื่อว่าพี่ลิงคงหิวมาก

จะเห็นได้ว่าทั้ง 8 กรณี เด็กทุกคนมีความตั้งใจ และมีความพยายามในการทำกิจกรรมฝึกฝนทักษะทางด้านร่างกายด้วยตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับประโยชน์จากแนวคิดบทบาทสมมติหรือการแสดงละครว่า การแสดงละครสามารถพัฒนาทักษะในการใช้ร่างกาย เพราะรูปแบบของการแสดงหรือการเล่นบทบาทสมมติ มักเป็นแรงจูงใจที่ดีที่ช่วยให้ผู้เล่นเกิดความต้องการที่จะแสดงออกด้วยร่างกายที่ถูกต้อง ภายใต้การเล่นสมมติที่สนุกสนาน (ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์, 2547 : 31)

กรณีของน้องเคนจิ และน้อง มีมี เด็กทั้ง 2 คน มีทักษะทางพัฒนาการทางด้านร่างกายที่ดี แต่ยังคงให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลคอยช่วยเหลือบ้างในบางกิจกรรมเพื่อเพิ่มความมั่นใจในการกระทำของตัวเอง

ในกิจกรรมที่ต้องสมมติตัวเองเป็นกบเดินข้ามแม่น้ำผ่านสะพานเล็กๆ “น้องมีมี” ไม่ค่อยมีความมั่นใจในทางที่เล็กๆแคบๆ เพราะอุปกรณ์ที่ใช้สมมติเป็นสะพานนั้น จะต้องเดินสลัดก้าวไปเท่านั้นถึงจะข้ามไปได้ “น้องมีมี” เลยขอความมั่นใจจากคุณแม่ คือ การช่วยจับมือน้องหนึ่งข้างและค่อยๆเดินไป

“น้องเคนจิ” ก็เช่นเดียวกัน ที่ต้องให้พี่เลี้ยงหรือคุณแม่คอยช่วยเหลือในบางกิจกรรม เช่น พื้นที่ต่างระดับ หรือ การกระโดดลงจากที่สูง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะกรณีใด ทักษะการเคลื่อนไหวช้า เร็ว คล่องแคล่วหรือไม่ ทุกกรณีน้องได้ใช้ทักษะทางด้านร่างกายต่างๆ ถึงแม้บางคนอาจจะไม่คล่องแคล่วนัก แต่เมื่อเล่นหรือทำกิจกรรมไปเรื่อยๆ เด็กๆจะมีความชำนาญ และทำได้ด้วยตัวเองมากขึ้น หรือสำหรับคนที่มีความแข็งแรงก็ฝึกให้ดียิ่งขึ้นไป ดังนั้น ไม่ว่าจะกรณีใด ไม่ควรหยุดการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายทั้งสิ้น เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่เจริญเติบโตอย่างไม่หยุดยั้งนั่นเอง

ผลการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมข้างต้น ได้สอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปกครอง ที่พบว่า การเล่นบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายได้ โดยกิจกรรมการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ ทำให้เด็การู้สึกสนุกไปกับกิจกรรม และเชื่อในบทบาทที่เขาได้สมมติขึ้น เกิดการคิดแก้ปัญหาการจัดระเบียบร่างกายว่าควรทำอย่างไรถึงจะพ้นฝ่าอุปสรรคนี้อไปได้

“Physical (พัฒนาการทางด้านร่างกาย) ของ “กร” เขารู้จักการทรงตัวค่ะ ถ้าสมมติเขาถือของอยู่ในมือแต่ก่อนเวลาเขาจะมุดจะอะไร เขาจะไม่เอาไปด้วย แต่เขาจะบอกว่าฝากหน่อย แต่ตอนนี้เขารู้จักหนีบ บางครั้งใช้คางหนีบเอาไว้ และก็มุดไป

เขาก็จะรู้จักใช้ความคิดดัดแปลงของเขาแก้ไขสถานการณ์ได้” มีหัวข้อหนึ่งเรื่อง “Car & Truck” (รถยนต์และรถบรรทุก) ต้องถือพวงมาลัยรถ (อุปกรณ์โพนยางที่มีรูปทรงกลม) และขับรถลอดอุโมงค์ “น้องกร” ใช้ความสามารถที่มีทั้งหมด โดยใช้คางบวกับคออันอวบอิมหนีพวงมาลัยและลอดอุโมงค์ออกมาได้โดยไร้อุปสรรคใดๆ

(คุณวรวรรณ นัชชภาคย์ คุณแม่ “น้องกร”)

นอกจากนั้นการแสดงบทบาทสมมติยังเป็นสื่อหนึ่งในการกระตุ้นให้เด็กๆเกิดความพยายามที่จะทำกิจกรรมด้วยตัวเอง เนื่องด้วยเด็กๆเข้าถึงบทบาทและรู้สึกไปตามเหตุการณ์ที่ได้สมมติขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กๆ เพราะเด็กๆสามารถใช้ศักยภาพที่มีได้อย่างเต็มที่ เช่น ทรงตัวอยู่บนทางเล็กๆด้วยตัวเอง ปีนป่ายอุปกรณ์เครื่องเล่นหรือหยิบอุปกรณ์ต่างๆด้วยตัวเอง

“เขาจะถือของเล่นของเขาเอง ไม่เคยฝากแม่ เหมือนกับเขาเห็นว่านี่คืออุปกรณ์ที่เขากำลังใช้ประกอบการเล่นอยู่”

(คุณจันทร์รัตน์ กิตติกลมวงศ์ คุณแม่ “น้องบิงโก”)

“หมูแฮม เรื่องปีนป่าย เขาจะชอบมาก การทรงตัวสบาย แม่ไม่ต้องช่วยเลย เขาทำได้”

(คุณนันทวี สิงห์พี คุณแม่ “น้องหมูแฮม”)

“Physical (พัฒนาการทางด้านร่างกาย) เขาค่อยๆดีขึ้น ช่วงนี้ทำอะไรเองตลอด เวลาเห็นพี่ๆทำเป็นตัวอย่างให้ดู แก่เข้าใจแล้ว แก่ก็จะเดินไปเอง หยิบเอง ปีนเอง ช่วยเหลือตัวเองเยอะขึ้น”

(คุณภัทมาวดี ภัคดีวิบูลย์ คุณแม่ “น้องกาย”)

“แอนนี่ เป็นเด็กที่ไวมาก ไม่กลัวการปีนป่าย การหยิบของ ถือกของ จับแน่นไม่หลุดแน่นอนและเขาจะทำเอง คุณแม่ก็วิ่งตามเขาไม่ทัน แอนนี่เร็วกว่าแม่อีกค่ะ”

(คุณอรวรรณ ปลอดวิมุตติ คุณแม่ “น้องแอนนี่”)

“เคนจิ เวลาขี่ของขึ้นเล็กๆ เขาก็จะถือกเอง ถ้าของขึ้นใหญ่ เขาจะฉลาด ไม่ฝากคุณแม่ ก็ฝากพี่เลี้ยง”

(คุณดุชนีย์ รวยฟูพันธ์ คุณแม่ “น้องเคนจิ”)

จากกรณีของน้องเคนจิ เขาจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่ฉลาด เพราะเป็นเด็กที่พูดเก่ง หาเหตุผลมาประกอบการพูดให้กับตัวเอง ไม่ว่าจะให้คุณแม่ พี่เลี้ยง หรือแม้แต่ ครูผู้สอน เช่น “พี่ต๊าก ช่วยเคนจิ ถือกกระเป๋าหน่อย เดี่ยวเคนจิเดินช้าเพื่อนรอ” เสียงคำพูดที่ออกอ้อนบวกกับแววตาใสๆที่บ่งบอกขอความช่วยเหลือ จะให้ผู้วิจัยปฏิเสธได้อย่างไร

จะเห็นได้ว่าการนำกิจกรรมการเล่นและการแสดงมาเล่นกับเด็กในวัย 2-3 ปี การแสดงบทบาทสมมติก็เป็นตัวกระตุ้นอีกทางหนึ่ง ที่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่า อยากทำอะไรด้วยตนเองมากขึ้น หรือ เป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กๆ ได้คิดและหาวิธีแก้ไขปัญหา และวางแผนการเคลื่อนไหวให้กับตัวเอง อย่างเช่น “น้องกร” และ “น้องเคนจิ” ที่มีวิธีการแก้ปัญหา หรือ วิธีคิดที่แตกต่างกัน แต่ก็บรรลุจุดหมายเช่นเดียวกัน “กร” สามารถขับรถผ่านลอดอุโมงค์มาได้โดยพวงมาลัย ยังอยู่กับตัวและไม่ได้หายไปไหน “เคนจิ” สามารถเดินข้ามสะพานเล็กๆมาได้ พร้อมกับกระเป๋าสัมภาระก็ไม่ได้ตกน้ำไปไหน เพราะว่าฝากคุณครู (ผู้วิจัย) ไว้ เป็นต้น

ผลการวิจัยข้างต้น ได้สอดคล้องกับผลการตอบแบบสอบถามของผู้ปกครอง (จำนวน 30 คน) ที่พบว่า การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กผ่านการแสดงนั้นสามารถพัฒนาทักษะทางด้านร่างกายได้ ร้อยละ 16.66

นอกจากนี้การสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้สอน พบว่า การแสดงบทบาทสมมติสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายได้ เพราะเมื่อเด็กๆ ได้เล่นบทบาทสมมติร่างกายก็จะเคลื่อนไหวอัตโนมัติ เป็นการฝึกทักษะร่างกาย โดยผ่านทางการเล่นที่เด็กๆ ชอบ และเป็นอิสระทางความคิด

“การพัฒนาทางด้านร่างกาย น่าจะเป็นผลพลอยได้ เพราะน้องวัยนี้มีทักษะที่ดีอยู่แล้ว แต่การที่เล่นบทบาทสมมติ เช่น หัวเรื่อง Jungle Safari (ผจญภัยในป่าลึก) ทุกคนจะต้องสมมติตัวเองเป็นลิง มันก็ได้อัตโนมัติ ซึ่งสนุกด้วย เพราะที่ตัวเองรู้ว่าตัวเองเป็นลิงก็ต้องไปข้ามสะพานที่มีระเช้แอบอยู่ ซึ่งเป็นทางแคบๆ ก็ได้ฝึกในเรื่อง Eye and feet Coordination (การทำงานประสานงานกันระหว่างตาและเท้า) การ Balance (การทรงตัว) การทรงตัวในพื้นที่ที่จำกัด มันก็จะสามารถเป็นทักษะที่สามารถใช้ต่อเนื่องไปได้”

(คุณณัชชา จิตติวิเชียร – ประสบการณ์ทำงาน 9 ปี)

“การเล่นบทบาทสมมติ เด็กๆ ยังได้เคลื่อนไหวร่างกาย บางทีอาจจะยากกว่าเดิม หรือเพิ่มทักษะเขาได้ด้วยซ้ำ เช่น การมุดเข้าไปในทางแคบๆ ต้องทำตัวเองให้เล็กที่สุด เพื่อเข้าไปช่วยชีวิตคนอื่นๆ จากหัวข้อ At the Fire Station (ณ สถานีดับเพลิง)”

(คุณภาณีณ์ ขลิบทอง – ประสบการณ์ทำงาน 2 ปี)

“การพัฒนาการทางด้านร่างกาย ได้อยู่แล้วกับสิ่งที่เขาเล่น วิ่งไปเก็บของ วิ่งไปช่วยสัตว์ วิ่งไปดับไฟ ยังมีอุปกรณ์ด้วย ฝึกทั้งด้วยการทรงตัว กล้ามเนื้อมือ ซึ่งมันเป็นสิ่งที่น้องได้โดยไม่รู้ตัว”

(คุณยุพิน วีระนันท์ – ประสบการณ์ทำงาน 2 ปี)

“พัฒนาการด้านร่างกาย ได้ค่อนข้างมาก หลายคนอาจจะคิดว่า เล่นจินตนาการมันคือเรื่องของสมอง มันเกี่ยวกับร่างกายตรงไหน ยกตัวอย่างเช่น สมมติเรายกบันไดไม้ตั้งขึ้น ผูกผ้าให้เหมือนมีใบไม้ห้อยลงมา เราก็กระตุ้นให้น้องปีนขึ้นไป เขาก็ได้ใช้จินตนาการแล้วว่า บันไดคือต้นไม้ต้นใหญ่ ตัวเขาต้องปีนขึ้นไปเก็บผลไม้ขึ้นมา เพราะเราอยู่ในป่าไม่มีอะไรกิน กล้ามเนื้อได้ใช้แขนขาได้ขยับตาม”

(คุณภุชณิศ มัชชะเนมี – ประสบการณ์ทำงาน 5 ปี)

“การพัฒนาการทางด้านร่างกายจากการเล่นบทบาทสมมติ เป็นการเสริมในสิ่งที่เขามีอยู่แล้ว เพราะเด็กวัยนี้ก็แข็งแรง คล่องแคล่ว แต่ก็เสริมให้ดีขึ้นอีก ในเมื่อมันเป็นการเล่นบทบาทสมมติ มันย่อมต้องมีหัวของไปโน่นไปนี่ ไปส่งของตรงนั้นตรงนั้นไปซื้อแป้ง ซึ่งเด็กๆจะต้องผ่านทางที่เป็นอุปสรรคในห้องที่ต่างระดับกัน เขาก็ได้ในเรื่องของการทรงตัว การวางแผนการเคลื่อนไหว”

(คุณวรรณศิริ โชติชนาวงศ์ – ประสบการณ์ทำงาน 1 ปี)

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายผ่านการเล่นบทบาทสมมติ เป็นการเพิ่มศักยภาพหรือเพิ่มทักษะทางด้านร่างกายต่างๆของเด็กให้ดียิ่งขึ้น จากการเคลื่อนไหวร่างกายจากการเล่นกิจกรรม ซึ่งเด็กๆจะได้ทั้งความสนุก ความเพลิดเพลิน และได้พัฒนาทักษะทางด้านร่างกายไปได้พร้อมๆกัน

จากการประมวลผลการสัมภาษณ์ ข้อเสนอที่ได้จากการวิจัย จะเห็นได้ว่า การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายได้ โดยการ

1. เมื่อเล่นบทบาทสมมติ ร่างกายต้องมีการเคลื่อนไหว ทั้งกล้ามเนื้อมัดใหญ่ และมัดเล็ก เช่น การปีนขึ้นไปบนตึก (อุปกรณ์เครื่องเล่น) เพื่อไปช่วยเหลือคนที่ได้รับบาดเจ็บจากไฟไหม้ ดังนั้น เด็กๆจะได้ประโยชน์จากการเล่นบทบาทสมมติไปโดยปริยาย

2. การเล่นบทบาทสมมติ ช่วยให้เด็กๆ เกิดการคิดแก้ไขปัญหา และจัดระเบียบร่างกายของตัวเอง เช่น การเดินทางเข้าไปในป่า ต้องทรงตัวข้ามสะพานเล็กๆ อย่างระมัดระวัง เพื่อให้ตนเองตกน้ำ เป็นต้น
3. การเล่นบทบาทสมมติ เป็นการเล่นที่คล้ายกับการแสดงละครเล็กๆ เมื่อเด็กๆ รู้สึกเข้าถึงบทบาท ที่ได้สมมติ พวกเขาจะเกิดความเชื่อและความพยายามที่จะทำกิจกรรมด้วยตัวเองมากขึ้น เช่น กิจกรรมต้องไปช่วยแม่วที่ติดอยู่บนต้นไม้ เมื่อเด็กๆ ได้ยินเสียงร้องของแม่วที่ขอความช่วยเหลือ เด็กจะเกิดความเชื่อและตั้งใจทำกิจกรรมอย่างมุ่งมั่น

2. พัฒนาการด้านสติปัญญา

พัฒนาการทางด้านสติปัญญา หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ โดยเด็กมักจะแสดงออกด้วยการกระทำผ่านการเล่นและการพูด ในกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่นของ “จิมโบรี” ในโปรแกรม Play & Learn ก็เช่นเดียวกัน ที่ฝึกให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาได้ โดยผ่านหัวข้อต่างๆที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย โดยแบ่งเป็นทั้งหมด 7 ระดับชั้น ดังนี้

ระดับชั้นที่ 1 (0 – 6 เดือน)	กิจกรรมเน้นการกระตุ้นประสาทสัมผัสทางด้านต่างๆ เพื่อให้ห้องได้เรียนรู้สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเขา
ระดับชั้นที่ 2 (6 – 10 เดือน)	เรียนรู้จักการเคลื่อนไหวอย่างมีจุดประสงค์ และเรียนรู้วิธีการเล่นกับอุปกรณ์ต่างๆที่มีอยู่ในห้อง เช่น เรียนรู้ว่าลูกบอลสามารถกลิ้งได้เมื่อเขาเอามือไปสัมผัสลูกบอล หรือเรียนรู้จักการใช้มือคว้า เพื่อการทรงตัวในขณะที่อยู่บนอุปกรณ์ที่สามารถโยกได้
ระดับชั้นที่ 3 (10 – 16 เดือน)	กิจกรรมสำหรับเด็กในระดับชั้นนี้ จะเป็นการกระตุ้นให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการที่จะสื่อสารและบ่งบอกความต้องการ เมื่อเจอกับอุปสรรค หรืออุปกรณ์ในห้องที่ทำทนาย ที่เขาไม่คุ้นเคย หรือไม่เคยได้สัมผัสมาก่อน

เช่น เจอทางนิ่มๆที่ต่างระดับกัน การเคลื่อนไหวยอม
ยากกว่าทางปกติที่ราบเรียบ เด็กต้องเรียนรู้วิธีการคิด
และสื่อสารให้กับผู้ปกครองเข้าใจว่า เขาต้องการ
อย่างไร เช่น เดินอยู่ดีๆก็นั่งลงคลานด้วยตัวเองเพื่อ
ความปลอดภัย หรือ เดินอยู่ดีๆก็หยุดเดินพร้อมกับส่ง
เสียง และยื่นมือขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ระดับขั้นที่ 4 (16 – 22 เดือน)

กิจกรรมสำหรับเด็กวัยนี้ จะเน้นให้เด็กๆได้คิดและ
แก้ปัญหาด้วยตัวเอง โดยผ่านหัวข้อต่างๆที่หลักสูตร
การสอนเป็นผู้กำหนด เช่น หัวข้อ Up & Down (ขึ้น
และลง) การขึ้นที่สูง เด็กๆจะมีวิธีการขึ้นที่แตกต่างกัน
เช่น การใช้มือและเท้าที่สัมพันธ์กันค่อยๆปีนขึ้นไป
การรักษาการทรงตัวโดยใช้เท้าอย่างเดียวเดินขึ้นไป
หรือ การขอความช่วยเหลือจากคุณครูผู้นำกิจกรรม
หรือผู้ปกครองให้ช่วยประคองเขาเดินขึ้นไป

ระดับขั้นที่ 5 (22 – 28 เดือน)

เด็กในวัยนี้เริ่มมีจินตนาการ ดังนั้นกิจกรรมจึงใช้
การแสดงบทบาทสมมติเข้ามาเล่นด้วย เพื่อให้
เด็กๆได้เรียนรู้ว่าสิ่งที่เขาสมมติขึ้นนั้นมีลักษณะ
อย่างไร กินอะไรเป็นอาหาร เช่น หัวข้อ Feather
Friend (สัตว์ปีก) เรียนรู้ว่ามีปีก เด็กๆร่วมกัน
กางปีก โดยใช้แขนตัวเองบินเหมือนนกบินไปหา
อาหาร ซึ่งก็คือหนอน เป็นต้น

ระดับขั้นที่ 6 (28 – 36 เดือน)

การจินตนาการของเด็กในวัยนี้จะซับซ้อน และ
เป็นเรื่องราวที่เป็นเหตุและเป็นผลมากขึ้น ดังนั้น
กิจกรรมการเล่นในระดับขั้นนี้ จึงเป็นการเล่น
บทบาทสมมติที่เป็นขั้นเป็นตอน และสอดแทรก
เหตุผลอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เด็กๆได้เกิดความคิด
เชื่อมโยงจากเหตุการณ์หนึ่งไปสู่อีกเหตุการณ์หนึ่ง
ได้ เช่น หัวข้อเรื่อง Zoo การไปสวนสัตว์ เด็กๆ

ทุกคนต้องต่อแถวและขอเงินคุณพ่อคุณแม่ เพื่อเตรียมตัวไปขึ้นรถ (ซึ่งรถและเงินก็เป็นอุปกรณ์ที่สมมติขึ้นเพื่อให้เด็กได้เกิดจินตนาการนั่นเอง) เมื่อถึงทางเข้าต้องมีการซื้อบัตร เมื่อเข้าไปในสวนสัตว์ เป็นต้น

ระดับชั้นที่ 7 (3 – 5 ปี)

กิจกรรมสำหรับเด็กในระดับชั้นนี้จะเน้นเรื่องตัวอักษร ดังนั้น เด็กๆ จะต้องสามารถรู้วิธีการเขียนตัวอักษร และการอ่านออกเสียงได้อย่างถูกต้อง

การเล่นคืองานของเด็กเป็นโอกาสที่เด็กจะได้สำรวจและเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ซึ่งการเล่นนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้เด็กเข้าใจความเป็นไปของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวได้ดียิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่นของเด็กอายุประมาณ 2-3 ขวบ คือ การเล่นผ่านการแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาให้กับเด็ก ให้เด็กได้ใช้ทักษะทางด้านความคิด ผ่านจินตนาการ เรียนรู้บทบาทหน้าที่ของสิ่งที่กำลังจะสมมติ รวมไปถึงความสามารถของการจัดลำดับก่อนหลัง ในการเชื่อมโยงความคิดได้อีกด้วย (จันทิทิตา พกฤษานานนท์ และคณะ, 2546 : 196)

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่า การเรียนรู้ผ่านการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กด้านสติปัญญาได้ โดยเรื่องราวที่ได้สมมติขึ้น ได้สอดแทรกความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล ความคิดเชิงสัญลักษณ์ในแต่ละเหตุการณ์ เช่น ไฟร้อนห้ามเข้าใกล้, ครูนำเอาผ้าบางๆ สีส้มเหลืองมาโปรยขึ้นฟ้า เป็นการทำสัญลักษณ์ของไฟไหม้ เด็กๆ ต้องเอาน้ำฉีดจนกว่าไฟจะมอด (ครูหยุดโปรยผ้าขึ้นฟ้า) โดยเด็กๆ ต้องสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ได้ และแสดงออกโดยการเล่นตามบทบาทที่ได้สมมติขึ้นนั่นเอง ซึ่งเด็กๆ ทุกคนก็สามารถเข้าใจและเรียนรู้จักสิ่งรอบๆ ตัว เชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละเหตุการณ์ได้ผ่านตามหัวข้อที่เรียน

ตัวอย่างเช่น จากกิจกรรม “My Pets” (สัตว์เลี้ยงของฉัน) “น้องเคนจิ” “น้องแอนนี่” และ “น้องกร” ต้องพาแมวไปฉีดยาที่ร้านของคุณหมอ โดย “น้องเคนจิ” พูดกับแม่ว่า “ไปฉีดยากันนะจะได้หาย” “น้องกร” ก็ค่อยๆ ประคองน้องแมวอย่างนุ่มนวล เพราะกลัวแมวเจ็บ มือหนึ่งก็อุ้มแมวไว้ อีกมือหนึ่งก็พยายามเกาะขึ้นเครื่องเล่นที่ครูสมมติว่าเป็นทางไปร้านคุณหมอ “น้องแอนนี่” ก็เอา

ลูกแมวมานดูใกล้ๆ อุ้มอย่างรักใคร่ พลิกซ้ายพลิกขวา เพื่อดูว่าลูกแมวเจ็บตรงไหน ทุกสิ่งที่เด็กๆ แสดงคุณครูหรือผู้ปกครองไม่ได้สอน แต่เขาเข้าใจและคิดตามกิจกรรมที่ได้สัมผัสขึ้น

กิจกรรม “My house” (บ้านของฉัน) เด็กๆ ต้องช่วยกันทำความสะอาดบ้าน เก็บของเล่นที่วางระเกะระกะ ช่วยกันทำความสะอาดห้องครัว ซึ่ง “น้องมีมี” ช่วยคุณครูกวาดบ้านอย่างขยันขันแข็ง เอาจานไปล้าง และนำผ้าเช็ดจานมาซักตาก “น้องกาย” ช่วยเก็บของเล่นเข้ากล่อง ช่วยดูบ้านจนสะอาด “น้องนี่น่า” ช่วยแยกเศษขยะ ในห้องครัว มาใส่ถัง และเอาจานไปเตรียมล้าง ทุกกิจกรรมที่ครูนำเหตุการณ์ น้องทั้ง 3 คน จะตั้งใจทำ และตั้งใจฟัง พร้อมกับร่วมมือปฏิบัติตามเป็นอย่างดี

กิจกรรม “Dinosaur” (ตะลุยดินแดนไดโนเสาร์) เมื่อ “น้องเป่า” “น้องต้นกล้า” “น้องบิงโก” “น้องหมูแฮม” ต้องย้อนยุคไปในดินแดนที่เต็มไปด้วยไดโนเสาร์ น้องๆทุกคนมีความตื่นเต้นและลุ้นไปกับในแต่ละเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น “น้องบิงโก” เดินย่องเบาๆตามรอยเท้าไดโนเสาร์ไป เพราะกลัวไดโนเสาร์จะตกใจ และวิ่งหนีหายไป “น้องต้นกล้า” และ “น้องเป่า” ไปช่วยเอาไข่ของแม่ไดโนเสาร์ซึ่งใช้ลูกบอลลูกใหญ่ๆแทนไข่ ไปเก็บไว้ในที่ปลอดภัย ซึ่งเด็กๆ ก็จะถนอมและระมัดระวังอย่างหวงแหน พาไปวางอย่างเบามือ ไม่มีการโยนหรือการวางกระแทก ส่วน “น้องหมูแฮม” ช่วยไปหาผักมาให้ไดโนเสาร์กิน เพราะไดโนเสาร์ไม่สบาย

จะเห็นได้ว่า ทุกกิจกรรม เด็กๆสามารถคิดตามและทำกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมได้ดี ดังนั้น กิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ จึงเป็นกิจกรรมที่สามารถส่งเสริม ทำให้เด็กๆได้เรียนรู้เรื่องราวรอบๆตัว รวมทั้งยังสอนความคิดที่เป็นระบบ มีที่มาที่ไปของแต่ละเหตุการณ์ รวมทั้งยังสอนให้เด็กๆได้เรียนรู้ วิธีการแก้ปัญหาในเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นได้อีกด้วย

ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปกครอง ที่พบว่า การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาได้เช่นเดียวกัน โดยการแสดงบทบาทสมมติได้ทำให้เด็กๆได้เรียนรู้จักสิ่งรอบตัว และเข้าใจลำดับความสัมพันธ์และหน้าที่ ในสิ่งที่ตนเองกำลังสมมติอยู่

“เขาจะมีจินตนาการในสิ่งที่เขาเป็น เขาก็จะรู้ว่าสิ่งที่เขาทำมันคืออะไร สมมติว่าแสดงเป็นสุนัข สุนัขมีลักษณะอย่างนี้ มีพฤติกรรมแบบนี้ คือ เดินสี่ขา ขอบชุดหลุมหากกระดูก สุนัขพูดแบบคนไม่ได้ ต้องเห่า”

(คุณนัทวดี สิงห์พี คุณแม่ “น้องหมูแฮม”)

“ในห้องเรียนจะมีรูปภาพให้ดู น้องก็เข้าใจตามรูปภาพที่เห็น อย่างหัวข้อเป็น “หมี” ที่เพิ่งผ่านมา เขาก็จะรู้และเลียนแบบท่าทางของหมี ทำเสียงเหมือนหมี คือเขาจะจดจำได้ ว่าหมีต้องทำท่าอย่างไร ทำเสียงอย่างไร ชอบกินน้ำผึ้ง”

(คุณบัวทมาวดี ภัคดีวิบูลย์ คุณแม่ “น้องกาย”)

“คุณแม่คิดว่าการเล่นบทบาทสมมติ ทำให้เขาเรียนรู้และเข้าใจลำดับความสัมพันธ์ เรียนรู้บทบาทว่าสิ่งที่เขากำลังสมมติอยู่ มีหน้าที่อะไร สมมติว่าเขาเป็นหมอ เขาก็เข้าใจแล้วว่า หมอมีหน้าที่อะไร มีอยู่วันหนึ่ง ลูกพี่ลูกน้องของเขาไม่สบาย เขารีบวิ่งไปหาอุปกรณ์ใหญ่เลย แล้วบอกว่าตัวเขาเป็นหมอ มีเข็มฉีดยา จะฉีดยาให้พี่สาว พี่จะได้หาย อย่างเรียนเรื่อง “เป็นนก เป็นเป็ด” เขาก็จะเอากลับไปเล่นที่บ้านว่า เขาเป็นพ่อนกแม่นก หาอาหารให้ลูกนกกิน เขาก็จะไปหาตะกร้า สมมติเอาโน่นนี่มาว่าเป็นไข่ แล้วค่อยๆ ประคองไข่ไปใส่ที่รังนก คือเขาจะเอากิจกรรมกลับไปเล่นที่บ้านเล่นเหมือนที่นี้เลย มีอยู่ครั้งหนึ่งเพิ่งเรียนเรื่อง “จดหมาย” (Mail carrier) คือบ้านที่เขาอยู่ไม่มีตู้จดหมาย แต่พอไปที่บ้านคุณปู่คุณย่า เขาก็จะชี้ บอกว่า “นี่ไง ตู้จดหมาย” พอดีมีบุรุษไปรษณีย์มาส่งจดหมายพอดี เขาก็รีบวิ่งออกมาดู เขาบอกว่าคุณลุงมีมอเตอร์ไซด์เหมือนที่ “จิมโบรี” สอนเลย คือเขาเรียนรู้คำนั้น “บุรุษไปรษณีย์” รู้ว่าชีวิตจริงบุรุษไปรษณีย์ มีหน้าที่ส่งจดหมาย”

(คุณดุษณี รวยพูนพันธ์ คุณแม่ “น้องเคนจิ”)

“การเล่นบทบาทสมมติ พัฒนาด้านสมองน้องมากๆเลยคะ เวลาที่น้องเริ่มสมมติเป็น น้องก็จะได้จินตนาการ สมมติเป็นคนขับรถ เวลานั้นน้องเห็นเชือกวางอยู่ น้องก็ทำเป็นรถไฟเหมือนที่ “จิมโบรี” เป็นคนขับ พาคนขึ้น พาคนลง เหมือนน้องได้เรียนรู้เป็นระบบว่า คนนี้เป็นแบบนี้ ที่สำคัญคือ หัวข้อ“บุรุษไปรษณีย์” ที่เพิ่งเรียนไป เราชี้ให้เขาดูบุรุษไปรษณีย์ตัวจริง เขาก็อยากเป็นบุรุษไปรษณีย์ เขาจะไปส่งของ เขาได้รู้ว่าบุรุษไปรษณีย์มีหน้าที่ส่งจดหมาย ไม่ได้ทำอย่างอื่น คิดว่าพัฒนานะ พัฒนามากๆ เขารู้ว่าแต่ละคนทำงานอะไร ไม่เหมือนกัน ถ้าสุดเพิ่งเอาไปเล่นที่บ้าน “ไปรษณีย์” นี่สนุกมากเลย ตั้งแต่เอากะดาษมาทำจดหมาย ตัดกระดาษแข็งมาเป็นแสตมป์ และก็พาเขาไปดูที่ตู้ไปรษณีย์หน้าบ้าน โชคดีที่บุรุษไปรษณีย์ผ่านมาส่งจดหมายพอดี เราก็ให้เขาสวัสดิ์คุณลุง ตอนแรกเขาไม่รู้ว่าคุณลุงคือใคร พอตอนหลังเราบอกเขาว่าเป็นบุรุษไปรษณีย์ เขาตื่นเต้นมาก แล้วเราก็มาเล่นกันในบ้าน เอาจดหมายร่อนไปทั่วบ้าน พอเขาหันมาเห็นจดหมาย เขาจะดีใจมาก รีบวิ่งไปหยิบจดหมายมาใส่ตู้ เล่นอย่างนี้ทั้งวันคุณแม่เหนื่อยมาก เพราะต้องคอยเอาจดหมายไปซ่อนให้เขาหา”

(คุณจันทร์รัตน์ กิตติกมลวงษ์ คุณแม่ “น้องบิงโก”)

จะเห็นได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติ ได้ช่วยให้เด็กๆ ได้รู้จัก ลักษณะของสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น รู้ว่าบุรุษไปรษณีย์มีหน้าที่อะไร หมี่กินอะไรเป็นอาหาร สุนัขมีพฤติกรรมอย่างไร ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่อยู่รอบๆตัวเด็ก โดยเด็กสามารถเรียนรู้ได้จากการเล่นบทบาทสมมติ ที่มีการปลุกฝัง การคิด ที่เป็นระบบนั่นเอง นอกจากนั้น การแสดงบทบาทสมมติ ยังสอนให้เด็กๆ คิดอย่างมีเหตุและผล คิดแก้ไขเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่กำลังสมมติได้

“ตอนที่เริ่มเรียนเกี่ยวกับบทบาทสมมติ น้องยังงงๆ และเริ่มปรับตัวอยู่ เพราะมันเปลี่ยนไปจากที่เคยเรียนเดิมที่เป็นคำศัพท์ที่ตรงข้ามกัน พอมาซักระยะหนึ่งพอน้องเริ่มปรับตัวได้ น้องก็จะเริ่มเข้าใจว่า บุคคลนี้ มีหน้าที่อย่างไร อย่างเรียนเรื่อง “นักดับเพลิง”

คุณแม่จะไปคอยถาม ไปทวนกับเขาที่บ้าน ถ้าไฟไหม้ “น้องมีมี” ต้องทำยังไง เขาก็จะบอกว่าต้องใช้น้ำนะ คือเหมือนกับเขาคิดแก้ปัญหาได้ และก็เรียนรู้ลำดับเหตุการณ์ได้ว่า ถ้าเกิดเหตุการณ์ เขาควรจะต้องเตรียมตัวอย่างไร และจะต้องช่วยเหลืออะไรบ้าง”

(คุณสุวรรณี สูงสุวรรณ คุณแม่ “น้องมีมี”)

“สำหรับ “น้องแอนนี่” หลังจากเรียนผ่านบทบาทสมมติ รู้สึกว่าเขาจะคิดอะไรได้ซับซ้อนขึ้น ชอบสมมติตัวเองเป็นแม่ครัว ตอนนั้นเรียนการทำพิซซ่า น้องสนุกมาก น้องรู้จักสมมติสิ่งที่ครูให้ คือ ลูกบอลนึ่มๆ เอามาวิดเป็นแป้ง เหมือนกับเขาจินตนาการได้ว่า นวดแล้วนะ เดียวมันจะแบน ต้องใส่ไข่ ใส่น้ำตาล คือเขาจะจินตนาการได้ตามที่เขาเห็นจากรูปภาพที่ครูให้ดู และที่บ้านจะมีของเล่นเป็นเครื่องครัว มีเตาแก๊ส เขาก็จะสมมติเอาหม้อมาเติมน้ำ คือของเล่นสมัยนี้มันเหมือนจริงมาก เขาก็จะทำมามาให้คุณแม่พอบอกคุณแม่ท่าน จะถามว่า ใส่ผักไหม ใส่ไข่หรือเปล่า ใส่พริกไทยหรือซีอิ๊ว พอทำเสร็จคุณแม่ท่านบอกเขาว่า โอ๊ย เผ็ดจังเลย เขาก็จะไปเอาแก้วมาใส่น้ำให้ แล้วก็บอกกับเราด้วยว่า เป่าก่อนนะมันร้อนเหมือนที่ “จิมโบรี” สอนเลย”

(คุณอรวรรณ ปลอดวิมุติ คุณแม่ “น้องแอนนี่”)

“น้องคิดและคิดแปลงเป็น สมมติว่า เรื่อง “รถยนต์” เขาตัดแปลงเป็น คิดตามเป็น พอคุณครูให้สัญญาณไฟแดง เขาก็จะหยุด ถ้าไฟเขียวมาแล้ว เพื่อนข้างหน้ายังไม่ไป เขาจะรู้จักบีบแตร คือเขาเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนถนนจริงๆมาใช้ บีบแตรทำเสียงป๊นๆ ให้เพื่อนเดินไป รถติดแล้ว”

(คุณอรวรรณ นัชชภาคย์ คุณแม่ “น้องกร”)

จากคำบอกเล่าต่างๆ ของผู้ปกครอง สามารถสรุปได้ว่า การเล่นผ่านการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาได้ โดยฝึกให้เด็กคิดอย่างเป็นระบบ เรียนรู้ลำดับเหตุการณ์ และหน้าที่ของบทบาทที่กำลังแสดง เช่น “น้องมีมี” ได้เรียนรู้ว่านักดับเพลิงมีหน้าที่ใช้น้ำดับไฟ “น้องเคนจิ” และ “น้องบิงโก” ได้เรียนรู้ว่าบุรุษไปรษณีย์ มีหน้าที่คอยส่งจดหมาย ส่วนผู้ที่ขึ้นขอบรถอย่าง “น้องกร” เรียนรู้จักกฎจราจรง่ายๆ ผ่านสัญลักษณ์ไฟเขียวไฟแดง เป็นต้น

ซึ่งสอดคล้องกับผลการตอบแบบสอบถามของผู้ปกครอง (จำนวน 30 คน) ที่พบว่า การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดงนั้น สามารถพัฒนาทักษะทางด้านสติปัญญาได้ร้อยละ 66.66 นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้สอนพบว่า การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กทางด้านสติปัญญาได้ โดยการฝึกให้เด็กได้ใช้จินตนาการ ปาฐกถา จินตนาการ (2547 : 29) ได้กล่าวว่า ประโยชน์ของบทบาทสมมติ หรือการแสดงละคร สามารถพัฒนาจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพราะจินตนาการเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ที่จะสานต่อไปถึงการลงมือสร้างสรรค์ ดังนั้น การแสดงบทบาทสมมติจึงเป็นจุดเริ่มต้นง่ายๆ ที่ฝึกฝนพัฒนาการด้านสติปัญญาให้เด็กได้คิดและสร้างสรรค์ตามจินตนาการของตัวเอง

“การได้เล่นบทบาทสมมติ คือ การได้ใช้จินตนาการ การได้ใช้จินตนาการคือการได้ใช้ความคิด ซึ่งเด็ก ๆ เมื่อได้เรียนรู้ผ่านการเล่นบทบาทสมมติจากที่นี่ เขาสามารถคิดต่อได้จากกิจกรรมที่ได้ทำจาก “จิมโบรี” เช่น หัวข้อเรื่อง “Ocean Adventure” มาที่ “จิมโบรี” เขาได้ลงเรือดำน้ำ ซึ่งก็คือเครื่องเล่นที่สมมติขึ้นไปใต้ท้องทะเล เมื่อเขากลับไปบ้าน คุณแม่เล่าให้ฟังว่า น้องไปหาแว่นตาคุณแม่มาได้ ทำท่าว่ายนน้ำอยู่บนโซฟาที่บ้าน เอาผ้าห่มมาคลุมตัวเอง บอกว่ากำลังนั่งเรือดำน้ำจะลงไปใต้ทะเลไปเจอปลานีโม ไปเจอปะการังที่เหมือนกิ่งไม้แห้ง

(คุณสำรวจ บุญเฮ้าส์ – ประสพการณ์ทำงาน 1 ปี)

“เด็กกับการใช้จินตนาการ จินตนาการ เป็นสิ่งที่เขามีอยู่แล้ว แต่ การมาเรียนรู้ผ่านการเล่นบทบาทสมมติมันทำให้จินตนาการที่เขา มีอยู่ในตัวได้ถูกกระตุ้นให้ใช้มากขึ้นและสม่ำเสมอ แน่ใจว่า สมองเวลาได้คิด ได้ถูกกระตุ้นมันจะเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันไป แตะกิ่งก้านสาขาออกไป การมาเล่นที่ได้ใช้จินตนาการการเล่น บทบาทสมมติ มันก็จะเหมือนกับว่าสมองกำลังออกกำลังกายอยู่ ได้บริหารสมอง ได้ใช้จินตนาการ เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีน้อง คนหนึ่ง เรียนเรื่อง “Kitchen Helper” (ผู้ช่วยพ่อครัวแม่ครัว) ใน กิจกรรมมีการต้มไข่ให้คุณแม่ พี่ที่สอนก็บอกกับเด็กๆว่า เด็กๆ ต้องระวังนะไข่มันร้อนมาก ต้องเป่าก่อน เมื่อหมดเวลาเรียน พอ พี่จะเก็บของน้องเขาก็ใจดีวิ่งเข้ามาเล่นด้วย เข้ามาช่วงเก็บ บังเอิญเขามาช่วยเก็บไข่ที่อยู่นอกตะกร้า เขาก็บอกว่า “อ้าว... ไข่หายร้อนแล้วนี่นา” นี่คือตัวอย่างจากการคิดของเด็กที่เขาได้คิด อยู่ตลอดเวลา”

(คุณวรรณศิริ โชติชนาวงศ์ – ประสบการณ์ทำงาน 1 ปี)

จะเห็นได้ว่า การเล่นบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาได้ เพราะ เด็กๆ ได้ฝึกใช้จินตนาการ ได้คิดตามเรื่องราวที่ได้กำหนดขึ้น โดยความคิดเหล่านี้ ไม่ได้หยุดแค่ใน เวลาที่เรียน หรือเล่นเท่านั้น แต่เด็กๆ ยังสามารถไปคิดต่อยอดเองได้ที่บ้าน ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ เนื้อเรื่องที่ได้อ่านขึ้นด้วยตัวเองอีกด้วย และนอกจากเด็กๆ จะได้ฝึกฝนการใช้จินตนาการ และ ความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการเล่นบทบาทสมมติแล้ว การคิดที่เด็กๆ ได้จากการจินตนาการนี้ ยังเป็น การคิดที่เป็นระบบ เพราะในรายละเอียดแต่ละการกระทำของบทบาทสมมติ มักจะมีที่ไปที่ไป มี เหตุและมีผลเสมอ ดังนั้น เด็กๆจะได้เรียนรู้เหตุและผลเหล่านี้ จากการเล่นบทบาทสมมติด้วย

“การเล่นบทบาทสมมติมันค่อนข้างสำคัญมาก หมายถึง เด็ก สามารถที่จะเชื่อมโยงเรื่องราวหรือฝึกใช้จินตนาการในการสมมติ การจินตนาการการสมมติเหล่านี้จริงๆแล้วมันเป็นสิ่งที่คนเราใช้ใน ชีวิตประจำวัน แต่เราอาจจะลืมคิดไปว่านี่แหละคือการจินตนาการ ซึ่งถ้าเราได้รับการสนับสนุนมาตั้งแต่เด็ก มันเหมือนกับว่าเป็นการ

ปูพื้นฐานที่ดี เช่น คนที่เรียนเศรษฐศาสตร์เขาต้องใช้จินตนาการ เพราะเขาต้องทำนายหรือคาดคะเนว่าในไตรมาสนี้มันจะขึ้น มันจะลงเท่าไร มันจะไปทางไหน จริงๆการคาดคะเนเหล่านี้ก็มาจากการจินตนาการ หรือการเชื่อมโยงเหตุการณ์ว่า ในขณะที่มัน เป็นอยู่ในอนาคตมันจะเป็นอย่างไร

(คุณวรรณวิทย์ จันทร์ฉายวัฒน์ – ประสบการณ์ทำงาน 6 ปี)

“การเล่นจินตนาการแต่ละหัวข้อ มันมีประโยชน์ต่อเด็กๆอยู่แล้ว เช่น สมมติว่าเราได้มีการขับรถ มีอุปกรณ์อันหนึ่ง สมมติว่าเป็น พวงมาลัยรถ ขับรถไปกับพี่ๆ เพื่อนๆ เขาจะให้เห็นสิ่งรอบๆตัว ได้เรียนรู้จากการใช้ชีวิตประจำวันว่านี่คือรถ มีอุปกรณ์แบบนี้ที่ใช้ ในการขับ เป็นการเชื่อมโยงความคิดตามความเป็นจริงในสังคม หรือ เราไปเที่ยวเล่นตกลา เด็กๆจะได้รู้จักชีวิตของสัตว์น้ำว่ามัน ต้องอาศัยอยู่ในน้ำ และการตกลา ต้องใช้อุปกรณ์อะไร ต้องทำ ยังไง ต้องหย่อนเบ็ดลงไปในน้ำก่อน ปลาถึงจะกินเบ็ด รู้จัก วิธีการเชื่อมโยงของความคิด ซึ่งทั้งหมดมันเป็นการใช้จินตนาการ ทั้งหมดเลยในการเล่นในห้องตรงนี้แหละที่ทำให้เด็กๆได้มี พัฒนาการทางด้านความรู้ และความคิด”

(คุณวีระวุธ ชื่นสมบัติ – ประสบการณ์ทำงาน 6 ปี)

การเรียนรู้ผ่านการเล่นบทบาทสมมติ จึงเป็นการเล่นที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาได้ดีอย่างยิ่ง เด็กๆจะได้เรียนรู้เชื่อมโยงเหตุการณ์ จากเหตุการณ์หนึ่งไปสู่อีกเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานทางด้านการจัดระบบความคิดได้ง่าย ให้กับเด็กๆว่า การทำอะไรต้องมีเหตุผล มีที่มาและที่ไปเสมอนั่นเอง ดังนั้น จากผลการวิจัย จะเห็นได้ว่า การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ได้โดยการ

1. การแสดงบทบาทสมมติ ทำให้เด็กๆได้เรียนรู้ลักษณะท่าทาง พฤติกรรม ลักษณะนิสัยของสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว เช่น เรียนรู้ว่าสุนัขมีสี่ขา ขอบขุดหลุมหากกระดูก ลิงชอบโหนบนต้นไม้และชอบกินกล้วย เป็นต้น

2. การแสดงบทบาทสมมติ ทำให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ถึง ลำดับความสัมพันธ์ บทบาทหน้าที่ของสิ่งๆที่กำลังสมมติอยู่ เช่น เรียนรู้ว่า นักดับเพลิงมีหน้าที่ดับไฟและช่วยเหลือบุคคลที่ได้รับบาดเจ็บ ความเดือดร้อน บุรุษไปรษณีย์มีหน้าที่ส่งจดหมาย

3. การแสดงบทบาทสมมติ ช่วยให้เด็กๆ เกิดการคิดอย่างมีระบบ รู้ถึงเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นก่อนหลัง เรียนรู้จักเหตุและผล เช่น กิจกรรม “Kitchen Helper” (ผู้ช่วยพ่อครัวแม่ครัว) เด็กๆ จะได้เรียนรู้ว่า นำไข่ไปต้มในน้ำร้อนไข่จะสุกและสามารถกินได้ แต่ก่อนกินเด็กๆ ต้องระวัง ควรเป่าให้หายร้อนก่อน เป็นต้น

3. พัฒนาการด้านภาษา

วัยเด็ก เป็นวัยที่มีช่วงพัฒนาการด้านภาษาอย่างรวดเร็ว เด็กสามารถเรียนรู้คำศัพท์จากคนใกล้ตัว มีการรับรู้รับฟังอย่างเข้าใจและสามารถโต้ตอบได้ แต่พัฒนาการทางด้านภาษาของเด็กแต่ละคนไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับการเลี้ยงดูและการเอาใจใส่จากผู้ปกครองด้วยเช่นกัน

สำหรับกิจกรรมของ ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” ได้มีการส่งเสริมในเรื่องพัฒนาการทางด้านภาษาอย่างเห็นได้ชัด เพราะรูปแบบกิจกรรมที่นำมาสอนให้กับเด็กในแต่ละช่วงวัย เป็นการสอนที่เป็นลักษณะ Bilingual สอน 2 ภาษา คือทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในระหว่างการทำกิจกรรมจะเน้นเรื่องการสื่อสารระหว่างคุณครู คุณพ่อ คุณแม่ และน้อง เช่น การพูดถามตอบ การฟังคำสั่ง การปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

โดยกิจกรรม Play & Learn ได้แบ่งระดับชั้นเรียนออกเป็น 7 ระดับชั้น ดังนี้

ระดับชั้นที่ 1 (0 – 6 เดือน)	พัฒนาการด้านภาษาของเด็กในวัยนี้ จะเป็นการรับรู้ความรู้สึกทางภาษากายที่คุณพ่อคุณแม่มอบให้ในระหว่างการทำกิจกรรม เช่น การสัมผัสด้วยการนวดเบาๆตามร่างกาย เพื่อให้เด็กรู้สึกผ่อนคลาย เป็นต้น
ระดับชั้นที่ 2 (6 – 10 เดือน)	เด็กในวัยนี้ เริ่มเรียนรู้ภาษาได้จากการฟัง น้ำเสียงที่อ่อนโยน หรือ ดุตัน เขาสามารถแยกแยะได้ ดังนั้น เมื่อทำกิจกรรม หรือเล่นกับอุปกรณ์ที่เขารู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย เช่น การนั่งโยกอยู่บนอุปกรณ์ที่มีลม เมื่อผู้ปกครองมองตาและพูดอย่างอ่อนโยน ให้กำลังใจเขา

เด็กจะรู้สึกผ่อนคลาย และมั่นใจกับการทำกิจกรรมมากขึ้น และเมื่อเขาสามารถทำได้และทำสำเร็จ “การปรบมือ” ให้กับเขา เปรียบเสมือนเป็นคำชมและให้กำลังใจที่เขาจะสามารถรับรู้ได้

- ระดับขั้นที่ 3 (10 – 16 เดือน) กิจกรรมสำหรับเด็กในวัยนี้จะเน้นในเรื่องของการสื่อสารเป็นหลัก โดยเป็นการสื่อสารผ่านการเล่นกิจกรรม เช่น เมื่อระหว่างที่เล่นกิจกรรมกับอุปกรณ์ที่อยู่ในห้องเรียน Play & Learn โดยเจอกับ Slide ซึ่งเป็นทางลงที่ลาดชัน เด็กๆจะต้องสื่อสารกับผู้ปกครองหรือครูผู้นำกิจกรรมว่าต้องการได้รับความช่วยเหลือ
- ระดับขั้นที่ 4 (16 – 22 เดือน) กิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาการทางด้านภาษาของเด็กวัยนี้ เป็นรูปแบบให้เรียนรู้ภาษาหรือคำศัพท์ผ่านทางการเล่น เช่น หัวข้อเรื่อง Up and Down (ขึ้นและลง) เมื่อเด็กๆขึ้นอุปกรณ์การเล่น และไปอยู่ในที่สูง ครูและผู้ปกครองจะคอยกระตุ้นให้เด็กๆยกมือขึ้น แล้วพูดคำว่า “Up” และลงจากที่สูงให้พูดคำว่า “Down”
- ระดับขั้นที่ 5 (22 – 28 เดือน) เป็นการเรียนรู้ภาษาผ่านกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ ดังนั้น ภาษาที่ใช้ในเด็กระดับขั้นนี้จะเป็นทั้งภาษากายและภาษาพูดไปพร้อมๆกัน เช่น หัวข้อเรื่อง Big Bear Little Bear (เจ้าหมีตัวใหญ่และเจ้าหมีตัวเล็ก) เรียนรู้ลักษณะของหมี โดยการสมมติบทบาทเดินและคำรามแบบหมี โดยคุณครูจะแทรกคำถาม How the bear walk? (หมีมีลักษณะการเดินอย่างไร) รวมทั้งในกิจกรรมจะมีการถามตอบอยู่ตลอดเวลา เพื่อเป็นการกระตุ้นพัฒนาการทางด้านภาษาอีกทางหนึ่ง

ระดับชั้นที่ 6 (28 – 36 เดือน) กิจกรรมของเด็กในช่วงวัยนี้ จะเป็นเหตุและเป็นผลมากขึ้นในแต่ละกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องกัน ดังนั้น คุณครูจะมีคำถามกับเด็กตลอดเวลา เพื่อดูปฏิกริยาของเด็กว่าเข้าใจในเรื่องที่กำลังสมมติอยู่หรือไม่ เช่น หัวข้อเรื่อง “Zoo” (สวนสัตว์) เมื่อเด็ก ๆ ต้องขึ้นรถไปสวนสัตว์ คุณครูผู้นำซึ่งสมมติบทบาทเป็นพนักงานเก็บค่าโดยสาร จะถามเด็ก ๆ ที่จะขึ้นรถไปลงที่ไหน (Where are you going?) (หนูกำลังจะไปไหนจ๊ะ) เด็ก ๆ ต้องมีการสื่อสารตอบกลับมว่า ไปสวนสัตว์ เป็นต้น

ระดับชั้นที่ 7 (3 – 5 ปี) สำหรับขั้นโตสุด ฝึกในเรื่องการออกเสียงตัวอักษรภาษาอังกฤษให้ถูกต้อง และฝึกการโต้ตอบที่เป็นภาษาอังกฤษมากขึ้น ฝึกทักษะการฟังภาษาอังกฤษผ่านเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ (Imagination desk) เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเด็กเล็กหรือเด็กโต ก็สามารถฝึกทักษะพัฒนาการทางด้านภาษาได้ เพียงแต่การส่งเสริมเท่านั้น ควรให้เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเขานั้นเอง และหนึ่งในวิธีการที่สามารถฝึกหรือพัฒนาทักษะพัฒนาการด้านภาษาของเด็กเล็ก อายุ 2-3 ขวบ คือ การเล่นบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร โดยปาริชาติ จึงวิวัฒนาการณ์ (2547 : 30) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทสมมติหรือการแสดงละคร สามารถพัฒนาทักษะทางด้านภาษา ด้วยการสื่อสารกับผู้อื่น จากการใช้ทักษะการพูด การอ่าน การเคลื่อนไหวในการแสดง เพราะการแสดงละคร หรือการเล่นบทบาทสมมติ เป็นกระบวนการที่ใช้ทักษะ การสื่อสารทุกขั้นตอน ซึ่งสิ่งสำคัญสำหรับกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติของเด็กเล็ก คือ การฟังคำสั่งและการฟังเรื่องราวที่จะสมมติ เพราะสิ่งนี้จะนำเด็ก ๆ ไปสู่ความเข้าใจในกิจกรรมและสามารถคิดตามได้

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษาได้ โดยการรับรู้จากการตอบรับของเด็ก ๆ ทั้ง 10 กรณีศึกษา ซึ่งการตอบรับในด้านพัฒนาการทางด้านภาษาต่อเด็กนั้น แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1. ฟังคำสั่งและทำตามอย่างรู้เรื่องและรวดเร็ว ซึ่งเป็นการตอบโต้กลับทางภาษากายที่เขาเข้าใจในสิ่งที่ครูสื่อสาร

“น้องกาย” “น้องเป่า” “น้องแอนนี่” “น้องหมูแฮม” สามารถทำตามกิจกรรมได้ดี โดยฟังคำสั่งและเรื่องราวรู้เรื่อง แต่ยังไม่มีการพูดโต้ตอบในชั้นเรียน ซึ่งการฟังคำสั่งและสามารถปฏิบัติได้ตามอย่างถูกต้อง นั่นคือ เด็กได้ฝึกทักษะทางด้านพัฒนาการภาษาแล้ว เช่น การเรียนผ่านหัวข้อเรื่อง “My House” (บ้านของฉัน) คุณครูผู้นำกิจกรรมชักชวนให้เด็กช่วยกันดูทำความสะอาดบ้าน “น้องกาย” ก็รีบไปเอาผ้ามาแล้วถูอย่างขยันขันแข็ง และเมื่อถูนานๆเข้า ก็หันมามองคุณครูผู้นำกิจกรรมคล้ายกับส่งสัญญาณถามว่าสะอาดหรือยัง และเมื่อคุณครูบอกว่ายังไม่สะอาด “น้องกาย” ก็ยังคงถูต่อไปอย่างขะมักเขม้น

“น้องแอนนี่” และ “น้องเป่า” เวลาทำกิจกรรมบทบาทสมมติ เช่น ทำพิซซ่าเสร็จ คุณครูผู้นำกิจกรรมก็บอกว่า ร้อนนะต้องเป่าก่อนนะค่อยกิน น้องก็จะเป่าพิซซ่า จนแก้มปูด แล้วก็ทำท่ากินอย่างเอร็ดอร่อย และแสดงความใจดี ด้วยการแบ่งให้คุณแม่และคุณครูผู้นำกิจกรรมด้วย

2. ฟังคำสั่งและทำตามกิจกรรมพร้อมทั้งมีการโต้ตอบกลับเป็นภาษาพูด ซึ่งโดยส่วนใหญ่ น้องๆจะกล้าพูด กล้าทำ และสื่อสารไปกับการเล่นบทบาทสมมติ

“น้องเคนจิ” “น้องกร” และ “น้องบิงโก” ทั้ง 3 คน มีความรู้สึกสนุกไปกับกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติมาก และจะเชื่อในสิ่งที่ตัวเองกำลังเล่น และรู้สึกไปกับหัวข้อที่เล่น เช่น มีเหตุการณ์ไฟไหม้สวนสัตว์แห่งหนึ่ง เด็กๆซึ่งสมมติบทบาทเป็นนักดับเพลิงต้องช่วยกันรีบไปดับไฟ และช่วยเหลือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ เมื่อครูผู้นำได้เปิดเรื่องราวสมมตินี้ให้เด็กๆฟัง “น้องเคนจิ” ก็รีบวิ่งไปช่วยดับไฟพร้อมกับเอ่ยว่า “ใจเย็นๆ เคนจิมาช่วยแล้ว” ซึ่งเป็นส่วนที่เขาคิดและเอ่ยออกมาเอง

“น้องกร” เรียนเรื่อง “Car” (รถยนต์) ในการเรียนจะสมมติให้เด็กๆขับรถขึ้นทางด่วน โดยขึ้นอุโมงค์หรือเครื่องเล่น ซึ่งเป็นทางต่างระดับ จึงทำให้เด็กๆต้องระวังตัว การเดินก็จะช้าลง “น้องกร” เขาบอกเพื่อนที่อยู่ข้างหน้าว่า “ป๊นๆ รถติดแล้ว” พร้อมกับทำท่ากอดแตรบนเครื่องเล่นที่สมมติว่าเป็นพวงมาลัย

“น้องบิงโก” ไปเที่ยวฟาร์ม ไปช่วยเลี้ยงม้า “น้องบิงโก” ก็ให้ความร่วมมือดีมาก รีบวิ่งหาหญ้าให้ม้ากิน พร้อมกับบอกว่า “ม้าหิวแล้ว ม้าหิวแล้ว”

“น้องต้นกล้า” “น้องมีมี” และ “น้องนีน่า” น้องๆจะมีผู้ปกครองหรือพี่เลี้ยงคอยเป็นผู้กระตุ้นที่ดี ในการถามตอบและร่วมเล่นกิจกรรม ทำให้พวกเขาได้คิดตามและพูดตามได้ เช่น เวลา “น้องมีมี” จะไปเล่นกิจกรรมอะไร คุณแม่ก็จะคอยกระตุ้นคอยถาม เช่น การสมมติตัวเองเป็นกบ คุณแม่จะคอยถามในระหว่างการทำกิจกรรมตลอดว่า “กบร้องยังไงคะมีมี” มีมีก็ตอบว่า “อ๊บบ๊บบ” พร้อมทั้งทำท่ากระโดดไปด้วย ซึ่งก็เหมือนกับ “น้องนีน่า” และ “น้องต้นกล้า” ที่มีคุณพ่อหรือพี่เลี้ยงวิ่งตามเล่นด้วยกัน ซึ่งเป็นการกระตุ้นเด็กเล็กได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่า น้องๆทั้ง 10 กรณีศึกษา แต่ละคนมีพัฒนาการทางภาษาที่แตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตาม การเล่นเกมบทบาทสมมติก็เป็นการกระตุ้นอีกทางหนึ่งที่จะทำให้น้องๆ ได้เรียนรู้ กล้าคิด กล้าพูดกับคนอื่น ในสถานที่อื่นๆ ที่แตกต่างจากที่คุ้นเคยอย่างที่บ้าน

ผลการวิจัยข้างต้น ได้สอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปกครอง ที่พบว่า การเล่นเกมบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษาของเด็กๆได้ เพราะการเรียนรู้ภาษา ผ่านการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ เป็นการเสริมสร้างหรือกระตุ้นทักษะทางภาษาและทางความคิดไปพร้อมๆกัน ซึ่งการเล่นกิจกรรมที่เกี่ยวกับบทบาทสมมติ มักจะมีการโต้ตอบกันระหว่างคุณครูผู้นำกิจกรรมและเด็กๆ เพื่อให้เรื่องราวดำเนินต่อไปได้ โดยภาษาที่เด็กๆได้ตอบกลับมานั้น จะมีเหตุและผลมากขึ้น และนอกจากการโต้ตอบที่เป็นภาษาพูด เด็กๆจะได้เรียนรู้ภาษาท่าทาง (Body Language) จากบทบาทที่สมมติด้วย

“น้องกายจะรู้จักตอบในห้องมากขึ้น เช่นในห้องจะมีรูปภาพ เพื่อให้เรียนรู้ว่าอันนี้คืออะไร ตัวนี้สีอะไร น้องก็จะพยายามตอบ แล้วก็เรียนรู้ท่าทางไปด้วย เช่น แม่จะถามว่าเป็นหมีต้องทำท่าอย่างไร แล้วหมีร้องยังไง น้องก็จะบอกว่า หมีพูดไม่ได้ แล้วก็ทำท่าออกมาพร้อมกับเปล่งเสียงคำราม คือ น้องจะเข้าใจว่าหมีเป็นยังไง ต้องทำท่ายังไง”

(คุณปัทมาวดี ภัคดีวิบูลย์ คุณแม่ “น้องกาย”)

“เรื่องภาษา “น้องนี่น่า” จะจำได้มาก เช่น คุณแม่ถามว่า ตัวอะไร มีปีกสวยๆบินได้ น้องก็จะบอกว่า “Butterfly” (ผีเสื้อ) พร้อมกับ ทำท่าบินให้ดู”

(คุณชญาณี ศิริวงษ์ศิลป์ คุณแม่ “น้องนี่น่า”)

จะเห็นได้ว่า เด็กๆสามารถเรียนรู้จากสิ่งรอบๆตัว และอธิบายลักษณะของสิ่งต่างๆ เหล่านั้น จากท่าทางที่แสดงออก และสามารถจดจำ เข้าใจ ภาษาต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นภาษาไทยหรือ ภาษาอังกฤษ จากการแสดงบทบาทสมมติได้

“เรื่องภาษาตอนที่น้องเรียนเรื่องรถ แต่ก่อนน้องจะพูดว่า “บรีนนๆ” หมายถึงรถของเขา แต่เดี๋ยวนี้น้องจะเริ่มรู้แล้วว่า “Car” หมายถึง “รถยนต์” ภาษาของน้องก็จะดีขึ้น น้องจะได้คำศัพท์ใหม่ๆมากขึ้น”

(คุณวรวรรณ นัชชภาคย์ คุณแม่ “น้องกร”)

“น้องจะเรียนรู้ในเรื่องภาษาค่อนข้างมากค่ะ อย่าง “สุนัข” น้องจะรู้ว่าคือ “Dog” “ปลา” เรียกว่า “Fish” “ช้าง” เรียกว่า “Elephant” สำหรับเด็กๆ คุณแม่ว่าต้องย้ำบ่อยๆ ซ้ำๆ เขาจะจดจำได้”

(คุณนันทวี สิงห์พี คุณแม่ “น้องหมูแฮม”)

“การเล่นบทบาทสมมติ น้องจะได้ภาษาที่แปลกใหม่ ที่ไม่ได้ใช้ใน ชีวิตประจำวัน น้องสามารถที่จะเรียนรู้และจดจำได้ เช่น คำว่า “เฟรนช์ฟรายด์” น้องก็ไปจำมา เพราะว่ามันเกิดจากความสนุก และเป็นความทรงจำที่ดี”

(คุณจันทรัตน์ กิตติกลมวงส์ คุณแม่ “น้องบิงโก”)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากความเห็นของผู้ปกครอง ทำให้ทราบว่า การเล่นผ่านการแสดงบทบาทสมมติ สามารถทำให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านภาษาที่ดีขึ้น กล่าวได้ตอบ จุดจำ ในสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ รวมไปถึงการได้รู้จักคำศัพท์ใหม่ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการตอบแบบสอบถามของผู้ปกครอง (จำนวน 30 คน) ที่พบว่า การส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง สามารถพัฒนาทักษะทางด้านภาษาได้ ร้อยละ 6.66 นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้สอน พบว่า การเล่นผ่านการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษาได้โดย

การเล่นบทบาทสมมติ เป็นการเล่นที่เป็นเรื่องราว ดังนั้น เด็กๆต้องเรียนรู้การฟังคำสั่งการเล่นตามเรื่องราวที่ได้กำหนดไว้ มีการโต้ตอบกันระหว่างครูผู้นำกิจกรรมและเด็กๆในชั้นเรียนตามบทบาทต่างๆที่ตัวเองกำลังสมมติอยู่ และได้เรียนรู้ภาษา หรือคำใหม่ๆผ่านหัวข้อการเล่นอีกด้วย

“การเล่นบทบาทสมมติ ได้แน่นอน คือเรื่องของภาษา เริ่มจากการฟังว่าสิ่งที่ครูผู้นำกิจกรรมเล่าคืออะไร ถ้าพูดถึงการพัฒนาการทางด้านสื่อสาร หรือ ภาษา ต้องเริ่มจากการฟัง คือ เข้าใจความหมายหรือไม่ เมื่อเข้าใจแล้วสามารถทำตามได้นั้นคือ น้องพัฒนาการทางด้านภาษาแล้ว

(คุณณัชชา จิตตวิเชียร – ประสพการณ์ทำงาน 9 ปี)

“การเล่นบทบาทสมมติ ก็เหมือนกับการแสดงละครที่ต้องมีการสื่อสารออกมา น้องบางคนเห็นได้ชัดเลยว่ามีพัฒนาการทางด้านภาษาผ่านการแสดงบทบาทสมมติจริงๆ เช่น เป็นบุรุษไปรษณีย์ น้องก็ไปเล่นกระดิ่งเครื่องเล่นที่สมมติว่าเป็นประตูบ้าน พร้อมกับพูดว่า “มีใครอยู่ไหมครับ” ซึ่งอาจจะเป็นประโยคที่คุณแม่เกริ่นหรือนำให้ แต่เขาก็สามารถจินตนาการและพูดตามได้สมบทบาทการเป็นบุรุษไปรษณีย์ หรือ มีการถามจากครูที่นำกิจกรรมว่า บุรุษไปรษณีย์เคนจื่ออะไรมาส่งครับวันนี้ น้องเขาก็สามารถตอบเองได้เลยว่า “เอาพัสดุมาส่งครับ” ก็คือมีการโต้ตอบกันไปโต้ตอบกันมาผ่านการเล่นบทบาทสมมติ”

(คุณวรวรรณศิริ โชติชนาวงศ์ – ประสพการณ์ทำงาน 1 ปี)

“การแสดงบทบาทสมมติ ทำให้เด็กๆ ได้คิดและได้ตอบออกมา เช่น ไปซื้อของที่ร้านขายของชำ ก็จะมีบทสนทนาระหว่างผู้ซื้อ (เด็กๆ) กับผู้ขาย (ครู) เช่น ซื้ออะไรคะ จะเอาอะไรไป ทำกับข้าว เด็กๆ เขาก็จะคิดก่อนแล้วแสดงออกด้านการพูด หรือ ท่าทาง โดยการพูดออกมาเลยว่า “หนูอยากได้ไข่ หนูจะไปซื้อ เนย” หรือ เดินไปหยิบของเอาเลยหลังจากได้ยินคำถาม ซึ่งเรื่อง พัฒนาการทางด้านภาษา แม้ไม่ได้ใช้การพูด แต่เป็นการใช้ สัญลักษณ์ท่าทาง เขาอาจผงกหัวแทนคำว่าใช่ ซึ่งก็ถือว่ายังได้ใช้ ภาษา แต่เป็นภาษาท่าทาง”

(คุณภุชณิศ มัชชะเนมี – ประสบการณ์ทำงาน 5 ปี)

จะเห็นได้ว่า การเล่นเกมบทบาทสมมติ ช่วยให้กระบวนการสื่อสารเกิดขึ้นระหว่างการเล่น คือ มีการฟัง ถาม ตอบ ตามเรื่องราวที่ได้สมมติขึ้น ซึ่งเป็นการฝึกทักษะทางด้านพัฒนาการทางด้าน ภาษาของเด็กได้เป็นอย่างดี และสิ่งที่เด็กๆ ได้เรียนรู้ก็อย่างหนึ่ง คือ การได้รู้คำศัพท์หรือภาษา ใหม่ๆ ที่เพิ่มขึ้นนั่นเอง

“น้องจะได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆ ผ่านทางการเล่นเกมบทบาทสมมติ ซึ่ง คุณครูก็จะมีคำถาม – ตอบ อยู่ตลอดเวลา ในขณะที่กำลังเล่น กิจกรรม”

(คุณรณิดา ต้นสินนท์ – ประสบการณ์ทำงาน 3 ปี)

“ได้คำศัพท์ใหม่ ที่เกิดขึ้นจากรีวิวที่ได้เล่น เช่น ช่วยกันสร้าง บ้าน น้องอาจจะยังไม่เคยรู้จักว่าการสร้างบ้านต้องมีค้อน มีตะปู มีการเลื่อยไม้ แต่เมื่อเราให้เขาได้เล่นเกมบทบาทสมมติผ่าน Action ผ่านการกระทำจากการเล่นเกม โดยการตอกตะปูก็อาจจะทำให้ เขาเข้าใจมากขึ้น”

(คุณวรรณวีรย์ จันทร์ฉายรัมย์ – ประสบการณ์ทำงาน 6 ปี)

ดังนั้น การเล่นบทบาทสมมติ สามารถช่วยให้เด็กๆ ได้มีพัฒนาทางด้านภาษาที่ดีขึ้นได้ โดยการฝึกทั้งเรื่องราวและเล่นตามเนื้อหา หรือเรื่องราวที่ได้สมมติขึ้น ทั้งฝึกการกล้าได้ตอบ ที่เป็นทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทาง เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆ ระหว่างการเล่น เป็นต้น

จากผลการวิจัย จะเห็นได้ว่า การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริม พัฒนาการทางด้านพัฒนาการทางด้านภาษาได้โดยการ

1. การแสดงบทบาทสมมติ ช่วยให้เกิดกระบวนการสื่อสารระหว่างการเล่น ทั้งการสื่อสารทางกาย และการสื่อสารโดยการสนทนา ระหว่างครูกับเด็ก ระหว่างผู้ปกครองกับเด็ก หรือระหว่างเด็กด้วยกัน เช่น กิจกรรม At the grocery store (ร้านขายของชำ) คุณครูจะถามเด็กๆ ว่า “วันนี้จะไปซื้ออะไรที่ร้าน” เด็กๆ จะเกิดการสื่อสารตอบกลับมาว่า “ไปซื้อไข่ซื้อปลาค่ะ”
2. การเล่นบทบาทสมมติ ช่วยให้เด็กๆ ได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่น เด็กได้รู้จักคำว่า “Saw the wood” (การเลื่อยไม้) “Hammer the nail” (การตอกตะปู) ในขณะที่ทำกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ หัวข้อเรื่อง “Construction” (การก่อสร้าง) โดยสมมติว่า เราไปช่วยซ่อมบ้านให้พี่ช้างกันหน่อย

4. พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม

พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม เป็นพัฒนาการที่แสดงออกทางความรู้สึก เช่น กลัว มีความสุข ร้องไห้ การปรับตัว โกรธ หรือแม้แต่การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ร่วมเล่นไปกับเด็กในวัยเดียวกันได้ โดยปราศจากความกังวลหรือความกลัว ไม่มีการแย่ง หรือเอาเปรียบคนอื่น กิจกรรมของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” โปรแกรม Play & Learn ได้ออกแบบรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม โดยในทุกๆ อาทิตย์และทุกระดับชั้น จะมีการสอดแทรกการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น การต่อคิวเพื่อเล่นอุปกรณ์ต่างๆ ฝึกการรอคอย การเล่นของทุกอย่างเมื่อเล่นเสร็จแล้วต้องช่วยกันเก็บของ การแบ่งของเล่นกับเพื่อน หรือแม้แต่การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ โดยไม่ให้อึดใจกลัว เป็นต้น

โดยกิจกรรมของโปรแกรม Play & Learn แบ่งออกเป็นทั้งหมด 7 ระดับชั้น ดังนี้

- ระดับที่ 1 (0 - 6 เดือน) เป็นการเรียนรู้พัฒนาการทางด้านอารมณ์จากแม่สู่ลูก โดยเป็นการถ่ายทอดอารมณ์ผ่านทางกรนวดที่จะให้เด็ก ๆ ได้รู้สึกผ่อนคลาย หรือการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มกิจกรรม โดยผ่านบทเพลง และทำท่าประกอบตามเพลง ซึ่งเป็นการกระตุ้นประสาทสัมผัสไปพร้อมๆกัน
- ระดับที่ 2 (6 - 10 เดือน) กิจกรรมในระดับชั้นนี้ จะพยายามให้เด็กวิ่งเล่นไปด้วยกัน และเริ่มสอนในเรื่องการแบ่งสิ่งของให้กับเพื่อนในวัยเดียวกัน
- ระดับที่ 3 (10 - 16 เดือน) กิจกรรมจะเริ่มให้เด็ก ๆ ในวัยนี้เริ่มเล่นด้วยกันไปเป็นกลุ่ม เรียนรู้จักการต่อคิว เวลารื่นเล่นอุปกรณ์ และรู้จักการช่วยกันเก็บของ เมื่อเล่นเสร็จแล้ว เช่น กิจกรรมที่เล่นกับลูกบอล เมื่อเล่นเสร็จเด็ก ๆ ทุกคนต้องช่วยกันเก็บลูกบอลที่กระจายอยู่รอบๆห้องมาใส่ตะกร้า
- ระดับที่ 4 (16 - 22 เดือน) เรียนรู้จักการรอคอยและรอคิว เช่นเดียวกับกิจกรรมในระดับชั้นที่ 3
- ระดับที่ 5 (22 - 28 เดือน) กิจกรรมในระดับชั้นนี้ จะสอนให้เด็ก ๆ รู้จักการแบ่งปัน การช่วยเหลือบุคคลอื่น เช่น การป็นไปเก็บกล้วยบนต้นไม้ ให้พี่ลิงเพราะพี่ลิงหิว การขึ้นอุปกรณ์ต่างๆ สมมติเป็นต้นกล้วยเพื่อขึ้นไปเก็บกล้วยให้ลิง ต้องต่อคิวและคอยเพื่อน เมื่อขึ้นไปได้แล้ว หยิบกล้วยได้คนละ 1 ลูกเท่านั้น เพราะต้องแบ่งให้เพื่อนด้วย

ระดับที่ 6 (28 - 36 เดือน) กิจกรรมในระดับชั้นที่ 6 ก็เช่นเดียวกันที่ใช้บทบาทสมมติมาช่วยในเรื่องการฝึกพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และสังคม เรียนรู้จักการแบ่งปัน การรอคอย การช่วยเหลือ เช่น หัวข้อ “Construction” สมมติให้เด็ก ๆ ทุกคน ไปช่วยซ่อมบ้านของพี่ช้าง ที่โดนพายุฝนหลังคาเลยพังตกลงมา โดยเด็ก ๆ ต้องขึ้นไปสำรวจบ้านก่อน ต้องต่อกันขึ้นไป และต้องระวังไม่ให้บ้านพังด้วย เมื่อสำรวจเสร็จก็มาช่วยกันทำหลังคาบ้านอันใหม่ให้พี่ช้างกัน

ระดับที่ 7 (3 - 5 ปี)

กิจกรรมสำหรับเด็กวัยนี้จะเพิ่มกฎและกติกามากขึ้น เมื่อเริ่มเรียนกิจกรรม เช่น การเขียนตัวอักษร จะมีอุปกรณ์ให้กดและฟังเสียงอ่าน แนนอนอยู่แล้วที่เด็ก ๆ ทุกคนต้องอยากกด แต่เราจะมีกฎกติกาการเล่นเกมส์ หรือการต่อกิว มาเป็นเงื่อนไขให้เด็กได้กดและฟังการออกเสียงของตัวอักษรทีละคน

ดังนั้นเมื่อเด็กในแต่ละช่วงวัย เข้ามาเล่นกิจกรรมที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” ซึ่งเหมือนสถานที่จำลอง เปรียบเสมือนเป็นโรงเรียนเล็กๆสำหรับเด็ก ก็จะได้เรียนรู้วิธีการการปรับตัว และการอยู่ร่วมกับคนอื่นไปโดยปริยาย

จากการเล่นเกมและการแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งเป็นกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม ทุกกิจกรรมจะมีกฎกติกา รวมไปถึงระเบียบวินัยที่ผู้เล่นต้องปฏิบัติตามกฎนั้น ตลอดจนการได้เรียนรู้การแบ่งปัน การเสียสละ การช่วยเหลือคนอื่น โดยสิ่งต่างๆเหล่านี้เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ไปในระหว่างการกระทำหรือการเล่นกิจกรรมนั่นเอง โดยสอดคล้องกับบรรดณู จีระเดชากุล (2551 : 117) ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของบทบาทสมมติ หรือการแสดงละครไว้ว่า เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะทางสังคม เนื่องด้วยจากการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เด็ก ๆ ต้องรู้จักเสียสละ ปรับตัว และฟังพาทซึ่งกันและกัน โดยเด็ก ๆ จะเข้าใจตนเอง และเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กด้านอารมณ์และสังคมได้ โดยเด็กๆสามารถเรียนรู้กฎแห่งการรอคอยได้ เพราะเด็กๆเมื่อต้องมารวมกลุ่มกัน ต่างคนต่างที่มา ต่างคนต่างเคยเป็นฝ่ายรับ โดยที่ไม่ต้องรอสิ่งใด แต่เมื่อมาเล่นกิจกรรมที่ “จิมโบรี” ทุกคนมีความเสมอภาคกัน เพราะฉะนั้นกฎกติกาแรกที่ทุกคนต้องเรียนรู้คือ การต่อคิว และการรอคอย ซึ่งๆน้องทั้ง 10 กรณีศึกษานั้น ทุกคนอาจจะไม่สามารถรอคอยได้ทั้งหมดในระยะเริ่มต้นตั้งแต่แรก แต่ต้องใช้ระยะเวลาในการปรับตัว และเข้าใจ

“น้องบิงโก” “น้องนีน่า” “น้องต้นกล้า” “น้องเคนจิ” “น้องกร” “น้องมีมี” “น้องกาย” และ “น้องเป้า” เด็กๆ ทั้ง 8 คนเรียนรู้การรอคอย รอคิว จากเพื่อน ไม่มีการแย่งคิวหรือแย่งสิ่งของจากเพื่อนแต่อย่างใด ซึ่งกิจกรรมทุกอย่าง คุณครูผู้นำกิจกรรมจะเน้นย้ำตลอดเวลาว่า “เด็กๆต้องต่อคิว ต้องรอเพื่อนนะคะ” ซึ่งทุกคนก็จะมีปฏิริยาแบบเดียวกัน คือ หยุดและรอเพื่อน ที่มาก่อนให้ไปก่อน และตัวเองค่อยตามไป เช่น กิจกรรมการปั้นเก็บต้นแอปเปิ้ลที่สวนหลังบ้าน “เด็กๆต้องต่อแถว และปีนขึ้นต้นไม้ทีละคน และสามารถเด็ดแอปเปิ้ลได้ที่ละลูก เพราะถ้าเก็บหมดเพื่อนที่มาข้างหลังจะไม่มีทาน” สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ครู จะสอดแทรกบอกเด็กๆระหว่างที่เล่นกิจกรรม ซึ่งเด็กๆ ทุกคนก็สามารถปฏิบัติตามได้ดี

และสำหรับ “น้องหมูแฮม” และ “น้องแอนนี่” ลักษณะการเล่นกิจกรรมของน้องทั้ง 2 คน คือ เมื่อครูมีคำสั่งให้ไปทำอะไร น้องจะตั้งใจและรีบวิ่งไปที่ เพื่อไปถึงให้เร็วที่สุดและวิ่งไปหน้าเพื่อนที่กำลังรอคิวอยู่ ซึ่งพอคุณแม่หรือคุณครูเห็นก็จะบอกกับเด็กๆว่า ให้มาต่อแถวต่อคิวเพื่อนนะ จะมาแย่งคิวไม่ได้ เด็กๆก็ยอมปฏิบัติตามอย่างดี เดินกลับมาต่อคิวเพื่อน

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้กฎกติกา การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เด็กแต่ละคนอาจใช้เวลาแตกต่างกัน ในการปรับตัวหรือทำความเข้าใจกับกฎแห่งการรอคอย แต่เด็กๆสามารถเรียนรู้และปฏิบัติตามได้ นอกจากนี้ การเล่นกิจกรรมบทบาทสมมติ มักจะมีการผูกเรื่องให้เด็กๆ คอยช่วยเหลือหรือคอยแก้ปัญหา และเมื่อเขาได้แก้ปัญหาสำเร็จ และได้รับการปรบมือชมเชย เป็นการสร้างให้เขาเกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง และมีความมั่นใจในตัวเองมากยิ่งขึ้น

เช่น “น้องมีมี” “น้องเคนจิ” “น้องกร” “น้องต้นกล้า” และ “น้องเป่า” ช่วยกันดับไฟและช่วยเหลือผู้ได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์ไฟไหม้ “น้องหมูแฮม” “น้องกาย” ไปช่วยสุนัขที่ติดอยู่ในอุโมงค์และพาไปอาบน้ำ พร้อมทั้งส่งเจ้าสุนัขกลับบ้าน “น้องบิงโก” “น้องนีน่า” และ “น้องแอนนี่” ช่วยกันหากกล้วยให้พี่ลิงกิน เพราะพี่ลิงป่วยไม่มีแรง

เด็กๆแต่ละคน มีความมุ่งมั่น และเชื่อในกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติมาก ทุกคนร่วมแรงร่วมใจกัน ช่วยพี่สัตว์ต่างๆทั้งหลาย จะเห็นได้ว่า กิจกรรมได้สอนสิ่งเหล่านี้ให้กับเด็กๆทางอ้อม เด็กๆจะสามารถจดจำและซึมซับถึงการช่วยเหลือ การแบ่งปัน การรอคอย ในระหว่างการเล่น ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่ดี ไม่มีการบังคับหรือการดู เด็กๆจึงให้ความร่วมมือที่ดีและเขาจะสามารถจดจำประสบการณ์ที่ได้ไปอีกนาน

สอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปกครอง ที่พบว่า การเล่นบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทางด้านอารมณ์และสังคมได้เช่นเดียวกัน โดยการแสดงบทบาทสมมติสามารถเป็นสื่อในการสอดแทรกทักษะ การเข้าสังคม และการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ เด็กๆ สามารถเรียนรู้และทำตามได้ โดยปราศจากความรู้สึกถูกบังคับหรือขัดใจ

การสร้างเรื่องราวสมมติขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนรู้จักกฎกติกาในสังคมนั้น สามารถโน้มน้าวให้เด็กทำตามได้ไม่มากก็น้อย เช่น สมมติว่ามีพี่ลิงหิวมากอยู่ในกรง รอให้เด็กๆไปหากกล้วยมาให้กิน แต่ต้นกล้วยมีอยู่ต้นเดียว เด็กๆ ต้องต่อคิวกันเพื่อปีนขึ้นไปเก็บกล้วยที่ละคน (อุปกรณ์คือเครื่องเล่นไม้ที่สมมติว่าเป็นต้นกล้วย) เพราะถ้าไม่ต่อคิว แย่งกันขึ้นไปเก็บ กล้วยจะหล่นลงมา พี่ลิงก็ไม่ได้กิน กิจกรรมนี้ยังได้สอดแทรกให้เด็กๆรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักการแบ่งปันเช่นเดียวกัน

“เรื่องแย่งของนั้น “น้องมีมี” ไม่มีค่ะ น้องจะรู้สึกสนุกสนานไปกับกิจกรรม และเริ่มฟังคำสั่งมากขึ้น รู้ว่าควรช่วยเหลือคนอื่นอย่างไร”

(คุณสุวรรณี สุสุวรรณ คุณแม่ “น้องมีมี”)

“เขาได้เรียนรู้ว่าต้องเข้าคิว ต้องแบ่งกับเพื่อน ซึ่งเวลาอยู่ที่บ้าน เขาเป็นน้องจะต้องเป็นใหญ่ พี่ชายต้องให้น้องเสมอ แต่มาที่นี้ เวลาเล่นเกมกิจกรรมกับเพื่อน เขาจะได้เจอกับสิ่งที่ไม่คุ้นชิน แต่เขาก็สามารถเรียนรู้และสามารถทำตามได้”

(คุณวารุณี บุญแก้วประพันธ์ คุณแม่ “น้องต้นกล้า”)

“น้องเคนจิ เรียนรู้จักการรอคิวค่ะ อย่างเมื่อที่ในห้องเรียนเรื่องเข้าเมืองไปซื้อของ กิจกรรมก็จะให้ยืนต่อคิวกดบัตรเอทีเอ็ม และเมื่อน้องได้ออกไปข้างนอก เวลาไปยืนซื้อของหรือยืนกดเอทีเอ็มจริงๆ เขาก็จะบอกแม่ว่ามาเข้าคิวกัน”

(คุณดุชนีย์ รวยฟูพันธ์ คุณแม่ “น้องเคนจิ”)

แต่ในขณะเดียวกัน การรอคอยหรือการต่อคิว ถือว่าเป็นเรื่องท้าทายสำหรับเด็ก เพราะธรรมชาติของเด็กเล็กอายุ 2-3 ขวบ มีความคล่องแคล่วในการเคลื่อนไหว ทำกิจกรรมด้วยความรวดเร็ว การรอคอยจึงเป็นสิ่งที่ต้องพยายามบังคับตัวเองอย่างมาก ดังนั้น เมื่อมารวมกลุ่มเล่นเกมกิจกรรมบทบาทสมมติ เด็กๆ จึงต้องมีการปรับตัว ร่วมเล่นกับเพื่อนๆ ในวัยเดียวกันนั่นเอง

“พัฒนาการของ “น้องแอนนี่” เรื่องการแย่งนี้เก่งมาก แต่คุณแม่ก็จะคอยสอนเวลาทำกิจกรรม เช่น ถ้ามีของเหลืออยู่ 2 ชิ้น เขาจะหยิบ 2 ชิ้นทันทีเลย แต่ถ้าเพื่อนมาขอเขาจะแบ่งให้อันหนึ่ง ก็คือรู้จักแบ่งปัน บางทีเรื่องการต่อคิวก็จะมีแทรกบ้าง ด้วยความที่น้องคล่องแคล่วว่องไว เขาจะปฎีตไปเลย ทำไมเพื่อนช้าจัง คุณแม่คิดว่า เป็นเพราะเขาตื่นเต้นกับการทำกิจกรรมที่คุณครูให้ทำ เช่น รีบไปเอาสายยางมาดับไฟ เขาจะกระตือรือร้นมาก ขอไปก่อน ไปทำก่อน รีบไปช่วยก่อนนะ แต่ถ้าเขาต้องรอเพื่อนๆ เขาก็รอได้”

(คุณอรวรรณ พลอดวิมุตติ คุณแม่ “น้องแอนนี่”)

“ด้วยความที่ “น้องหมูแฮม” มีความคล่องตัวและไวมากในการป็นปาย เวลาขึ้นเล่นอุปกรณ์ ก็จะลืมนองเพื่อน จะชนเพื่อนบ้างต้องคอยบอก แต่ตอนนี้ดีขึ้นค่ะ รู้จักรอบมากขึ้น รู้จักแบ่งของกับเพื่อน ซึ่งแต่ก่อนจะไม่แบ่งค่ะ แต่จะแย่งก่อน”

(คุณนัทวดี สิงห์พี คุณแม่ “น้องหมูแฮม”)

“น้องเป้านี้ จากอารมณ์ที่เมื่อก่อน บางทีเหมือนอยู่กับพ่อแม่อยากได้อะไรก็ได้ทุกอย่าง ขออะไรก็ได้เลย บางทีมาเรียนในห้องต้องรอ ถ้าตัวเขาถามอะไรไป ครูตอบไม่ทันน้องก็จะหงุดหงิดจะต่อต้านทันที แต่ตอนนี้น้องก็พยายามดีขึ้น ค่อยๆได้น้องปรับตัวไปเรื่อยๆ”

(คุณภคพล รุ่งเรืองตันสกุล คุณพ่อ “น้องเป้า”)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติ สามารถสอนให้เด็กเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เช่น การเรียนรู้จากการรอคอย การช่วยเหลือ การแบ่งปัน การร่วมเล่นด้วยกัน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการตอบแบบสอบถามของผู้ปกครอง (จำนวน 30 คน) ที่พบว่า การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก ผ่านการเล่นและการแสดงนั้น สามารถพัฒนาทักษะทางด้านอารมณ์และสังคมได้ ร้อยละ 56.66

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้สอน พบว่า การแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคมได้ เนื่องจาก เด็กวัยที่เริ่มมีจินตนาการ เริ่มเรียนรู้การเล่นกับบุคคลอื่น เริ่มมีความคิดที่เป็นอิสระ และมีความเป็นตัวของตัวเองสูง เมื่อนำการเล่นที่เด็การู้สึกสนุกและมีความสุข ก็คือ การเล่นบทบาทสมมติมาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาทักษะทางด้านอารมณ์และสังคมมานำมาใส่ใจให้เด็กๆทำตามเงื่อนไขในกฎ หรือระเบียบที่กำหนด เรียนรู้การแบ่งปัน การรอคอย การช่วยเหลือคนอื่นได้

“การแสดงบทบาทสมมติ เป็นการสร้างเหตุการณ์จำลอง เหมือนเป็นการสร้างวินัยง่าย ๆ แล้วมันก็สอดแทรกในเรื่องอารมณ์และสังคมไปด้วย เช่น เวลาจะไปซื้อของต้องเข้าแถว ต่อแถวจ่ายเงิน เข้าคิวนะ ไม่ใช่ที่ทุกคนกรูเข้ามาแย่ง มาตีเพื่อน ถ้าใครแซงคิว คนขายเขาจะไม่ขายของให้ เหมือนกับว่าการเล่นผ่านบทบาทสมมติ เป็นสิ่งเร้าให้เด็กอยากทำตาม โดยที่ไม่รู้สึกว่าคุณตัวเองถูกขัดใจ หรือถูกบังคับ”

(คุณสำรวจ บุญเฮ้าส์ – ประสบการณ์ทำงาน 1 ปี)

“การเล่นบทบาทสมมติ เหมือนเป็นการเล่นด้วยกัน ช่วยกัน มีกิจกรรมบางช่วงที่ต้องช่วยกัน หาของมาเก็บไว้ตรงกลาง มีบางครั้งที่เด็กไปดึงของขึ้นเดียวกันพอดี ทำยังไงดี เขาก็ต้องคิด แล้วจะปล่อยให้เพื่อนหยิบไป แล้วไปเอาอันใหม่ หรือต่างคนต่างหยิบเพราะนี่มันของๆฉัน ซึ่งมันเป็นวิธีการ หรือกระบวนการในโลกนี้ไม่ได้มีเขาคนเดียว สิ่งของชิ้นนี้หรือสิ่งของชิ้นต่อไปของเขา ก็อาจจะมีโอกาสที่จะแบ่งให้กับคนอื่นบ้างก็ได้ หรือโอกาสที่ต้องถูกแย่งไปบ้างมันก็มี”

(คุณสมประสงค์ บิณฑิหค – ประสบการณ์ทำงาน 7 ปี)

“อารมณ์และสังคมสำหรับเด็กประมาณ 2 ขวบขึ้นไปจะเริ่มจากเห็นความสำคัญของตัวเองมากขึ้น และก็จะเริ่มที่จะชอบอะไรแปลกพิสดารไม่เหมือนคนอื่น เขาจะมีความรู้สึกว่าเขาเป็นสิ่งพิเศษ และชอบเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งการที่ทำให้เด็กมีการฝึกในเรื่องของการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ มันถือเป็นการปูพื้นฐานในเรื่องของความมั่นใจในอนาคตด้วย รวมทั้งเด็ก ๆ ได้สามารถปลดปล่อยความคิด การแสดงท่าทาง ออกมาได้โดยไม่มียะอะไรที่ปิดกั้น มันทำให้เกิดความมั่นใจ เพราะบรรยากาศในห้องมันไม่มีผิดไม่มีถูก คุณแม่บางท่านบอกว่า มาเรียนเป็นนักดับเพลิง ทำให้เด็กรู้จักอ่อนโยนมากขึ้น เพราะมันจะมีช่วงที่เขา

จะต้องป็นไปช่วยลูกแมว ครูที่ทำกิจกรรมในห้องก็จะสอนเด็กๆไป
ด้วยว่า เราต้องรู้จักช่วยเหลือคนอื่น เนื่องจากที่เคยแกล้งสัตว์ที่
บ้าน เขาก็อ่อนโยนลง มีอีกกรณีหนึ่ง มีลูกแมวที่มันเพิ่งเกิดมา
เขาก็บอกคุณแม่ว่า ช่วยๆแม่มันป่วย เขาก็อุ้มมาวางเบาๆไว้ที่
โซฟา ในบ้าน คือ เด็กเขาไปต่อยอดความคิดของเขาเอง เขาไป
คิดได้เองว่านี่เป็นสิ่งที่ต้องการความช่วยเหลือ”

(คุณณัชชา จิตตวิเชียร – ประสบการณ์ทำงาน 9 ปี)

เด็กๆได้เรียนรู้กฎกติกา การรอคอย หรือการแบ่งปัน รวมไปถึงการช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วย
ในขณะเดียวกัน เพราะการแสดงบทบาทสมมติ สามารถพัฒนาจิตใจให้ละเอียดอ่อน และสร้าง
เสริมจริยธรรมในจิตใจ เป็นการเข้าใจจิตใจของผู้อื่น จากบทบาทที่แสดง นำไปสู่วุฒิภาวะทาง
อารมณ์และความคิด (ชมพูนุช ธนบดี และคณะ, 2548 : 27) นอกจากนี้ ประโยชน์จากการเล่น
บทบาทสมมติ ยังเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์และสร้างความมั่นใจให้กับเด็กๆได้อีกด้วย

“การจินตนาการ เป็นเหมือนการสร้างสวรรค์ ซึ่งไม่มีกรอบ
ขอบเขต พอไม่มีกรอบขอบเขต เด็กๆก็กล้าที่จะคิด กล้าที่จะ
แสดงออก กล้าที่จะทำ นั่นหมายถึงว่าในอนาคตเขากล้าที่จะ
แสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง พอเขากล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง
เขากล้าคิด กล้าทำ ก็เหมือนกับว่ามันเสริมความมั่นใจ
ให้กับเขาด้วย”

(คุณวรรณวีรย์ จันทร์ฉายรัศมี – ประสบการณ์ทำงาน 6 ปี)

“ในชั้นเรียน เวลาที่มีการเล่นจินตนาการ จะสังเกตได้ว่าน้องจะมี
ความสุขมาก มีความสุขที่ได้เล่นบทบาทสมมติ มันเหมือนเป็น
การเล่นที่รองรับกับอารมณ์เขาได้เลย อารมณ์เขาจะเบิกบาน
แล้วเขาก็จะได้สังคมด้วย เพราะในการเล่นต้องเล่นด้วยกันกับ
เพื่อน ต้องรู้จักการรอคอย การแบ่งปัน เล่นไปด้วยกัน ไม่แข่งคิว
ซึ่งมันสามารถนำไปใช้ในสังคมภายนอกได้”

(คุณวรรณศิริ โชติชนาวงศ์ – ประสบการณ์ทำงาน 1 ปี)

ดังนั้น การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก ทางด้านอารมณ์และสังคมได้ โดยสร้างความภาคภูมิใจให้กับเด็ก ในขณะที่ได้เล่นบทบาทใด บทบาทหนึ่งที่เป็นประโยชน์และคอยช่วยเหลือบุคคลอื่น การแสดงบทบาทสมมติ ยังสร้างระเบียบ วินัยง่าย ๆ ในการเข้าสังคม เช่น การต่อคิว การรอคอย และการแบ่งปัน เป็นต้น

จากผลการวิจัย จะเห็นได้ว่า การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริม พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคมได้ โดยการ

1. การแสดงบทบาทสมมติ ทำให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้จักการปรับตัว การอยู่ร่วมกับผู้อื่นใน สังคม เช่น เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้จักการรอคอยในระหว่างการทำกิจกรรม เช่น กิจกรรม “Jungle Safari” (ผจญภัยในป่าลึก) เมื่อเข้าไปในป่า ทางเดินแคบมาก เด็ก ๆ ต้องเดินทีละคน โดยไม่แย่ง หรือแข่งกัน ไม่เช่นนั้น ทั้งเพื่อนและตัวเราเองจะตกน้ำ เป็นต้น
2. การแสดงบทบาทสมมติ ทำให้เด็ก ๆ เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง และมีความมั่นใจ ในตัวเองมากขึ้น เช่น เมื่อเด็กไปช่วยพี่สัตว์ต่างๆ ให้ปลอดภัย จากเหตุการณ์ไฟไหม้ และได้รับเสียง ปรบมือจากครูหรือผู้ปกครอง เด็กจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง
3. การแสดงบทบาทสมมติ ได้สอดแทรกจริยธรรม ในการเข้าใจจิตใจของผู้อื่น นำไปสู่ การเสียสละ ช่วยเหลือ และแบ่งปัน เช่น ไปช่วยเหลือลูกสุนัขที่ติดอยู่ในอุโมงค์ พาเขาไปทำความ สะอาด หลังจากนั้นพาเขากลับบ้านไปหาแม่สุนัข กิจกรรมนี้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้เรื่องการช่วยเหลือผู้อื่น หรือการปิ่นเก็บแอมป์เปิ้ลที่สวนหลังบ้าน เด็ก ๆ ต้องเก็บคนละหนึ่งลูก เพื่อแบ่งปันให้เพื่อนที่อยู่ ด้านหลังด้วย

ผลการวิจัย ซึ่งเน้นศึกษาการเรียนรู้ผ่านการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ นั้น สามารถ ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กๆในช่วงอายุ 2-3 ขวบ ให้ดียิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็น **พัฒนาการ ทางด้านร่างกาย** ที่มีการใช้ทักษะการเคลื่อนไหว ไปพร้อมกับทักษะทางด้านความคิด การได้ เรียนรู้เหตุการณ์ต่างๆ โดยเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล เพื่อ **พัฒนาการ ทางด้านสติปัญญา** เป็นเหตุผลเชื่อมโยงไปถึง **พัฒนาการทางด้านภาษา** ซึ่งเกิดจาก กระบวนการสื่อสารระหว่างการเล่น พร้อมกับได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆทั้งภาษาไทยและ ภาษาอังกฤษจากเหตุการณ์ที่กำลังสมมติขึ้น และเด็กปฐมวัยเหล่านี้ได้มี **พัฒนาการทางอารมณ์ และสังคม**ที่ดี เมื่อได้ร่วมเล่นกิจกรรมบทบาทสมมติ มีความภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือ แบ่งปัน ให้กับคนอื่นๆ รวมไปถึงได้เรียนรู้การเล่นอย่างมีกฎกติกา มีระเบียบวินัยนั่นเอง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง” เป็นงานวิจัยที่มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการบูรณาการการแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่นในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก โดยรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติการ การวิเคราะห์เอกสารประกอบ จากศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรี และศึกษาถึงพัฒนาการของเด็กเล็กจากการใช้การแสดง โดยการตอบแบบสอบถามของผู้ปกครอง 30 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้นำกิจกรรมและผู้ปกครองที่พาบุตรหลานมาเรียนที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรี กรณีละ 10 คน ร่วมด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยใช้แนวคิดพัฒนาการเด็ก แนวคิดการเล่นเพื่อการพัฒนา แนวคิดบทบาทสมมติ หรือการแสดงละคร แนวคิดและปรัชญาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก แนวคิดและหลักการสอนของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” มาประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

วัยเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงปฐมวัยหรือวัยเด็กเล็ก นับเป็นวัยที่เป็นรากฐานแห่งการเรียนรู้ การจดจำ และการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง ซึ่งกระบวนการการเรียนรู้และจดจำ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนั้น เกิดจากการสื่อสารเป็นสำคัญ เพราะการสื่อสารเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้สึก อารมณ์ ความรู้ ภูมิปัญญาของสิ่งมีชีวิตที่อยู่บนโลกใบนี้ สำหรับเด็ก การสื่อสาร การเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัวนั้น เกิดจากการเล่นและการเลี้ยงดูปลูกฝังจากผู้ปกครองตลอดจนบุคคลใกล้ชิดเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็กเล็กวัย 2-3 ขวบ การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ ถือเป็นรูปแบบการสื่อสารที่สำคัญ ในการเรียนรู้และเพิ่มศักยภาพในพัฒนาการทางด้านต่างๆ ของเด็ก โดยผลการวิจัย สรุปได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติ เป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งในการเล่นและสามารถส่งเสริมพัฒนาการ ทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านสติปัญญา พัฒนาการทางด้านภาษา พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม ให้กับเด็กๆได้ จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้หรือการเล่นของเด็ก ควรเป็นการเล่นที่เหมาะสมกับเด็กในแต่ละช่วงวัย เพราะการเล่นที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยนั้น จะส่งผลดีต่อเด็กในการจดจำและส่งผลต่อพัฒนาการที่กำลังพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง เพราะพัฒนาการทางด้านต่างๆของเด็ก กำลังอยู่ในช่วงการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ดังนี้

พัฒนาการทางด้านร่างกาย

จากการคลาน --> การเดิน --> การวิ่ง --> การกระโดด

พัฒนาการทางด้านสติปัญญา

จดจำบุคคลและสิ่งต่างๆที่ใกล้ตัว --> แยกแยะคนแปลกหน้าได้ --> เริ่มเรียนรู้
จากการเล่น

พัฒนาการทางด้านภาษา

จากภาษากาย --> เริ่มพูดเป็นคำ --> พูดเป็นประโยค --> โต้ตอบกลับอย่าง
เข้าใจในแต่ละสถานการณ์

พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม

มีสังคมกับคนในครอบครัว --> มีเพื่อนในวัยเดียวกันหรือต่างวัย --> เรียนรู้จักการ
แบ่งปัน --> เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ

พัฒนาการทางด้านต่างๆของเด็กนั้น จะเจริญเติบโตได้อย่างต่อเนื่องจากการกระตุ้น การสอน หรือการเล่นอย่างถูกต้องนั่นเอง เพราะการเล่นกับเด็กเป็นของคู่กัน ทุกคนในโลกเกิดมาล้วนมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไป เช่น พ่อแม่มีบทบาทต้องดูแลลูก ครูมีบทบาทถ่ายทอดความรู้ หมอมีบทบาทรักษาคนป่วย เด็กแต่ละคนก็มีบทบาทของเขา นั่นคือ “การเล่น” นั่นเอง ซึ่งการเล่นนั้น มีหลากหลายลักษณะด้วยกัน เช่น การเล่นกับของเล่นแบบต่างๆ ในการฝึกการเอื้อมคว้าจับ เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมือมัดเล็ก หรือฝึกการคิด ค้นหาวิธีการเล่นแบบใหม่ๆ กับของเล่นชิ้นเดิม รวมไปถึงการเล่นแบบมีกติกา เช่น เกมรับส่งลูกบอล หรือแม้แต่การเล่นแบบสร้างสรรค์ เช่น การสร้างรูปทรงด้วยบล็อกต่างๆ เป็นต้น

จากลักษณะการเล่นที่ได้กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเล่นมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งแต่ละประเภทของการเล่น ต่างก็มีประโยชน์ในตัวของมันเอง และนอกจากการเล่นกับอุปกรณ์ของเล่นที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านต่างๆของเด็กแล้ว “การแสดงหรือการเล่นบทบาทสมมติ” ก็มีประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็กไม่น้อยไปกว่ากัน ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาทักษะความคิดความเข้าใจเรื่องราวที่กำลังสมมติขึ้น พัฒนาทักษะการสื่อสารกับผู้อื่น จากการฟัง พูด หรือการเคลื่อนไหวที่กำลังสมมติบทบาท รวมไปถึง การได้ฝึกทักษะทางสังคม การร่วมมือช่วยเหลือผู้อื่นทำงานกันเป็นกลุ่ม การรู้จักเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ เด็กๆ จะรับรู้หรือสามารถจดจำได้จากการเล่นผ่านกิจกรรมสมมติ

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง” จึงได้มุ่งศึกษาถึงการบูรณาการการแสดงกับรูปแบบกิจกรรมการเล่นในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก และศึกษาถึงพัฒนาการของเด็กเล็กจากการแสดง โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์จากวิธีการต่างๆ ดังนี้

1. สัมภาษณ์ผู้ปกครอง จำนวน 30 คน โดยใช้แบบสอบถาม
2. สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปกครอง (นอกเหนือจากข้อ1) ที่นำบุตรหลานมาเรียนที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี สาขาเพชรเกษม 10 ราย
3. สัมภาษณ์ครูผู้นำกิจกรรมศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก จิมโบรี สาขาต่างๆ ตั้งแต่ระดับ 1-7 จำนวน 10 คน
4. การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม โดยจะศึกษาจากเด็กที่มาเรียนที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก “จิมโบรี” สาขาเพชรเกษม โปรแกรม Play and Learn ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไปจำนวน 10 คน ระยะเวลารวม 3 เดือน

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคำตอบว่า ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กนั้นสามารถใช้การเล่นและการแสดงได้อย่างไรบ้าง สามารถสรุปผลตามปัญหาการวิจัย ได้ดังนี้

1. การแสดงสามารถนำมาบูรณาการกับรูปแบบกิจกรรมการเล่น ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กได้อย่างไร

จากการวิจัย พบว่า การแสดงสามารถนำมาบูรณาการกับรูปแบบกิจกรรมการเล่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กได้ โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไข อายุ และ การพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัย ซึ่งรูปแบบกิจกรรมการเล่นสำหรับเด็กเล็ก (2-3 ปี) ของ เปียเจท์ (Jean Piaget) (อ้างถึงในนิรมล ชยตสาหกิจ, 2534 : 3-7) ได้กล่าวไว้คือ ในพัฒนาการขั้นที่ 2 (Perconceptual Phase) อายุ 2-4 ปี การเล่น การเรียนรู้ หรือการคิดของเด็กในช่วงวัยนี้ เป็นการรับรู้และการคิดด้วยสัญลักษณ์ การเล่นของเด็กจึงเป็นการใช้สัญลักษณ์ โดยนำเอาสิ่งหนึ่งมาสมมติเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งลักษณะการคิดเชิงสัญลักษณ์ ได้เชื่อมโยงกับรูปแบบการแสดงบทบาทสมมติ ที่นำมาบูรณาการกับกิจกรรมการเล่น โดยเน้นหลักให้เด็กได้ใช้จินตนาการ บวกกับความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการคิดเชิงสัญลักษณ์ เพื่อเข้าใจถึงสิ่งแวดล้อม กฎ กติกา ในสังคมที่อยู่รอบๆตัว จะเห็นได้ว่า การเล่น

จินตนาการมีประโยชน์ที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับ “แนวคิดบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร” ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเล่นบทบาทสมมติไว้ดังนี้

“การนำบทบาทสมมติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนหรือผู้เล่นมากมาย อาทิเช่น พัฒนาจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาทักษะในการใช้ร่างกาย และการใช้ภาษา พัฒนาทักษะการคิดและการสื่อสารกับผู้อื่น รวมไปถึงพัฒนาทักษะทางสังคมเพื่อการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น” (ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์, 2547 : 29-31)

จากรูปแบบกิจกรรมของจิมโบรี ที่ได้นำการแสดงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการเล่น ได้แบ่งเด็กกับรูปแบบการเล่น ที่นำการแสดงเข้ามาเกี่ยวข้อง ออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับขั้นที่ 5 (เด็กอายุ 1 ขวบ 10 เดือน - 2 ขวบ 4 เดือน) และระดับขั้นที่ 6 (เด็กอายุ 2 ขวบ 4 เดือน - 3 ขวบ) ซึ่งทั้งสองระดับขั้น มีความเหมือนและความต่างในการนำการแสดงเข้ามาเป็นส่วนประกอบในกิจกรรม

ความเหมือน คือ

เน้นให้เด็กได้ใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ

ความต่าง คือ

1.) การเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนการเล่นการแสดงบทบาทสมมติ

การเปิดนำเรื่องราวเพื่อให้เด็ก ๆ เข้าใจสถานการณ์ที่กำลังจะสมมติ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นบทละครสำหรับเด็กนั่นเอง

ระดับขั้นที่ 5 เปิดด้วยรูปภาพ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งที่จะสมมติ โดยรูปภาพแต่ละรูปจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ ในการคิด จินตนาการ ตามแต่ละสถานการณ์ของเด็ก ๆ

ระดับขั้นที่ 6 เปิดด้วยการเล่านิทาน ที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับหัวข้อที่กำลังจะได้เล่นสมมติ โดยนิทานที่เล่า นั้น มีเรื่องราว มีที่มาที่ไป และเหตุผลของแต่ละการกระทำ ซึ่งมีกรเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆเข้าด้วยกัน

2.) รูปแบบกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ

ระดับขั้นที่ 5 เน้นการจินตนาการและความคิดเชิงสัญลักษณ์ สมมติสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เช่น เด็ก ๆ ต้องสามารถจินตนาการได้ว่าลูกบอลคือผลแอปเปิ้ล แทนไม้คือกระดูก สำหรับอาหารสุนัข เป็นต้น

ระดับขั้นที่ 6 เน้นการจินตนาการ การเชื่อมโยงเหตุการณ์อย่างเป็นเหตุและเป็นผล เช่น สัตว์เลี้ยงสกปรกต้องพาไปอาบน้ำ ถ้าสัตว์เลี้ยงไม่สบายต้องพาไปหาหมอให้ฉีดยา เป็นต้น

3.) การวางโครงเรื่องสำหรับการเล่นบทบาทสมมติ

ระดับขั้นที่ 5 เรื่องราวไม่ต่อเนื่องกัน สมมติเป็นเหตุการณ์สั้นๆ เช่น สมมติสุนัขเดิน 4 ขา จบหนึ่งกิจกรรม, ไปเที่ยวบ้านสุนัข จบหนึ่งกิจกรรม, สลับบทบาทเป็นคนเลี้ยงหาอาหารให้สุนัขกิน จบหนึ่งกิจกรรม เป็นต้น

ระดับขั้นที่ 6 เรื่องราวต่อเนื่องกันทุกเหตุการณ์ ตั้งแต่ต้นจนจบ เช่น สมมติว่าไปซื้อสัตว์มาเลี้ยง --> พาสัตว์เหล่านั้นกลับบ้าน --> หาอาหารให้กิน --> พาสัตว์ไปอาบน้ำและเข้านอน เป็นต้น

ความต่างเหล่านี้ ได้แบ่งแยกไว้อย่างชัดเจน เนื่องจากเด็กทั้ง 2 ระดับชั้น การจินตนาการ หรือการคิดตาม การรับรู้เรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่างๆที่สมมติขึ้นนั้นแตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ การได้ใช้การแสดงเข้ามามีส่วนช่วยในการพัฒนาการทางด้านต่างๆ ได้ เช่น

พัฒนาการทางด้านร่างกาย การเล่นการแสดงบทบาทสมมติ เด็กๆจะได้เคลื่อนไหวร่างกาย เป็นการออกกำลังกายไปพร้อมๆกับการผลิตพลังงานจากการเล่น

พัฒนาการทางด้านภาษา การเล่นการแสดงบทบาทสมมติ ช่วยให้เกิดการโต้ตอบกันระหว่างผู้เล่นสมมติด้วยกัน

พัฒนาการทางด้านสติปัญญา การเล่นการแสดงบทบาทสมมติ ช่วยให้เกิดการจดจำในสิ่งรอบๆตัวง่ายขึ้น และได้เรียนรู้จากการคิดเป็นเหตุเป็นผล จากเหตุการณ์ที่ได้เล่นบทบาทสมมติ

พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม การเล่นการแสดงบทบาทสมมติ ได้สอดแทรกทัศนคติที่ดี ในการเข้าสังคมให้กับผู้เล่น เช่น รู้จักเสียสละ รู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม กับเด็กในวัยเดียวกัน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี การเล่นที่มีประสิทธิภาพหรือมีประโยชน์อย่างมาก คือ การนำการแสดงมาบูรณาการกับการเล่น เพราะนอกจากผู้เล่นจะได้ความเพลิดเพลินและสนุกสนานจากการเล่นบทบาทสมมติแล้ว ยังได้ประโยชน์ต่อการพัฒนาการทางด้านต่างๆ ทั้งร่างกาย อารมณ์และสังคม สติปัญญา และภาษา ดังที่ได้กล่าวมาอีกด้วย

2. การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กในด้านใดบ้าง

การแสดงหรือการสมมติบทบาท เป็นการเล่นอีกรูปแบบหนึ่งสำหรับเด็ก และมีประโยชน์กับเด็กโดยตรง เป็นการเปิดจินตนาการ ความมีอิสระทางความคิด และความคิดสร้างสรรค์ให้กับผู้เล่น เช่นเดียวกับแนวคิดบทบาทสมมติหรือการแสดงละครแบบละครสร้างสรรค์ (ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์, 2546 : 12-16) ที่การเล่นหรือการแสดงละคร ให้อิสระกับผู้เล่น คือไม่ได้เป็นการแสดงเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของคนดู แต่การเล่นละครสร้างสรรค์ จะมุ่งประโยชน์ไปที่ตัวบุคคล หรือพัฒนาการของผู้เล่นเป็นหลัก ซึ่งกิจกรรมละครสร้างสรรค์นี้ เป็นการเล่นบทบาทสมมติในแบบที่ไม่เป็นทางการ แทนที่จะมีนักแสดงกลับมี “นักร่วมกิจกรรม” ผู้กำกับการแสดง กลับเป็น “ผู้นำกิจกรรม” ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเล่นนั่นเอง

ละครทั่วไป

ผู้กำกับ --> นักแสดง

จุดมุ่งหมาย

→

การสื่อสารกับคนดู

ละครสร้างสรรค์

ผู้นำกิจกรรม --> นักร่วมกิจกรรม

จุดมุ่งหมาย

→

พัฒนาการของนักร่วมกิจกรรม

การเล่นสมมติกับเด็ก

ผู้นำกิจกรรม (ครู/พ่อแม่) --> นักร่วมกิจกรรม (เด็ก)

จุดมุ่งหมาย

→

พัฒนาการของเด็ก

จากบทสรุปข้างต้น ได้เปรียบเทียบให้เห็นว่า การนำกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติมาร่วมเล่นกับเด็ก หรือการนำละครสร้างสรรค์มาเล่นกับผู้เล่น มีจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ที่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ พัฒนาการผู้เล่น หรือ พัฒนาการของเด็ก นั่นเอง แต่การนำบทบาทสมมติมาร่วมเล่นกับเด็กเล็กนั้น ควรเลือกรูปแบบหรือโครงเรื่องในการเล่นสมมติที่ไม่ต้องสมบูรณ์ เนื่องจากเน้นให้เด็กๆ ได้เข้าใจถึงสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว ดังนั้น เรื่องราวที่นำมาสมมติ จึงเป็นเรื่องราวที่ง่ายต่อความเข้าใจของเด็ก เพื่อให้เกิดการคิดและจินตนาการได้ เช่น สมมติไปร้านขายของชำ เลือกร้านของไปจ่ายเงินที่แคชเชียร์ หรือขึ้นรถไปเที่ยวสวนสัตว์ ไปเยี่ยมยี่ราฟ ช้าง สิงโต เป็นต้น

โดยการวิจัยครั้งนี้ ได้ค้นพบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กได้ดังนี้

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย

การเล่นกิจกรรมผ่านการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายได้ ซึ่งจากความคิดเห็นของครูผู้นำกิจกรรมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การแสดงบทบาทสมมติ ทำให้ร่างกายได้เคลื่อนไหว ได้ออกกำลังกายระหว่างการเล่น ซึ่งเป็นการเติมเต็มหรือกระตุ้นให้เด็ก ๆ ได้ใช้ร่างกาย และเพิ่มศักยภาพในสิ่งที่มีอยู่ จากแนวคิดพัฒนาการเด็ก (สุรางค์จันทร์เอม, 2524 : 45-51) สำหรับเด็กอายุ 2-5 ปี พัฒนาการทางด้านร่างกาย การเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อใหญ่ มือแขนขา จะดำเนินไปได้ดีกว่ากล้ามเนื้อเล็ก และเด็ก ๆ ในช่วงอายุนี้อาจมีความว่องไว และสามารถยืน นั่ง ลุกขึ้นได้เองอย่างคล่องแคล่ว ซึ่งกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติสามารถช่วยให้เด็กได้ฝึกทักษะทางด้านร่างกาย และได้รับความสนุกไปพร้อมๆกัน ซึ่งเมื่อเด็ก ๆ ได้รับความสนุก และร่วมเล่นไปกับกิจกรรม มีความเชื่อในสิ่งที่ตัวเองกำลังสมมติอยู่ เขาจะเกิดความพยายามที่จะทำกิจกรรมด้วยตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของผู้ปกครอง จำนวน 6 ท่าน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกว่า การเล่นกิจกรรมบทบาทสมมติ เด็ก ๆ ทำกิจกรรมเอง เช่น ถืออุปกรณ์ต่างๆ ระหว่างการเล่นเอง พยายามปีนป่ายเครื่องเล่นด้วยตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากเมื่อก่อนที่ต้องคอยให้ความช่วยเหลือ และจากการสังเกตพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก 10 คน แบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัย ก็พบเช่นเดียวกันว่า เด็ก ๆ มีความพยายามจะใช้ทักษะทางร่างกายที่มีและทำด้วยตัวเอง บางคนอาจมีความคล่องตัวสูง คล่องแคล่ว รวดเร็วในการทำกิจกรรม บางคนอาจจะค่อยๆไป แต่สิ่งสุดท้าย คือ ไปถึงจุดหมายเช่นเดียวกัน ได้ใช้และพัฒนาทักษะทางด้านร่างกายเหมือนกัน และจากการตอบแบบสอบถามของผู้ปกครองจำนวน 30 คน เด็ก ๆ ที่เล่นกิจกรรมผ่านการแสดงบทบาทสมมติ มีพัฒนาการทางด้านร่างกายที่ดีขึ้น ร้อยละ 16.66

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก คุณครูและผู้ปกครอง จำนวนกลุ่มละ 10 คน การสังเกตพฤติกรรมเด็กอย่างมีส่วนร่วม 10 คน และการตอบแบบสอบถามของผู้ปกครอง จำนวน 30 คน สามารถสรุปได้ว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ผ่านการเล่นบทบาทสมมติ โดยเด็ก ๆ จะได้เคลื่อนไหวไปตามเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่ได้สมมติขึ้น ได้ออกกำลังกาย และใช้ศักยภาพที่สะสมมา ผ่านอุปสรรคต่างๆในระหว่างการเล่น รวมไปถึงการเล่นบทบาท

สมมติ ยังสามารถช่วยให้เด็กๆ ได้มีพัฒนาการทางด้านร่างกายที่ดีขึ้น ถ้าทำกิจกรรมด้วยตัวเองมากขึ้น เพราะเชื่อหรือเข้าถึงในบทบาท ในสิ่งที่กำลังสมมติอยู่นั่นเอง

2. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา

จากแนวความคิดการเล่นเพื่อการพัฒนา เด็กในช่วงวัย 2-4 ปี กำลังช่างพูด สนใจใคร่รู้ สามารถเลียนแบบกริยา ภาษา ท่าทาง ต่างๆของผู้ใหญ่ และเริ่มมีจินตนาการสนใจในนิทาน หรือเรื่องเล่าต่างๆมากขึ้น จึงควรสนับสนุนให้เด็กได้พูด เล่าเรื่อง เล่นสมมติ ซึ่งเป็นการปลูกฝังและส่งเสริมการจินตนาการของเด็กได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552 : 61) ดังนั้นการแสดง หรือการเล่นบทบาทสมมติ จึงมีศักยภาพในการดึงดูดความสนใจและความตั้งใจของเด็กๆ ในการร่วมกิจกรรม ซึ่งมีประโยชน์ต่อพัฒนาการทางด้านสติปัญญาที่จะพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร เนื่องจากบทบาทสมมติ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้ในการเรียนการสอน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ โดยผู้เรียนจะสามารถแสดงออกได้จากรูปแบบการพูด การแสดงอารมณ์ การเลียนแบบ ทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจถึงสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ภายใต้สถานการณ์ที่สมมติขึ้น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปกครองทั้ง 10 ท่าน ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ การแสดง หรือการเล่นบทบาทสมมติ สามารถพัฒนาพัฒนาการทางด้านสติปัญญาได้ดังนี้

2.1 ฝึกให้เด็กได้มีการคิดอย่างเป็นระบบ เช่น ทำคูกก็ตองนวดแบ่งให้แบนก่อนแล้วจึงนำไปเข้าเตาอบ, เหตุการณ์สมมติไฟไหม้ต้องใช้น้ำดับไฟ

2.1.1.1 เรียนรู้ลำดับเหตุการณ์ และรู้เหตุและผลที่ต่อเนื่องกัน เช่น การปลูกต้นไม้ต้องขุดดินก่อน และคอยรดน้ำให้ต้นไม้โต, ถ้าเห็นสัญญาณไฟแดงควรหยุดรถ แต่สัญญาณไฟเขียวรถข้ามไปได้

2.2 เรียนรู้ถึงลักษณะหน้าที่หรือลำดับความสัมพันธ์ ของสิ่งที่อยู่รอบๆตัว ผ่านการแสดงบทบาทสมมติ เช่น เรียนรู้ว่าหมามี 4 ขา กินอะไรเป็นอาหาร ฝี่เส้นเป็นสัตว์ที่บินได้ มีปีกสวยหน้าทีของบุรุษไปรษณีย์คือส่งจดหมาย พนักงานดับเพลิงคือคนที่คอยดับไฟ เป็นต้น

นอกจากนี้ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยต่อเด็ก 10 คน ทำให้ทราบว่า เด็กๆ สามารถติดตาม เข้าใจ และสมมติบทบาทตามแต่ละสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปได้ เช่น ปฏิกริยาที่เด็กๆ ประทับใจประคองสัตว์เลี้ยงไปหาหมอ เพราะมันไม่สบาย หรือ การที่เด็กๆ หลายคน ช่วยกันทำความสะอาด เก็บของเล่นกันอย่างขะมักเขม้น ช่วยกันทำความสะอาดห้องครัว ทุกกิจกรรมที่ยกตัวอย่างมา เด็กๆ ติดตาม และทำกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งเขาได้เรียนรู้ถึงสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว และคิดแก้ไขปัญหาต่อสถานการณ์สมมติที่เกิดขึ้น ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของครูผู้นำกิจกรรมอีก 10 ท่าน ที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ไว้ดังนี้

- การเล่นเกมบทบาทสมมติ เด็กๆ ได้ใช้จินตนาการ ซึ่งก็คือการใช้ความคิด แต่จินตนาการของเด็กๆ ไม่ได้หยุดแค่นั้นในห้องที่เรียน แต่เด็กๆ ยังไปคิดและไปจินตนาการต่อบ้าน เช่น จากหัวข้อเรื่อง Ocean Adventure (ผจญภัยใต้ทะเลลึก) ครูผู้นำกิจกรรม พาเด็กๆ ลงใต้ น้ำเพื่อไปดูปลา และเมื่อเขากลับบ้านไป ได้กลับมาเล่าให้ฟังว่า เขากลับไปดำน้ำที่บ้านต่อ ไปเจอปลานี้ไม่ปะการัง ซึ่งเป็นจินตนาการของเขาที่เขาสามารถคิดต่อยอดได้
- การเล่นเกมบทบาทสมมติ เด็กๆ จะได้ฝึกเชื่อมโยงเรื่องราวคิดอย่างมีระบบ เรียนรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลังจากการใช้จินตนาการในการสมมติ เช่น การตกปลา ต้องใช้เบ็ดหย่อนลงไปใต้น้ำก่อนถึงจะได้ปลา การลงไปในทะเลต้องใส่แว่นตากันน้ำจะได้ไม่แสบตา เป็นต้น

จากการตอบแบบสอบถามของผู้ปกครองทั้ง 30 คน ได้พบว่า การแสดงบทบาทสมมติ มีประโยชน์ต่อพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กมากที่สุด คือ ร้อยละ 66.66 ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า การแสดงหรือการเล่นเกมบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมทักษะทางด้านสติปัญญาหรือทักษะทางด้านความคิดอย่างเป็นระบบ ในการเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ และเหตุผลของแต่ละการกระทำ จากสิ่งที่ได้สมมติขึ้นนั่นเอง

3. พัฒนาการทางด้านภาษา

ภาษา เป็นสิ่งสำคัญสำหรับพัฒนาการของเด็กเล็ก เพราะภาษาคือ สื่อกลางที่สามารถบ่งบอกความต้องการ หรือความไม่ต้องการของคนเราได้ ภาษาที่เด็กๆ ใช้ มีทั้งภาษาพูด และภาษากาย โดยวัยเด็กเป็นวัยที่มีช่วงพัฒนาการทางด้านภาษาที่รวดเร็ว เพราะเด็กๆ สามารถเรียนรู้ภาษาได้ จากการเอาใจใส่ดูแลจากคนที่อยู่ใกล้ๆ นั้นเอง แนวคิดพัฒนาการเด็ก สำหรับเด็ก 2-5 ปี สุรางค์ จันท์ธอม (2524 : 46-51) ได้กล่าวไว้ว่า พัฒนาการทางด้านภาษาของเด็กในช่วง

อายุนี้ จะเรียนรู้จากการใช้คำพูดที่เกี่ยวกับตัวเองก่อน โดยการฟัง การจดจำ หรือจากการเลียนแบบผู้ใหญ่ หลังจากนั้น พัฒนาการของเด็ก ทางด้านภาษาจะเปลี่ยนแปลงไป เช่น เริ่มมีการตั้งคำถาม เพราะเขาเริ่มมีความสนใจต่อสิ่งรอบๆข้างมากขึ้น ซึ่งการแสดงหรือการสนทนาแบบทบทวนก็ได้สอดแทรกทักษะทางด้านภาษา ให้กับเด็ก โดยกิจกรรมมีการกระตุ้นให้ถามตอบ และมีการสื่อสารกับผู้อื่น ทั้งการพูดและท่าทางที่ประกอบกัน จากการอ่านนิทาน หรือการเล่าเรื่องตามรูปภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาการทางด้านภาษาสำหรับเด็ก

นอกจากนี้แนวคิดบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร (ปาริชาติ จีงวิวัฒนาภรณ์, 2547 : 30-31) ยังได้บ่งบอกถึงประโยชน์จากการเล่นบทบาทสมมติไว้ว่า การเล่นหรือการแสดงบทบาทสมมติ มีประโยชน์ในเรื่อง พัฒนาทักษะทางด้านกรพูด การฟัง การสื่อสารกับผู้อื่น รวมไปถึงยังพัฒนาทักษะทางด้านกรอ่านอีกด้วย เพราะกิจกรรมส่วนใหญ่ของละครสร้างสรรค์ หรือการแสดงบทบาทสมมติ มักจะมีจุดเริ่มต้นจากการเล่านิทาน หรือหนังสือนิทาน จึงสามารถทำให้เด็กที่ได้ร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ และปลูกฝังนิสัยรักการอ่านไปในตัว

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ปกครองได้บอกถึงประโยชน์ของการแสดงบทบาทสมมติ ที่มีต่อพัฒนาการทางด้านภาษาว่า

3.1 การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ ช่วยให้เด็กๆ มีความกล้าในการตอบคำถามมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี เพราะเด็กจะได้เรียนรู้จากการถามตอบ เป็นทักษะสำคัญในการสื่อสารกับผู้อื่น

3.2 การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ ทำให้เด็กๆ ได้เรียนรู้คำศัพท์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษไปพร้อมๆกัน เช่น จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า เมื่อก่อนตอนที่เด็กๆเห็นรถ จะทำเสียงบรีนนๆ แต่หลังจากการที่ได้เรียนบทบาทสมมติผ่านหัวข้อ “รถยนต์” เวลาเห็นรถ เขาสามารถพูดได้ว่า “Car – รถยนต์”, เวลาที่ผู้ปกครองถามว่าตัวอะไรมีปีกสวยๆ เด็กก็สามารถตอบคำถามได้ว่า “Butterfly – ผีเสื้อ” พร้อมทั้งทำท่าประกอบให้ดูว่าผีเสื้อบินอย่างไร หลังจากที่ได้เรียนรู้ผ่านการเล่นบทบาทสมมติในห้อง

3.3 การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ ทำให้เด็กๆ ได้ภาษาที่แปลกใหม่ ที่ไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น คำว่า “เฟรนท์พรายด์” ซึ่งเด็กจะสามารถจำได้ เพราะเกิดจากความสนุกที่ได้เล่นบทบาทสมมติ และยังส่งผลให้เด็กมีความทรงจำที่ดีอีกด้วย

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษาได้ โดยรับรู้จากการตอบรับของเด็กทั้ง 10 กรณีศึกษา ซึ่งการตอบรับในด้านพัฒนาการทางด้านภาษาของเด็กนั้น แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1. ฟังคำสั่งและทำตามอย่างรู้เรื่องและรวดเร็ว ซึ่งเป็นการโต้ตอบกลับทางภาษากาย ที่เด็กเข้าใจในสิ่งที่ครูสื่อสาร เช่น กิจกรรมเรื่อง “My house” (บ้านของฉัน) ครูผู้นำกิจกรรมจะชักชวนให้เด็กๆ ช่วยกันดูทำความสะอาดบ้าน เด็กๆก็จะรีบไปเอาผ้ามาถูบ้านอย่างขยันขันแข็ง เมื่อเห็นย่อต่อการถู ก็จะหันมามองหน้าครู คล้ายกำลังบ่งบอกว่า สะอาดหรือยัง แต่เมื่อครูบอกว่ายังไม่สะอาด เด็กๆก็ตั้งใจถูต่อไป

2. ฟังคำสั่งและทำกิจกรรม พร้อมกับมีการโต้ตอบกลับเป็นภาษาพูด เช่น เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ในสวนสัตว์ ครูผู้นำกิจกรรมชักชวนเด็กๆ สมมติบทบาทเป็นพนักงานดับเพลิง มีเด็กคนหนึ่งรีบวิ่งมาดับไฟ พร้อมกับพูดว่า “ใจเย็นๆ มาช่วยแล้ว” หรือกิจกรรมไปเที่ยวฟาร์ม ไปช่วยกันเลี้ยงม้า เด็กๆ ได้มีการสื่อสารกันระหว่างนำหญ้าให้ม้ากินว่า “ม้าหิวแล้ว ม้าหิวแล้ว”

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกคุณครูผู้นำกิจกรรมทั้ง 10 คน พบว่า การแสดงบทบาทสมมตินั้น เด็กๆจะได้เรียนรู้ภาษาจากการฟัง การพูดสื่อสารตอบกลับตามเนื้อเรื่อง หรือตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป เช่น การสมมติบทบาทเป็นบุรุษไปรษณีย์ เมื่อเด็กๆไปส่งจดหมายหน้าประตูบ้าน เด็กๆจะกอดออดพร้อมกับพูดว่า “มีใครอยู่ไหมครับ/คะ” หรือจากเหตุการณ์สมมติไปซื้อของที่ร้านขายของชำ เด็กๆสามารถโต้ตอบกับครูได้ เมื่อมีการตั้งคำถามเกิดขึ้น เช่น เมื่อครูถามว่า “วันนี้จะไปซื้ออะไรคะ” เด็กๆจะต้องประมวลความคิดออกมาว่า สิ่งที่เขาจะไปซื้อในวันนี้คืออะไร พร้อมกับตอบคำถามว่า “จะไปซื้อไข่และซื้อเนยคะ/ครับ”

นอกจากนี้เด็กๆ ยังได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆ ผ่านการเล่นกิจกรรมด้วย เช่น เหตุการณ์สมมติช่วยกันสร้างบ้าน เด็กๆต้องเรียนรู้คำศัพท์ที่ไม่คุ้นเคยในชีวิตประจำวัน เช่น การเลื่อยไม้ เป็นต้น ซึ่งบทสรุปความคิดเห็นส่วนนี้ได้ตรงกับผู้ปกครองบางส่วน ที่ตอบแบบสอบถาม และได้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านภาษาว่า การแสดงบทบาทสมมติสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษาได้ร้อยละ 6.66 เพราะฉะนั้นจึงทำให้เห็นว่า การแสดงหรือการเล่นบทบาทสมมติ สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษาได้ โดยเด็กๆจะได้พัฒนาทักษะทางด้านการสื่อสาร การถามตอบ รวมไปถึงการได้รู้คำศัพท์ใหม่ๆ จากเหตุการณ์ที่ได้สมมติขึ้นนั่นเอง

4. พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม

พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม เป็นพัฒนาการที่สำคัญสำหรับเด็กอีกประเภทหนึ่ง เพราะเมื่อเด็กถึงวัยที่ต้องเข้าโรงเรียน หรือการไปเจอสถานที่ สภาพแวดล้อมที่แปลกใหม่ และไม่คุ้นเคย เขาจะต้องมีการปรับตัวในทักษะทางอารมณ์และสังคมมาก ดังนั้น ถ้ามีวิธี หรือหนทางในการสอดแทรก ความคิดการอยู่ร่วมกันในสังคม กฎ กติกา ความเสียสละ รวมไปถึงการเป็นได้ทั้งผู้ให้และผู้รับ จะเป็นสิ่งดีกับเด็กด้วยเช่นกัน เนื่องด้วยจากแนวคิดพัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กอายุ 2-5 ปี เด็กในวัยนี้ เริ่มที่จะเรียนรู้และรู้จักการเล่นกับเพื่อนบ้างแล้ว แต่อาจมีการแย่งของ หรือทะเลาะกันบ้าง เพราะมีความต้องการ มีความเป็นตัวของตัวเอง และชอบทำอะไรด้วยตัวเองมากขึ้น (สุรางค์ จันทร์หอม, 2524 : 46-51) ดังนั้น เมื่อนำการแสดงเข้ามาประยุกต์กับการเล่น ซึ่งมีการกำหนดเหตุการณ์หรือสถานการณ์เพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจในการแบ่งปัน การช่วยเหลือผู้อื่น การร่วมเล่นกับเด็กในวัยเดียวกัน ส่งผลถึงการทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง สิ่งเหล่านี้เด็กจะสามารถเรียนรู้ได้จากการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ

จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของผู้ปกครองและคุณครู ตัวอย่างละ 10 ท่าน ได้มีความคิดเห็นที่ค่อนข้างคล้ายคลึงและสอดคล้องกัน โดยกล่าวถึงประโยชน์ของการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ ที่มีต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคมว่า การแสดงหรือการเล่นบทบาทสมมติ เป็นการเสริมทักษะจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ที่สนุกสนาน ซึ่งช่วยให้เด็กได้ร่วมเล่นด้วยกัน เพื่อเรียนรู้สิ่งต่างๆ เหล่านี้คือ

4.1 เด็กๆ ได้เรียนรู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น เช่น การไปช่วยสุนัขที่ติดอยู่ในอุโมงค์แล้วพาไปอาบน้ำ, การช่วยกันดับไฟในสถานการณ์ไฟไหม้ เป็นต้น

4.2 เด็กๆ ได้เรียนรู้จักการแบ่งปัน เช่น ในระหว่างกิจกรรม เมื่อวิ่งไปเจออุปกรณ์ของเล่นที่เหลือ 2 อันสุดท้าย เด็กคนแรกที่วิ่งไปถึงก่อน ก็จะมีการแบ่งปันให้เพื่อนคนอื่น เป็นต้น

4.3 เรียนรู้กฎ กติกา สังคม ในการรอคอยและต่อคิว เช่น เด็กๆ จะต้องเข้าแถวเวลาที่จะต้องกตเงินจากตู้เอทีเอ็ม หรือเวลาไปซื้อของควรเข้าคิวในการจ่ายเงิน เป็นต้น

4.4 การแสดงหรือการเล่นบทบาทสมมติ ได้เสริมสร้างความมั่นใจตัวเองให้กับเด็ก เช่น เด็กๆ จะรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ไปช่วยเหลือบุคคลอื่นที่กำลังเดือดร้อน อาทิ เด็กๆ ช่วยกันหากล้วยให้พี่ลิงกิน เพราะพี่ลิงป่วย ไม่มีแรง เป็นต้น

และจากการสังเกตพฤติกรรมของเด็กทั้ง 10 คน ก็ค้นพบข้อสรุปที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกัน คือ

- การแสดงบทบาทสมมติ ช่วยให้เด็กเรียนรู้กฎแห่งการรอยคอย การต่อคิว เช่น การต่อแถวของเด็กๆ ในขณะที่กำลังสมมติบทบาทเริ่มต้นไม่ เพื่อไปเก็บแอปเปิ้ล เด็กๆบางคนต่อคิวเพื่อน บางคนวิ่งแซงเพื่อน แต่พ่อแม่หรือคุณดูแล สามารถสอนและบอกเขาได้เดี๋ยวนั้นว่า ต้องต่อคิวเพื่อน รอยเพื่อน ซึ่งเด็กก็ปฏิบัติตามได้ เป็นต้น
- การแสดงบทบาทสมมติ สอนให้เด็กเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือและแบ่งปัน เพราะดูจากปฏิกิริยาที่เด็กๆมีความตั้งใจที่จะไปช่วยเหลือผู้อื่นที่กำลังได้รับความเดือดร้อน เช่น กิจกรรมที่เด็กวิ่งไปหากล้วย มาให้พี่ลิงที่ป่วยกิน เป็นต้น

ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการแสดงหรือการเล่นบทบาทสมมติ มีประโยชน์ต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคมของเด็กอย่างมาก ซึ่งบทสรุปนี้ได้สอดคล้องกับแนวคิดประโยชน์ของบทบาทสมมติและการแสดงละคร การเล่นบทบาทสมมติสามารถพัฒนาทักษะทางสังคม โดยการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ได้เรียนรู้จากการเสียสละ การฟังพากันและกัน ซึ่งเป็นการพัฒนาการคิดในเชิงบวกให้กับตนเอง เมื่อเด็กผู้ร่วมกิจกรรม ได้คำชื่นชมต่อหน้าผู้นำกิจกรรม (ครู ผู้ปกครอง) และเป็นการสร้างพื้นฐานความมั่นคงภายในจิตใจ รวมไปถึงสามารถพัฒนาจิตใจให้ละเอียดอ่อน และสร้างเสริมจริยธรรมในจิตใจได้อีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการตอบแบบสอบถามของผู้ปกครอง จำนวน 30 คน พบว่า ร้อยละ 56.66 เห็นว่าการแสดงบทบาทสมมติ ส่งผลต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า การแสดงหรือการเล่นบทบาทสมมติ สามารถช่วยพัฒนาทักษะ ทางด้านอารมณ์และสังคมได้เช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ การตอบแบบสอบถามของผู้ปกครองทั้ง 30 คน ยังสะท้อนให้เห็นถึง ลักษณะครอบครัวและเศรษฐกิจฐานะของผู้ปกครองอีกด้วย โดยทุกครอบครัวค่อนข้างมีฐานะ อยู่ในสังคมเมือง และส่วนใหญ่มีบุตรคนเดียว จึงได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านต่างๆ ของเด็กเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมให้กับลูกก่อนเข้าสู่วัยเรียน จากคำถามเรื่อง

ความคาดหวังของการพหุตรหลานมาเรียนที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรี ซึ่งเป็นศูนย์กิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองและเด็ก โดยทุกกิจกรรมผู้ปกครองต้องเข้าร่วมกิจกรรมกับเด็กๆ ด้วย พบว่าผู้ปกครองต้องการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคมมากที่สุด ซึ่งพัฒนาการทางด้านนี้ ผู้วิจัยคาดว่า นอกเหนือจากผู้ปกครองคาดหวังให้บุตรหลานได้มีสังคมกับเพื่อนในวัยเดียวกันนั้น สังคมของผู้ใหญ่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ก็เป็นผลพลอยได้ด้วยเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 86.66 (26 คน) พัฒนาการทางด้านร่างกาย ร้อยละ 40 (12 คน) พัฒนาการทางด้านสติปัญญา ร้อยละ 23.33 (7 คน) และพัฒนาการทางด้านภาษา ร้อยละ 10 (3 คน)

นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ปกครองมีความประทับใจในโปรแกรม Play and Learn มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.66 (26 คน) โดยกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านทางการเล่น ในสถานที่ที่มีวัสดุอุปกรณ์อย่างดี เพื่อความปลอดภัยสำหรับเด็กเล็กในแต่ละช่วงวัย เหมือนเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีในการเล่นให้กับเด็ก ซึ่งตรงกับปรัชญาและแนวคิดไฮสโคป อันเป็นแนวคิดในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่พัฒนามาจากทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเปียเจต์ ที่เน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ นั่นคือ สื่อหรือวัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ (Material) ควรมีหลากหลายและพอเพียงเหมาะสมกับอายุของเด็ก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550 : 1-6) ซึ่งศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรี ได้มีการคิดค้นและออกแบบวัสดุอุปกรณ์ ที่มีความหลากหลายทั้งรูปทรงและสีสัน เหมาะสมกับเด็ก โดยเน้นที่ความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญ เช่น พื้นผิววัสดุที่มีทั้งแข็งและนิ่ม ตลอดจนต้องมีการวางแผนการจัดวางอย่างปลอดภัย และง่ายต่อการทำความสะอาด เป็นต้น

อีกหนึ่งประเด็นที่มีความน่าสนใจ คือ ความประทับใจของผู้ปกครองในการพหุตรหลานมาเรียนที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรี จากการตอบแบบสอบถามรวม 30 ราย พบว่า ผู้ปกครองร้อยละ 33.33 ประทับใจในสถานที่ เพราะมีการบริหารจัดการที่ดี และที่สำคัญมีอุปกรณ์ของเล่นและสื่อการเรียนรู้ต่างๆมากมาย ซึ่งเป็นวัสดุที่ผลิตขึ้นมาในลักษณะที่สนองต่อสังคมเมือง ซึ่งมีนัยยะแตกต่างจากแนวคิดในการปลูกฝังการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยบางสำนัก ได้แก่ปรัชญาและแนวคิดมอนเตสซอรี ที่เน้นให้เด็กได้รับการพัฒนาเป็นเด็กที่สมบูรณ์ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ เป็นการเล่นที่เน้นความเป็นธรรมชาติ ปราศจากการปรุงแต่งหรือวัสดุสังเคราะห์ใดๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550 : 1-3)

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็นหลักการเดียวกัน ที่ปรัชญาและแนวคิดมอนเตสซอริ ปรัชญาและแนวคิดไฮสโคป รวมไปถึงแนวคิดของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรี ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพเด็ก ก็คือ การให้ความสำคัญกับธรรมชาติของเด็ก โดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรม นั่นคือ การให้อิสระในการคิด การเล่น หรือการทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กในแต่ละช่วงวัย เพราะเด็กในแต่ละช่วงวัย จะมีพัฒนาการหรือความต้องการในการเล่นที่แตกต่างกัน สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี เป็นช่วงวัยที่กำลังช่างพุดช่างเจรจา จึงควรสนับสนุนให้เด็กได้พูด เล่าเรื่อง เล่นสมมติ เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้ จะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมจินตนาการเด็กได้เป็นอย่างดี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552 : 61) สอดคล้องกับความประทับใจของผู้ปกครองที่มีต่อโปรแกรม Play and Learn ซึ่งโปรแกรมนี้ แบ่งออกเป็นทั้งหมด 7 ระดับชั้น แต่ละระดับชั้น มีจุดประสงค์ในการส่งเสริม และพัฒนาเด็กแตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงอายุ ระดับชั้นที่ 1 (อายุ 0-6 เดือน) กระตุ้นการเรียนรู้ประสาทสัมผัสทางด้านต่างๆ เช่น การมองเห็น การได้ยิน ระดับชั้นที่ 2 (อายุ 6-10 เดือน) พัฒนาทักษะทางด้านร่างกาย ให้มีความคล่องแคล่วและมั่นใจในการคลาน พร้อมกับเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างมีจุดมุ่งหมาย ระดับชั้นที่ 3 (อายุ 10-16 เดือน) กระตุ้นทักษะทางด้านการสื่อสาร ทั้งภาษากายและการเปล่งเสียง ควบคู่ไปกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย การเกาะยืน หรือการเดิน ระดับชั้นที่ 4 (อายุ 16-22 เดือน) พัฒนาทักษะร่างกาย สถิติปัญญา และภาษา ผ่านหัวข้อที่เป็นคำศัพท์ เช่น Up and Down (ขึ้นและลง), Stop and Go (หยุดและไป) ระดับชั้นที่ 5 (อายุ 22-28 เดือน) ส่งเสริมทักษะการจินตนาการผ่านการเล่น และการคิดเชิงสัญลักษณ์ จากการเล่นบทบาทสมมติ เช่น สมมติเป็นสุนัข เดินสี่ขาไปหากกระดูก (ท่อนไม้) ที่อยู่ในหลุม (เครื่องเล่นที่มีลักษณะเป็นอุโมงค์) ระดับชั้นที่ 6 (28-36 เดือน) เรียนรู้กฎกติกา เหตุและผล ของสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ผ่านกิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยเชื่อมโยงเหตุผลของแต่ละการกระทำ เช่น มีเหตุไฟไหม้ เด็กๆ ต้องช่วยกันไปหาน้ำมาดับไฟ ปีนขึ้นไปบนตึก เพื่อไปช่วยผู้ที่ได้รับบาดเจ็บไปส่งโรงพยาบาล ระดับชั้นที่ 7 (3-5 ขวบ) ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษาและการสื่อสาร การฝึกคิด ผ่านเครื่องเล่นอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจากแบบสอบถามพบว่า ผู้ปกครองมีความประทับใจ ในช่วงกิจกรรมของระดับชั้นที่ 5 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.33 (13 คน) รองลงมาเป็นระดับชั้นที่ 6 ร้อยละ 16.66 (5 คน) เพราะบุตรหลานมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปได้ชัดเจน จากการใช้จินตนาการ

จากการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านต่างๆ ผ่านการเล่นและการแสดง จากการรวบรวมข้อมูลทั้ง 4 ส่วน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ผ่านการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ
 - การตอบแบบสอบถามของผู้ปกครอง 30 คน พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ร้อยละ 16.66
 - การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปกครอง 10 คน จากการประเมินของผู้วิจัย พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ร้อยละ 20
 - การสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้นำกิจกรรม 10 คน จากการประเมินของผู้วิจัย พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ร้อยละ 20
 - การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 10 กรณี จากการประเมินของผู้วิจัย พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ร้อยละ 30

2. การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ผ่านการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ
 - การตอบแบบสอบถามของผู้ปกครอง 30 คน พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ร้อยละ 66.66
 - การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปกครอง 10 คน จากการประเมินของผู้วิจัย พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ร้อยละ 60
 - การสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้นำกิจกรรม 10 คน จากการประเมินของผู้วิจัย พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ร้อยละ 60
 - การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 10 กรณี จากการประเมินของผู้วิจัย พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ร้อยละ 60

3. การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษา ผ่านการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ
 - การตอบแบบสอบถามของผู้ปกครอง 30 คน พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษา ร้อยละ 6.66
 - การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปกครอง 10 คน จากการประเมินของผู้วิจัย พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษา ร้อยละ 40

- การสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้นำกิจกรรม 10 คน จากการประเมินของผู้วิจัย พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษา ร้อยละ 60

- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 10 กรณี จากการประเมินของผู้วิจัย พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษา ร้อยละ 60

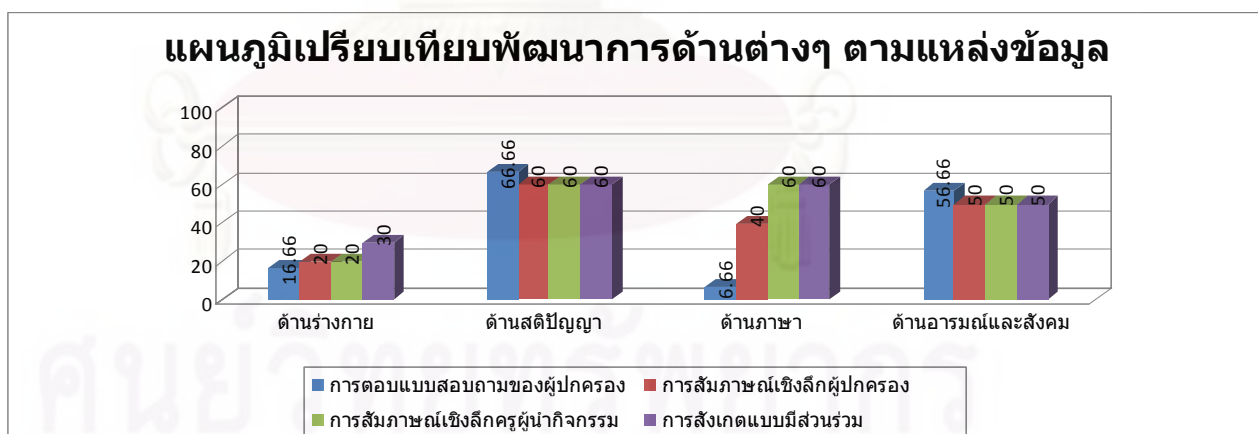
4. การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม ผ่านการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ

- การตอบแบบสอบถามของผู้ปกครอง 30 คน พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม ร้อยละ 56.66

- การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปกครอง 10 คน จากการประเมินของผู้วิจัย พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม ร้อยละ 50

- การสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้นำกิจกรรม 10 คน จากการประเมินของผู้วิจัย พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม ร้อยละ 50

- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 10 กรณี จากการประเมินของผู้วิจัย พบว่า การแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม ร้อยละ 50

จากข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาได้มากที่สุด รองลงมาเป็นพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม พัฒนาการทางด้านภาษา พัฒนาการทางด้านร่างกาย ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า สัดส่วนของการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษาผ่านการเล่นและการแสดงมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันมาก ผู้วิจัยคาดว่า ผู้ปกครองบางท่านมีความเข้าใจว่า การพัฒนาการ

ทางด้านภาษาของเด็กๆ คือ การได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษผ่านการเล่นบทบาทสมมติ เพราะการเล่นกิจกรรมของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรี เป็นการเรียนรู้ผ่านทั้งสองภาษา ซึ่งแตกต่างจากการประเมินของผู้วิจัย และครูผู้นำกิจกรรม รวมไปถึงผู้ปกครองบางท่านที่มีความเห็นว่า พัฒนาการทางด้านภาษาและพัฒนาการทางด้านสติปัญญาในการเล่นบทบาทสมมติ เป็นสิ่งที่เด็กๆ ได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน เพราะการแสดงบทบาทสมมติเป็นการเล่นที่ต้องมีการสื่อสาร (พัฒนาการทางด้านภาษา) อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเมื่อเด็กๆ สามารถเข้าใจและเล่นสมมติหรือจินตนาการได้ การรับรู้ การฟัง การโต้ตอบระหว่างการเล่น จึงเป็นสิ่งที่มาควบคู่กัน และในส่วนของพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม เด็ก 2-3 ขวบ เป็นวัยที่กำลังมีความต้องการอิสระในการเล่น และมีความเป็นตัวของตัวเองสูง ดังนั้น เมื่อเล่นกิจกรรมบทบาทสมมติ ซึ่งเป็นการเล่นกิจกรรมกลุ่ม โดยเรียนรู้กฎกติกาขั้นพื้นฐานต่างๆ ในการเข้าสังคม เช่น การแบ่งปัน การช่วยเหลือ การรอคอย เป็นต้น ในด้านพัฒนาการทางด้านร่างกาย จากการเล่นบทบาทสมมติ โดยความเห็นของผู้ปกครอง ครูผู้นำกิจกรรม และผู้วิจัย มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า พัฒนาการของเด็กเล็ก 2-3 ขวบ ด้วยศักยภาพของตัวเอง ส่วนใหญ่มีความคล่องแคล่วและคล่องตัวสูง ดังนั้น การเล่นบทบาทสมมติเหมือนเป็นการให้เด็กได้ออกกำลังกายหรือเคลื่อนไหวร่างกายทางอ้อมนั่นเอง

จากผลการวิจัย พบว่า การส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านสติปัญญา พัฒนาการทางด้านภาษา พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคมได้ และเด็กที่จะเข้ามาร่วมเล่นกิจกรรมในศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรีได้นั้น พบว่า ผู้ปกครองของเด็กส่วนใหญ่มีฐานะดี และมีรายได้ต่อเดือนค่อนข้างสูง (ร้อยละ 66.66 มีรายได้เดือนละ 100,000 บาทขึ้นไป ร้อยละ 30 มีรายได้ 50,000 – 99,999 บาท ร้อยละ 3.33 มีรายได้ต่ำกว่า 24,999 บาท) การที่ผู้ปกครองของเด็กส่วนใหญ่มีรายได้สูง จึงสะท้อนให้เห็นว่า ความสามารถในการส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนรู้ที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรี เป็นการลงทุนในการส่งเสริมศักยภาพของบุตรหลานที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากหลักสูตรที่นำมาส่งเสริมพัฒนาการเด็กเป็นหลักสูตรของต่างประเทศ การที่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจิมโบรีในประเทศไทยนำหลักสูตรมาใช้ จึงจำเป็นต้องซื้อลิขสิทธิ์ของต่างประเทศ และเมื่อคิดเป็นเงินไทยแล้วถือเป็นจำนวนเงินที่มากพอสมควร เมื่อต้นทุนในการลงทุนสูง จึงเป็นส่วนที่ทำให้ค่าเล่าเรียนสูงตามไปด้วย

จากผลการวิจัยดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่บ่งชี้ให้นักวิชาการ นักสร้างสรรค์ ครู ได้เห็นว่า ควรคิด วิเคราะห์หลักสูตรสำหรับการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กเล็กผ่านการแสดง โดยตั้งอยู่บน พื้นฐานของความเป็นไทย ด้วยหลักสูตรของคนไทย โดยลดการส่งเสริมรูปแบบการบริโภคนิยม เช่น การกดเอทีเอ็มเพื่อนำเงินไปซื้อของ ปรับเปลี่ยนมาเป็นส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการออม โดย สมมติว่าจะไปธนาคารเพื่อไปฝากเงิน หรือ จากการเรียนรู้การปลูกต้นไม้ไม่มีผลผลิตออกมาเป็นลูก แอปเปิ้ล ปรับเปลี่ยนเป็นให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการปลูกข้าว นั่นเอง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า “การแสดง” เมื่อนำมาบูรณาการกับรูปแบบกิจกรรมการเล่น สามารถ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้เป็นอย่างดี โดยต้องมีการเตรียมพร้อมความเข้าใจให้กับเด็ก ก่อนที่จะ เริ่มเล่นสมมติบทบาทไปตามแต่ละสถานการณ์ เช่น การเล่นนิทานหรือการเล่ารูปภาพ แต่สำหรับเด็กเล็กอายุ 2-3 ปี การเล่นเกมบทบาทสมมติ ควรแยกแยะอายุของเด็กด้วย คือ อายุ 2 ขวบ – 2 ขวบ 4 เดือน ควรเป็นการจินตนาการที่ไม่ซับซ้อนมาก เพราะฉะนั้น การเล่นสมมติกับเด็กเล็ก การวางโครงเรื่องหรือการผูกเรื่องราวจึงไม่ควรสมบูรณ์นัก โดยเน้นการคิดเชิงสัญลักษณ์ สมมติ เป็นเหตุการณ์สั้นๆ แต่สำหรับเด็กอายุ 2 ขวบ 4 เดือน – 3 ขวบ ควรเน้นการจินตนาการ ที่มีการ เชื่อมโยงเหตุการณ์และเรียนรู้เหตุและผลของแต่ละสถานการณ์ที่ได้สมมติขึ้น โดยเรื่องราวที่สมมติ ขึ้นนั้น ควรต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบ โดยสิ่งทั้งหลายเหล่านี้จะมาประกอบกันเป็น “การแสดง” ที่ สามารถพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ของเด็กได้ครบทุกด้าน แต่การแสดงหรือการจินตนาการไม่ได้มี ประโยชน์เฉพาะกับเด็ก นักแสดง นักสร้างสรรค์เท่านั้น เพราะจินตนาการการสมมติ เป็นพื้นฐาน ในการคิดของมนุษย์ เป็นสิ่งที่คนเราทุกคนใช้ในชีวิตประจำวัน แต่เราอาจจะลืมไปว่า นี่แหละคือ การจินตนาการ เช่น คนที่เรียนเศรษฐศาสตร์ต้องใช้จินตนาการในการทำนายหรือคาดคะเน ว่า ไตรมาสนี้จะขึ้นหรือลง และการคาดคะเนเหล่านี้ก็มีที่มาหรือริเริ่มมาจากจินตนาการนั่นเอง

วัยเด็ก คือ วัยแห่งการเรียนรู้ โดยเด็กๆจะเรียนรู้จักโลก หรือ สิ่งต่างๆรอบตัว จากคนที่ ใกล้ชิดก่อน เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หลังจากนั้นเขาจะเริ่มเรียนรู้จากสังคมหรือสภาพแวดล้อม ที่แตกต่างออกไป เช่น โรงเรียน สนามเด็กเล่น ห้างสรรพสินค้า หรือแม้แต่ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก ดังนั้น บทบาทของบุคคล องค์กร หรือสถานที่ ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องสำหรับพัฒนาการของเด็กทั้งสิ้น เพราะวัยเด็ก เป็นวัยแห่งการพัฒนาอย่างแท้จริง และเมื่อคนใกล้ชิดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้รู้ วิธีการกระตุ้น ให้เด็กได้มีพัฒนาการที่ดีอย่างต่อเนื่อง จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กอย่างยิ่ง โดย งานวิจัยนี้ ได้นำเสนอข้อเสนอแนะไปถึงฝ่ายต่างๆ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก

1. การแสดงหรือการเล่นบทบาทสมมติ ควรมีอยู่ในหลักสูตรการสอน หรือหลักสูตร สำหรับการกระตุ้นพัฒนาการของเด็ก เพราะการแสดงสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้ โดย เด็กสามารถเข้าใจในสิ่งที่ครูต้องการนำเสนอ รวมไปถึงความสามารถในการจดจำ เพราะ ประสบการณ์ที่เขาได้ มาจากการเล่นและการแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งได้ให้ความสุขและความเป็น อิสระทางความคิดกับเด็ก

2. ครูผู้นำกิจกรรม ควรกระตุ้นให้เด็กคิดตาม และร่วมเล่นไปด้วยกัน เหมือนเป็นเพื่อนใน วัยเดียวกันกับเด็ก ทำให้ลดระยะห่างทางความคิดและช่องว่างระหว่างวัย โดยเด็กจะเปิดใจและ รับฟังมากขึ้น

3. การเล่นและการแสดงบทบาทสมมติกับเด็กเล็ก ควรมีอุปกรณ์ที่หลากหลาย ทั้งที่ เหมือนของจริง เพื่อทำให้เด็กสามารถคิดตาม และของเล่นที่ไม่เหมือนจริง เพื่อให้เด็กเกิดความคิด เชิงสัญลักษณ์ ซึ่งเด็กจะสนุกสนานไปกับอุปกรณ์ต่างๆที่ได้สมมติขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปกครอง

1. ผู้ปกครองควรรู้ธรรมชาติของเด็กในแต่ละช่วงวัย ว่ามีความต้องการที่แตกต่างกัน สำหรับเด็กเล็กอายุ 2-3 ปี การเล่นจินตนาการบทบาทสมมติ เป็นสิ่งที่เด็กๆชอบ ดังนั้น การนำสิ่งที่ เขาชอบมากระตุ้นให้เขามีพัฒนาการไปในทางที่ดี น่าจะเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก

2. ผู้ปกครองควรเรียนรู้เทคนิคการเล่นสมมติกับเด็ก เพราะผู้ปกครองจะมีส่วนช่วยใน การต่อยอดและการจินตนาการ ความคิด ความเข้าใจ ของเด็กๆ ได้เป็นอย่างดี

3. ผู้ปกครองควรให้อิสระในการเล่นกับเด็ก เพราะในขณะที่เด็กได้มีอิสระในการเล่น นั้น ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะเกิดขึ้น จากการค้นหาคำตอบในกิจกรรมที่เขาสนใจและ สามารถต่อยอดไปถึงความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเองได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัย

1. การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง” มุ่ง ศึกษาถึงประโยชน์ของการแสดง ที่มีต่อพัฒนาการของเด็กอายุ 2-3 ปี และค้นพบว่าการแสดงหรือ การเล่นบทบาทสมมติสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กอายุ 2-3 ปีได้ ดังนั้น ควรศึกษาวิจัย ไปถึง หลักสูตรของโรงเรียนอนุบาลหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ใช้แนวทางอื่นๆ ว่ามีการนำเทคนิค การแสดงมาใช้เพื่อการพัฒนาทักษะต่างๆของเด็กหรือไม่ อย่างไร ก่อให้เกิดอย่างไร

2. ควรศึกษาถึงการชี้แจง เพื่อกระตุ้นพัฒนาการของเด็กพิเศษ เพราะการแสดงอาจเป็นตัวเชื่อมที่ดีระหว่าง ผู้สอน พ่อแม่ กับเด็กได้
3. ควรศึกษาถึงการชี้แจง พื้นฟูสภาพจิตใจของเด็กที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์และหรือเด็กที่ถูกทำร้าย เพราะการแสดงคือการได้ปลดปล่อยอารมณ์และจินตนาการ อาจทำให้ความเครียดที่อยู่ในจิตใจเด็กลดลงได้
4. ควรศึกษาการใช้การแสดงหรือการละครเพื่อพัฒนาการเด็กในระดับต่างๆ ตั้งแต่เด็กเล็กหรือปฐมวัย เด็กประถมศึกษา เด็กมัธยมศึกษา ว่ามีศักยภาพที่แตกต่างกันอย่างไรบ้าง ในการส่งเสริมความเข้าใจในชีวิตและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้ด้านสื่อสารการแสดงเพื่อการพัฒนามนุษย์และสังคม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

คหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย,สมาคม.พัฒนาการเด็ก.2525.

จิมโบรี เพลย์ แอนด์ มิวสิค. ความสำคัญของการเล่น (ออนไลน์) 2552. แหล่งที่มา

<http://www.gymboree.co.th> (2552, กุมภาพันธ์ 8)

จันทร์ทิตา พุกชานานนท์ และ คณะ.การบริหารความเสี่ยงในการดูแลสุขภาพเด็ก. กรุงเทพฯ:
ภาพพิมพ์.2546

จันทร์รัตน์ กิตติกลมวงศ์. สัมภาษณ์. 22 มีนาคม 2551.

ชญาณี ศิริวงษ์ศิลป์. สัมภาษณ์. 29 เมษายน 2551.

ชมพูนุช ธนบดี และคณะ.การใช้บทบาทสมมติในการจัดการเรียนการสอน.สำนักงานกองทุน
สนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ.2548.

ณัชชา จิตตวิเชียร. สัมภาษณ์. 5 กรกฎาคม 2551.

ดุชนีย์ รวยฟูพันธ์. สัมภาษณ์. 6 พฤษภาคม 2551.

ทิสนา แหมมณี และคณะ.การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด.กรุงเทพฯ.สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2540

ทิสนา แหมมณี.การใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน.วารสารครูศาสตร์ 6 (กรกฎาคม-
สิงหาคม 2519):41-62.

ทิสนา แหมมณีและคณะ.หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.2536

นันทวี สิงห์พี. สัมภาษณ์. 3 พฤษภาคม 2551.

ปัทมาวดี ภัคดีวิบูลย์. สัมภาษณ์. 2 เมษายน 2551.

ประชากรและสังคม,สถาบันวิจัย. มหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริม
สุขภาพ. สุขภาพคนไทย 2551. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. 2551.

ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์. การใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียน:สำนักงานเลขาธิการสภา
การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.2546.

ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์. ละครสร้างสรรค์สำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ(พว).2547.

ปิยะรัตน์ เรืองแสง. ผลของการแสดงบทบาทสมมติต่อการสื่อสารระหว่างบุคคลในนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 4.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2546.

พรรัตน์ ดำรุ่ง. การละครสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2550.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณ. จิตวิทยาพัฒนาการ.2522.

ภคพล รุ่งเรืองตันสกุล. สัมภาษณ์. 10 พฤษภาคม 2551.

ภาณีณ์ ขลิบทอง. สัมภาษณ์. 29 กรกฎาคม 2551

ภูษณิศา มัชชะเนมี. สัมภาษณ์. 29 กรกฎาคม 2551.

ยุพิน วีระนันท์. สัมภาษณ์. 2 กรกฎาคม 2551.

รณิดา ต้นสีนนท์. สัมภาษณ์. 15 กรกฎาคม 2551.

วรรณุ จีระเดชากุล. นันทนาการสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
2551.

วรรณศิริ โชติชนาวงศ์. สัมภาษณ์. 4 กรกฎาคม 2551.

วรรณวิทย์ จันทร์ฉายรัศมี. สัมภาษณ์. 15 กรกฎาคม 2551.

วรรณรณ นัชชภาคย์. สัมภาษณ์. 11 มีนาคม 2551

วารุณี บุญแก้วประพันธ์. สัมภาษณ์. 18 พฤษภาคม 2551.

วิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยใช้บทบาทสมมติและสอนโดยการแบ่งกลุ่มทำงาน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2530.

วีระวุธ ชื่นสมบัติ. สัมภาษณ์. 13 กรกฎาคม 2551.

ศิริวรรณ เจริญจิตต์กุล. ผลของการพัฒนาค่านิยมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 5 โดยการใช้บทบาทสมมติ.วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2534.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย :
ตามแนวคิดมอนเตสซอริ. 2550.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย :
ตามแนวคิดไฮสโคป. 2550.

ศึกษานิเทศก์, กระทรวง. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 0-3 ปี ตามสมรรถนะของเด็กปฐมวัย ในการพัฒนาตามวัย.
กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค. 2552.

สุชา จันทน์เอม. จิตวิทยาเด็ก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.2541.

สุพิน บุญชูวงศ์. หลักการสอน. พิมพ์ครั้งที่7. กรุงเทพมหานคร:ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะ
ศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยสวนดุสิต.2538"

สมประสงค์ บิณฑวิท. สัมภาษณ์. 29 กรกฎาคม 2551.

สมสุข ศรีสุข. ผลของการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมบทบาทสมมติที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
คณิตศาสตร์เรื่อง เลขดัชนี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่6.วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2542.

สุรางค์ จันทน์เอม. จิตวิทยาเด็ก. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.2524

สุวรรณีย์ สูงสุวรรณ. สัมภาษณ์. 18 เมษายน 2551.

สำรวย บุญเฮ้าส์. สัมภาษณ์. 19 กรกฎาคม 2551.

อรรรรณ พลอดวิมุตติ. สัมภาษณ์. 4 เมษายน 2551.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. สร้างEQให้ลูก. กรุงเทพฯ:บริษัทศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัวจำกัด.2544.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

แบบสอบถามการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่อง และเขียนข้อความใน.....

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กผ่านการเล่นและการแสดง” หลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา สื่อสารการแสดง ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยข้อมูลทั้งหมดจะถือเป็นความลับ และหากมีการนำเสนอผลการวิจัย จะนำเสนอในภาพรวม

1. ชื่อ-สกุล(ผู้ปกครอง).....

2. รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน

- 1) 10,000 – 24,999 บาท 2) 25,000 – 49,999 บาท
 3) 50,000 – 99,999 บาท 4) ตั้งแต่ 100,000 บาทขึ้นไป

3. จำนวนบุตร.....คน อายุบุตร คนที่ 1.....ปี.....เดือน
 อายุบุตร คนที่ 2.....ปี.....เดือน
 อายุบุตร คนที่ 3.....ปี.....เดือน

4. จำนวนบุตรที่เรียน/ที่เคยเรียนที่Gymboree.....คน

5. โปรแกรมที่บุตรของท่านเรียน/เคยเรียนที่Gymboree

- 1) Play & Learn จำนวนบุตรที่เรียน.....คน
 2) Music จำนวนบุตรที่เรียน.....คน
 3) Art จำนวนบุตรที่เรียน.....คน

6. ท่านรู้จัก Gymboree จากที่ได้

.....

.....

7. ท่านรู้จักศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็กสถาบันอื่นหรือไม่ โปรดระบุ

.....

.....

.....

.....

8. สาเหตุที่พาบุตรหลานมาเรียนที่จิมโบรี

.....

.....

.....

.....

.....

9. สิ่งที่คุณคาดหวังในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการจาก Gymboree

(เช่น พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม เป็นต้น)

.....

.....

.....

.....

.....

10. น้องมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงอย่างไรหลังจากที่มาเรียนที่ Gymboree

.....

.....

.....

11. นอกจากพัฒนาการแล้ว ท่านคิดว่าน้องได้อะไรจากการที่มาเรียนที่ Gymboree

.....

.....

.....

.....

.....

12. ท่านชอบและประทับใจในโปรแกรมการเรียนใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

13. น้องได้เรียนโปรแกรม Play & learn หรือไม่ ตั้งแต่ level ไດ

.....

.....

.....

.....

.....

14. ท่านประทับใจโปรแกรม Play & learn ในช่วงกิจกรรม level ไດมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

15. น้องได้เรียนโปรแกรม Play & learn ใน level 5 และ level 6 ซึ่งเป็นการส่งเสริมพัฒนาการผ่านการแสดงบทบาทสมมุติหรือไม่ และท่านคิดว่าวิธีการดังกล่าว ได้ส่งเสริมพัฒนาการน้องทางด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

16. ท่านเคยนำกิจกรรมจากที่เรียนกลับไปเล่นที่บ้านบ้างหรือไม่ และน้องมีปฏิกิริยาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

17.ท่านได้ประโยชน์อะไรจากการมาที่ Gymboree

.....

.....

.....

.....

.....

18. ท่านรู้สึกประทับใจสิ่งใดในการพาน้องมาเรียนที่ Gymboree

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่าน

นางสาว ศศิวิมล เชื้อมชาติ

Class Leader & Manager Gymboree สาขาเพชรเกษม

นิสิตปริญญาโท ภาควิชาชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวศศิวิมล เชื่อมขิต เกิดวันที่ 4 กรกฎาคม 2524 ที่จังหวัดเพชรบุรี สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี นิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เมื่อปีการศึกษา 2546 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชา วาทยุทธศาสตร์และสื่อสารการแสดง สาขาวิชาสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2550

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย